

METSÄKYLILTÄ

HILDA TIHLÄ

HTR

METSÄKYLILÄ

MEIKKILÄ

METSÄKYLILTÄ

KERTOMUKSIA

KIRJOTTI

HILDA TIHLÄ

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

METSÄKYLILTÄ

KERTOMUKSIA

1909

WERNER SÖDERSTRÖM

1909

PORVOOSSA, 1909

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA

Kulkuri.

I.

— Mitä se tyttö taas siellä kiukaalla itkeä jolottaa?

Se oli Rajaportin isäntä, joka niin kysyi.

— No sitä äitiään, vastasi emäntä.

— Mokomaakin äitiä!

— Niin, sanopa muuta, mokomaakin äitiä!

Hetu, pieni, itkevä tyttönen, lopetti itkunsa ja alkoi hiljaa nyyhkytellä. Hän ei olisi tahtonut kuulla keskustelun jatkoa, joka aina oli samallaista, hän ei olisi tahtonut kuulla mitään äidistään. Mutta emäntä oli mieliaineessaan ja jatkoi:

— Sellainen äiti ei ole itkun arvonen, joka jättää lapsensa maailmaan ja katoaa kuin mikäkin teille tiety-mättömille . . .

Emännän puheessa oli kuitenkin jotakin, joka tällä kertaa kiinnitti Hetun huomiota. Hän oli aina kuvitellut äidin menneen valtamaantietä pitkin etelään päin, sillä sinne oli tie suorin. Sinne päin näkyi porstuan portailta maailmaa laajalta, näkyi Yläniemen niitty, jonka poikki maantie vaaleana juovana kiemurteli ja niityn takaa häämötti metsä, johon tie katosi. Tiety-

mättömät tiet sitävastoin, joista emäntä mainitsi . . . Olisikohan äiti kadonnut, kuin Eljilän hullu suutari . . . tai kentiesi oli äitiä alkanut piru kulettaa, kuten ennen Haalaan hovin ylpeätä tyttäretä. Hetun valtasi kauhu äidin kohtalon johdosta ja ensi kertaa hän itse alkoi ihmisten kanssa äidistään puhua. Nukelleen ja Rajaportin vanhalle kissalle hän joskus oli hänestä jutellut.

— Tietääkö emäntä, hän nyt varoen kysyi, missä ne tietymättömät tiet ovat?

— Mistäpä minä ne tietäisin, vastasi emäntä nau-
rahdellen.

— Eiköhän äiti mennytkään tätä tavallista maan-
tietä, Hetu jälleen kysyi.

— Tätä kai. Mitäpä muita teitä se olisi mennyt?

— Niitä tuntemattomia . . .

— Tämä tie on juuri se tuntematon tie, joka
johtaa maailman synnin kuiluihin ja vihdoin helvettiin.
Helvettiin!

Hetu kauhistui. Kiuas, jossa hän makasi, oli
kylmä ja hämärä, ja laskeutuva aurinko loi kolkkoa
punaa sen kulmille.

Tie kulkee Rajaportin sivutse . . . ensin se kulkee
kirkonkylään, läpi kuusikoiden, koivikoiden, yli mä-
kien, poikki soiden ja rämeiden. Se käy kauas, se
johtaa suuriin kaupunkeihin ja niihin maihin, joista
Venäjän reppuryssät tuovat koreita helmiä, silkkisale-
teita, kampoja ja muita kauniita tavaroita ja joista Vii-
purin miehet tuovat renikoita ja mesileipiä. Ja sitten
se jatkuu, jatkuu . . . Ihminen, joka jättää lapsensa ja
karkaa kotoaan, kulkee sitä jatkuvaa maantietä yhä

eteenpäin, kunnes tie loppuu äkkinäiseen jyrkän-
seen, jonka alla on helvetti, palava helvetti kiehuvine
kattiloineen.

— Onko tätä tietä sinne helvettiin hyvinkin pit-
kältä, robkeni Hetu vielä kysyä.

— Toisille pitkältä, toisille lyhyeltä, vastasi emäntä,
— miten Herra kunkin tien pituuden on määrännyt,
ho-hoo.

Aurinko painui metsän taa ja Rajaportin väki kävi
levolle. Kiukaalle loikkasi Hetun toveri ja uskottu,
vanha Mirre ja asettui hyrräten ja hyväellen hänen
viereensä nukkumaan. Lapsi silitteli sen karkeaa, tak-
kuista karvaa ja supisi sille hiljaa:

— Valtamaantien toisessa päässä on sellainen suuri,
tulinen järvi, johon . . .

Hän ei voinut jatkaa, sillä sanomaton kauhistus
valtasi hänet. Sydän oli pakahtua ja Hetu alkoi jäl-
leen ääneensä itkeä.

Rajaportin isäntä heräsi hänen itkuunsa ja ärjäsi:

— Oletko jollottamatta!

Hetu vaikeni jälleen, mutta tuskaa, joka sielua
poltti, hän ei voinut tyynnyttää.

Oman pienen tyttärensä Helmin oli Rajaportin
emäntä opettanut aina illalla maata mentäessä rukoile-
maan ja Hetu koetti tuskansa lievikkeeksi käyttää samaa
keinoa:

— Rakas taivaan isä, niinkuin sinä ruokit kaar-
neen poikaset, jotka, jotka . . .

Sen enempää Hetu ei osannut. Rukouksesta lähti
kuitenkin se apu, että ajatukset sekaantuivat äidistä ja
helvetistä kaarneen poikasiin.

Minkälaisiahan ne kaarneen poikaset ovat, joita itse Jumala ruokkii . . .

Kaarneen hän aavisti linnuksi. Varmaankin olivat sen poikaset hyvin, hyvin kauniita kultalintuja, joilla on sievä pesä vuoren rotkossa, mihin itse Jumala taivaasta ruokaa kulettaa. Hetu oli nähnyt Jumalan kuvan raamatussa. Se oli Yijälän vaarin näköinen ukko kasvoiltaan, mutta se kulki paitasillaan, kun taas Yijälän vaarilla oli housut ja takki kuten muillakin miehillä. Jospa hänkin, Hetu, olisi kultanen kaarneen poika, niin hän pyytäisi Jumalan tuomaan äidin hänen luokkensa . . .

Vihdoin lapsi nukahti ja näki unta. Hän oli olevinaan pieni, kultanen lintu vuoren rotkossa. Aurinko paistoi niin ihanasti, Yijälän vaari lensi ilmassa ja toi hänelle ruokaa, suuren voileivän ja maitoa. Sellaista herkkua! Kun hän sitten nousi pesänsä laidalle syömään, huomasi hän, että pesä olikin maailman lopun jyrkän teellä. Siellä alhaalla kiehui ja kuohui tulinen järvi ja hänen äitinsä oli liekkien keskellä. — Äiti, äiti, alkoi Hetu kaikin voimin kirkua.

— Jos et sinä ole hiljaa, niin et saa olla meillä enää yhtään yötä, kuuli hän emännän sanovan ja kipeä tukkapöly seurasi sanoja. Hän heräsi.

— Kun, kun, kun minä näin äidin siellä kiehuvaassa järvässä, sopersi Hetu.

— Siellä sen paikka onkin ja sinunkin, ellet ole hiljaa, torui emäntä poistuessaan kiukaalta.

Hetu nukkui pian jälleen ja kun emäntä hänet aamulla herätti lehmii metsään viemään ei hän yöllisestä unestaan mitään muistanut.

Aamukaste oli kylmää, ja aurinko, joka punasena helotti taivaan reunalla, oli kylmä. Hetun jalkoja paleli. Lehmät olivat kömpelöitä ja tottelemattomia, ne eivät tahtoneet mennä tietä pitkin, vaan pyrkivät niittylepistöön, johon ne eivät saaneet mennä. Hetu vihasi niitä. Ne olivat ilkeitä elukoita ja niiden takia täytyi hänen aina paraasta unestaan herätä kylmään, kosteaan aamuun.

Ne olivat melkein yhtä vihattavia kuin Hellasen pikku vauva, jota Hetu edellisenä talvena oli saanut tuudittaa ja joka aina itki kun kehto hetkeksikin pysähtyi ja jonka takia Hellasen emäntä Hetua usein tukisti ja löi. Eivät lehmät sentään niin pahoja olleet kuin vauva . . .

Kun Hetu oli saanut lehmät metsään, oli aurinko jo alkanut lämmittää maata. Märät tiekivet höyrysivät ja tyttösen jalkoja kuumotti. Hänen tuli lämmin ja hyvä olla ja hän alkoi poimia mansikoita suuhunsa.

Niitä oli paljon. Hän valikoi suurimmat ja mehevimmät, mutta sitten tuli hänen sääli pieniä ja raakuleita. Hän ei hennonut heittää niitä ja lopulta hän poimi pelkkiä raakuleita. Suuria hän ei säälinyt, ne olivat niin kypsiä ja ylpeitä. Hetun oli sääli vain niitä, joita hylittiin. Erkkilän hajotetusta mökistä oli muuri jälellä. Se seisoa törötti yksinäisenä autiolla aholla . . .

Rajaporttiin oli tällä välin tullut muuan kulku-eukko ja Hetun saapuessa huoneeseen se paraallaan povasi emännälle kahvin porosta:

- Paljon teille tulee iloa lapsistanne, puhui eukko.
- Niistä tulee kaikista rikkaita talollisia ja te itse elätte

onnellisena hyvin korkeaan ikään. Kuolemanne on levollinen ja rauhaista.

Ihania asioita eukko emännälle näki kahvikupin pohjasta. Se ihmetytti Hetua ja hän meni lähemmäksi, kurotti kaulaansa katsoakseen. Silloin vieras eukko huomasi hänet ja sanoi:

— Herran terttu, kuinka kaunis lapsi emännällä on!

— Ei se ole minun lapseni, sanoi emäntä. —

Tässä minun tyttöni on.

Emäntä näytti Helmiä, joka seiso i hänen vieressään.

— Suuri tyttö, kehui eukko silittäen emännän lapsen päätä, mutta hän ei sanonut sitä kauniiksi ja se tuntui Hetusta hauskalta. — No kenen se tämä sitten on, hän jatkoi ottaen Hetun syliinsä.

— Se on, selitti emäntä, erään hetkaleen tytär ja sen äiti karkasi tässä toissa kesänä yhden miehen kanssa ja jätti tuon lapsen tänne ihmisten vastukseksi.

Hetu luuli, että vieras sen kuultuaan heittäisi hänet sylistään lattialle. Mutta eukko puristi hänet hellästi rintaansa vastaan ja virkkoi: lapsi raukka!

Se oli aivan outoa ääntä Hetulle ja hän rupesi katkerasti itkemään.

— Älä itke, lapseni, kyllä Jumala sinusta murheen pitää, lohdutti vieras. — Onko lapsen ikävä äitiä?

— On, nyyhkytti Hetu.

— Lapsi rukka, virkkoi eukko puristaen Hetua uudelleen rintaansa vastaan.

Eukko oli tullut kaukaa ja hän kertoi emännälle nähneensä paljon maailmaa. Hän oli ollut ja asunut Helsingissä ja nuorena ollessaan oli hän palvellut meri-laivoissa ja käynyt ulkomailla.

— Onko sinne pitkältä, kysyi Hetu ihmetellen.

— On, sinne on hyvin pitkältä, vastasi eukko.

Ja nähdessään lapsen kummastelevan katseen hän kertoi:

— Siellä on aina kesä ja lämmin, siellä ei koskaan ole talvea.

— Onko minun äitini siellä, kysyi Hetu.

— En tiedä, kenties, vieras virkkoi.

— Ettekö ole nähnyt häntä?

— Siitä on kulunut jo paljon aikaa, kun minä siellä olin. Olin silloin nuori tyttö ja sinun äitisi oli silloin vielä pieni lapsi.

— Mutta mistä te nyt tulette?

— Maailmalta, lapseni.

Se oli ihmeellistä. Sellaista Hetu ei ollut ennen kuullut. Maailmassa oli siis kaksi maailmaa, lämmin ulkomaa ja tämä. Kaukana Yläniemen niityn takana, metsien ja järvien tuolla puolen, siellä varmaankin on se ulkomaa. Hetu olisi mielellään tiedustellut lisää, mutta emäntä käski hänet kitkemään kaalimaata ja hänen täytyi mennä.

Hetken kuluttua tuli eukkokin kaalimaan luo ja antoi Hetulle muistoksi pienen hopearahan.

Hetulla ei ollut koskaan ennen ollut penniäkään rahaa. Sen hän vain tiesi, että rahalla saa vaikka mitä, ja että hopearaha on arvoltaan suurempi kuin kupari. Hän meni huoneeseen, kätki rahansa kiukaan koloon ja tunsu sydämessään suunnatonta riemua.

Kokemuksestaan hän tiesi, että köyhän on paha olla, sen kun täytyy totella rikkaan käskyä. Rikkaan taas ei tarvitse ketään totella eikä mitään tehdä.

Nyt ei hänenkään tarvitse enää mitään tehdä . . . mutta miten oli tämä toteutettava elämässä? Hetu ei edes uskaltanut odottaa uutta käskyä, vaan palasi kii-reesti kaalimaan luokse.

Kun emäntä käskee työhön, on käskyä toteltava . . . raha kiukaan kolossa ei lainkaan auta. Olisikohan se ilmaistava ihmisille? Sekin oli vaarallista, ne voisivat ryöstää sen häneltä.

Mutta vaikka kukaan ei tietänyt Hetun aarteesta, oli hän seuraavien päivien kuluessa onnellisempi kuin ennen. Hänen arvonsa oli kasvanut hänen omissa silmissään ja hän ihmetteli itse itseään. Usein kun emäntä tylysti käski hänet tekemään jotakin, tuppasi Hetua naurattamaan. Se oli niin hullunkurista! Emäntä pitää häntä yhä vielä köyhänä Hetuna, eikä tiedä, että hän on rikas.

Eräänä iltana, kun Hetu kiukaalla hypisteli rahaansa, tuli hänen mieleensä jälleen äiti. Jos äiti olisi täällä, niin se kyllä tietäisi, miten Hetu voisi ilmaista rahansa maailmalle kadottamatta sitä. Hän antaisi äidille rahansa ja äiti kyllä osaisi sen avulla hankkia itselleen etuja. Mutta äiti oli kaukana, kenties ulkomailla, siellä siintävän metsän takana, siellä missä ei koskaan ole talvea, — tai ehkä äiti yhä kulkee eteenpäin kunnes tie loppuu siihen tuliseen järveen . . . kulkee, eikä lainkaan tiedä, että pikku-Hetulla on hopearaha. Jospa se sen tietäisi! Mitähän se sanoisi? Varmaankin se tulisi kovin iloseksi, ottaisi Hetun syliinsä ja pitäisi oikein hyvänä. Näyttääkseen miten hyvänä äiti häntä pitäisi, Hetu otti Mirren syliinsä ja puristi sitä rintaansa vastaan. Mutta Mirre ei tänä iltana ollut hyvällä

tuulella, se sähähti vihasesti ja iski kyntensä Hetun poskeen.

— Mikä melu siellä kiukaalla taas on, ärjäsi emäntä.

— Kun Mirre raapasi minua, itki Hetu.

— Mitä sinä sille teit?

— Halasin sitä kaulasta.

— Senkään sikiö, ettet sinä anna sen kissan olla rauhassa. Purisi kurkkusi poikki!

Silloin suuttui Hetu Mirreen, tähänastiseen ainoaan ystäväänsä. Kun sekin oli sellainen, aivankuin toisetkin, vaikka Hetu oli sitä ystävänään pitänyt! — Pure nyt sitten kurkkuni poikki, kun olet noin ilkeä, pure, pure!

Mirre katui tekoaan. Se kihnasi päätään ja selkäänsä Hetun poskeen ja pyysi anteeksi. Ystävyys oli jälleen solmittu.

Mutta hopearaha ja äiti päilyivät Hetun mielessä estäen unen tuloa. Hetulla oli hallussaan pieni viisi-kolmattapenninen sitä valtaa, joka maailmaa hallitsee. Itse oli hän ihmisenä vielä pienempi, kuin hänen rahansa rahana. Onneksi hän ei sitä tietänyt. Hänen tietonsa oli näitä kahtakin pienempi. Jospa äiti olisi täällä, jospa, jospa . . . tuli yhtenäen hänen mieleensä. Sitten hän muisti rahan antajaa, — sekin oli mennyt. Hän yksin oli jällellä Rajaportin kolkolla kiukaalla ja täällä saa hän olla aina, aina, eikä hän koskaan saa nähdä äitiä . . .

Aamulla emäntä hänet jälleen paraasta unesta herätti lehtiä viemään. Oi miten Hetua nukutti! Juuri, niin tuntui hänestä, juuri nyt oli hän nukahtanut ja

samassa täytyi jo lähteä. Entä jos silmänräpäyksen vielä nukahdan! Hetu painoi päänsä alas.

— Nousetko sinä, vai mitä, kuului emännän kova ääni alhaalta.

— Heti, heti, höpisi lapsi ja rapsutteli jaloillaan päreitä, että emäntä luulisi hänen heräävän, ja nukkui jälleen sikeästi.

— Noinko sinä nouse? — Emäntä oli kiivennyt kiukaalle ja ravisti Hetua tukasta.

Kiireellisesti ja vapisten etsi Hetu koloa muurin välistä pannakseen siihen rahansa, joka oli ollut yötä hänen vuoteellaan, mutta häntä värisytti niin oudosti, silmiä huikasi ja rinnan alle pani niin pahasti, ettei hän löytänyt koloa ja raha jäi hänen käteensä.

Itse asiassa se olikin hyvä, sillä nyt saisi hän rauhassa kirkkaan päivän valossa kyllikseen katsella aarrettaan. Sinä aamuna Hetu tavallista kiireemmin ajoi lehmiä karjapihasta ulos metsään päin. Vasta kun oltiin tultu Rajaportin -suvitoukopellon luo, hän pysähtyi rahaansa katselemaan.

Voi, miten se oli soma ja kiiltävä auringon paisteessa! Hän laski sen maahan polulle ja oli löytävinnään sen siitä. Hän piilotti sen pienen kiven taa. Nyt oli hän sen kadottanut! Mutta hän ei malttanutkaan etsiä sitä, vaan otti sen pian jälleen ylös, sillä hän pelkäsi todellakin hukkaavansa sen.

Hetun huomio oli niin kiintynyt rahaan, että hän kokonaan unohti tehtävänsä. Suvitoukopellon aita oli vanhaa, monesta kohden kulunutta ja lehmät olivat menneet peltoon.

Hän kauhistui. Veri syöksähti pois hänen kasvoiltaan.

Kiireesti alkoi hän ajaa lehmiä ulos toukopellosta. Mutta se ei onnistunut. Lehmät eivät olleet huomaavinaanakaan aidan rikkinäisiä paikkoja, juosta lonkottivat vaan Hetun edellä pitkin ja poikin peltoa. Hädissään Hetu niitä piiskasi, torui, kirosi, — kirosi karkeasti, tunsu vaikutuksen itsessään, ei lehmissä. Sillä lehmille oli yhdentekevää kirosi Hetu tai ei, ne juosta lonkottivat yhä ja tallasivat viljaa. Piru, p-le, s---tana, tulvasi Hetun suusta täysin voimin. Vihdoin hän lakkasi turhasta työstään. Pirut, tuhannen tulimmaisat sa-aa-tanat, syökää nyt sitten!

Juoksemisesta ja mielenliikutuksesta voimattomana hän istahti pellon pientareelle ja alkoi miettiä, mitä nyt pitäisi kotona sanoa. Hän keksi: sanoisinko, että susi tuli metsästä ja ajoi lehmiä, — mutta miten hän selittäisi, ettei susi syönyt lehmiä, tai häntä itseään? Oi, jospa tulisi oikein suuri sudenvotkale ja söisi yhden lehmän, tai vaikka kaikki!

Nyt hän varmaankin saa armottomasti selkäänsä monena päivänä, tai ajavat hänet pois talosta. Mihin hän sitten joutuu? Äkkiä kävi maailma Hetulle niin pieneksi, niin sanomattoman pieneksi. Hän pelkäsi, sydäntä ahdisti ja pellolla lehmät yhä tekivät tuhoaan. Ne söivät, söivät ja niiden vatsat paisumistaan paisuivat. Entä jos ne syövät itsensä pilalle? Hetu oli kuullut puhuttavan, että lehmät toukoon päästessään usein syövät itsensä kuoliaiksi. Hänen mielestään niiden vatsat jo olivat luonnottoman suuret, se oli kamalaa! Tuossa tuokiossa ne halkeavat! Mustikin

silmät mulkoilivat oudosti ja Sunnikki ähkyi ilkeästi. Taivaan isä! Hetu juoksi sinne ja tänne hädissään. Lähtisikö hän etsimään apua? Hänet tapetaan, kun hän on laskenut lehmät peltoon. Voi onnettomuutta! voi onnettomuutta! Mitä on tehtävä, kun Rajaportin kaikki lehmät kuolevat? Mistä saavat rajaporttilaiset maitoa? Epätöivossaan hän laskeutui aidan viereen polvilleen ja alkoi rukoilla . . . Hän ei ehtinyt pitemmälle, kuin: rakas Jumala, — kun onnellinen, pelastava ajatus välähti hänen mieleensä: raha! Olihan hänellä raha! Sen antaa hän Rajaportin isännälle lehmien hinnaksi. Kuolokoot nyt sitten, senkin ilkiöt! — — —

Herra Jumala, missä se on! Hetu katseli käsiään, — rahaa ei ollut missään, se oli kadonnut kuin kesäaamun sumu. Hän ei ensin tahtonut uskoa, että se oli totta. Kuinka se olisi voinut kadota, hänen rahansa, hänen kiiltävä hopearahansa, jota hän vast'ikään oli kädessään pitänyt, katsellut, ihailnut? Missä se oli? Hetu katsoi pilviin — ja sitten painui katse maahan. Maa oli köyhä ja eloton, ei se rikkauksia luvannut. Vihdoin hän alkoi lähemmin tarkastella jälkiään laihossa, missä oli juossut, nosteli kalikoita, käänteli kiviä, mutta rahaa ei näkynyt, se oli kadonnut olemattomiin. Jos se jossakin olisi ollut, olisi sen täytynyt näkyä, sillä se oli niin valkoinen, ihmeellinen ja kirkas!

Lehmät yhä söivät laihoa, mutta siitä ei Hetu enää välittänyt. Syökööt laihon, tallatkoot ja kuolokoot, se on heille oikein ja se on parahiksi Rajaportin väelle. Hänen elämänsä oli mennyttä ja hänelle oli yhdentekevää, mitä ympärillä tapahtui.

Hetu ei enää välittänyt mistään, koko maailma sai hänen puolestaan tallaantua, kaikki lehmät ja kaikki ihmiset kuolta ja hän itsekin tahtoi kuolta, juosta kauas maailman loppuun asti ja pudota jyrkänteeltä alas syvyyteen.

Hän alkoi kulkea metsää pitkin. Hän kulki, kulki, joutui yhä syvemmälle tuntemattomiin seutuihin, suureen hongikkoon, aholle, niitylle . . . eikä hän lainkaan pelännyt. Hänelle oli samantekevää, mikä hänet peri, kunhan vain eteenpäin pääsi.

Vihdoin aukeni hänen eteensä leveä tie, oikea valtamaantie sanomalankoineen ja tolppineen, tuttu siileä tie, joka oli aivan samallinen kuin se, mikä Rajaportin sivutse kulki. Hän pysähtyi hetkeksi ja mietti, miten tekisi: menisikö ylitse sen jälleen metsään, vai alkaisiko kulkea sitä pitkin. Metsä näytti synkältä ja nielevältä, tie oli tuttua ja kutsuvaa. Minne päin hän kulkisi? Yhtäänne oli ahoa, toisaanne kuusikkoa ja hän lähti kulkemaan kuusikkoa kohden.

Tyttönen tunsu itsensä vapaaksi ja milt'ei onnelliseksi. Mietteet ja kuvitteet alkoivat kulkea hänen mielessään. Mitähän Rajaportin väet sanovat, kun lehmiä illalla ei kotiin kuulu? Ne käyvät etsimään, — lehmiä, ei Hetua, mitä ne Hetusta välittävät, kiittävät kun ovat päässeet, — mutta lehmiä ei löydy mistään. Väki etsii, etsii, huutavat: hoi Rusina, hoi Mustikki, Sunnikki hoi! Ei kuulu Rusinan kellonkalketta. Ne kuuntelevat, itkevät, juoksevat ympäri metsää, mutta mitään ei löydy. Vasta toisena päivänä isäntä keksii, että laiho on tallattu, se aavistaa, — Hetun sydän sykki rajusti, — se aavistaa! Ja siellä pellon pienta-

reilla ja ojissa makaavat lehmät kuolleina. Isäntä pui nyrkkiä, lyö jalkaansa, repii tukkaansa ja kiroaa. Emäntä itkee ja valittaa ja Helmi ei saa maitoa. Ähä, eipä saa Helmi maitoa, ähä! Kuka käski kiusotella rieskavoileivällä ja lämpösellä maidolla! Ähä, kutti, parahiksi, — ja minä en saa selkääni!

II.

Minä en saa selkääni, minä en saa selkääni, —
jalat kulkivat tahdissa sen ajatuksen kanssa.

Pois minä lähden, jos minä olen
seuran pahentaja,
jos minä olen tämän kylän akkojen
rangin alentaja,

oli Hetu kuullut naapurin piian laulavan ja nyt se laulu aivan itsellään johtui hänen huulilleen. Hän lauloi sitä täysin voimin ja metsä täyttyi hänen äänestään. Uudelleen ja uudelleen hän sen lauloi, se tuntui vastaavan todellisuutta. Hän oli ollut seuran pahentaja, kaikki ihmiset olivat olleet ilkeitä hänelle ja nyt hän poistui heidän seurastaan kauas muille maille.

Laulellen oli Hetu kulkenut kappaleen matkaa tietä pitkin, kun hän muisti, ettei hänellä ollut mitään syötävää. Ja samassa kun hän sen muisti, alkoi nälkä kovasti ahdistaa. Kotona Rajaportissa sai hän tavallisesti aamiaiseksi kovaa leipää ja silakansuolavettä piimän kanssa. Hän järsi leipäkannikkansa ympyriäiseksi kuin munan, nuoleskeli sitä, kastoi suolavesikuppiin ja järsi jälleen. Emäntä usein torui häntä siitä, mutta hänen mieles-

tään oli leipä niin syöden oikein maukasta . . . Nyt söisi hän järsimättäkin . . .

Tien vieressä kasvoi punasenaan mansikoita. Niitä Hetu söi nälkäänsä. Mutta jota enemmän hän söi, sitä rajummaksi nälkä muuttui. Se raivostui mansikoista ja itsekin hän huomasi, etteivät ne olleet hyviä, ne kun olivat vetisiä, lotkeita ja karvaita.

Maantie yhä jatkui. Hetua jo hiukan pelotti. Entä jos hän onkin joutunut sille väärälle tielle, joka . . . Ajatus oli kauhistava. Hän koetti laulaa, mutta ääni tuntui heikolta ja ruumista vapisutti. Metsä kahden puolen tietä oli kummallisen hiljasta ja tuonnempana oli syviä, mustia varjoja . . . Hetu pelkäsi katsoa niitä, mutta vielä enemmän pelotti olla katsomatta. Entä jos sieltä äkkiä ilmestyy joku . . . tai jos maantie loppuu . . . tai jos takaapäin joku tulee! Hän oli kuulevinaan salaperäisiä askeleita aivan selkänsä takana. Hän kiiruhti kulkuaan, askeleet selvenivät, kävivät yhä nopeammiksi . . . ne juoksivat! Hetu ei tohtinut pysähtyä, ei katsoa taaksensa, hän juoksi kuin vimmuttu.

Tyttönen oli juossut hengästyksensä asti, kun metsästä maantielle ilmestyi mies kirves olalla. Hetu säikähti tunnottomaksi, eikä ensin voinut liikahtaa paikaltaan. Se varmaankin oli murhamies! Jaakkolan patruunan olivat murhamiehet tappaneet metsäisellä tiellä ja ryövänneet. Nopeasti kuin salaman välähdyks ja hirvittävän selvästi kulki Hetun kuvituksen läpi, miten käy, kun murhamies hänet murhaa . . . Se nostaa kirveensä ylös, tähtää Hetua päähän, lyö, ja veri alkaa virrata ja Hetu jää liikkumatta makamaan maantielle. Murhaaja jatkaa matkaansa, pysäh-

tyy joskus katsomaan taaksensa, jatkaa jälleen kulkuansa ja saapuu muille maille, mutta Hetu ei enää nouse ylös. Tulee pimeä yö, hän yhä viruu verissään, hän on kuollut . . .

Mies läheni lähenemistään, se oli jo hyvin likellä ja se oli kauhean näkönen. Sen kasvot olivat mustat ja julmat ja se ontui . . . Hurjasti ponnistaen pääsee Hetu irti huumauksesta ja hyppää maantien ojan ylitse metsään ja piiloutuu kiven taakse, — sillä hän ei tohdi juosta, murhaaja kun voisi ajaa häntä takaa ja iskeä . . . parempi toki näinkin, maantien vieressä kuolla . . .

Pahantekijä saapui jo kiven kohdalle, jonka takana Hetu oli piilossa. Hetu kuulee sen askeleet, ne ovat raskaat, onnettomuutta ennustavat, salaperäiset. Rakas taivaan isä, rakas taivaan isä . . .

Kiven kohdalla murhamies pysähtyy. Hetun sydän lyö kuuluvasti ja kätösillään hän painaa sydäntään, ettei se ilmaisisi murhaajalle piilopaikkaa.

— Mitä se pikkutyttönen sinne kiven taakse? Pelkäätkö sinä minua, kysyi murhamies.

Sen ääni oli ystävällinen ja rauhottava.

— Tule pois vaan, en minä sinulle mitään tee!

Hetu uskalsi jo kurkistaa kiven takaa pahantekijää, jonka ääni oli niin ystävällinen. Se ei ollenkaan näyttänyt pelottavalta. Hiukan häpeissään tyttö hiipi esiin piilopaikastaan.

— Kenen sinä olet tyttö? mies kysyi.

— Minä olen sen Ananiaksen tytär, jonka muija karkasi sen pohjalaisen timpermannin kanssa.

Hetu oli sillä tavoin kuollut itseään esiteltävän.

— Vai sen tytär, kyllä minä isäsi ja äitisi tunnen. Mihin sinä olet menossa?

Hetu ei vastannut. Mitäpä hän olisi voinutkaan vastata, sillä eihän hän tietänyt matkansa suuntaa, ei päämäärää, eikä edes seuraavaa pitäjää.

— Oletko sinä kululla, kysyi mies.

— Olen, Hetu vastasi.

— Tuonne päinkö sinä aiot? — Mies osotti kädellään suuntaa, johon Hetu oli menossa.

— Niin.

— Seuraavaan kylään on tästä toistakymmentä virstaa ja yö jo kohta saapuu, puhui mies. — Tule minun kanssani meille yöksi, niin voit aamulla jatkaa kulkuasi. Mökkini on tässä aivan likellä.

Hän otti Hetua kädestä ja talutti hänet metsäpolulle, jota myöten mökkiin ei ollut pitkältä.

Asunto oli vähäinen ja se oli täynnä pieniä ja vielä pienempiä lapsia. Nuorenpuolinen vaimo laitto leipää, kaljaa ja suolavettä pöytään miehelleen illalliseksi. Hetua huimasivat ne herkut.

— Kenen sinä olet mukanas tuonut, kysyi vaimo nähdessään Hetun.

— Pienen kulkijan, joka piiloutui kiven taakse minun nähdessään. Sen oli aikomus vielä tänä iltana kylälle.

— Vai kylälle, ihmetteli vaimo. — Hyvänen aika, mistä sinä tulet?

— Rajaportista. — Melkein heti Hetua kadutti, että oli maininnut sen nimen. Hänellä oli omat syynsä pitää se nimi salassa, mutta hän ei ollut vielä tottunut maailmaan, eikä tietänyt, miten sen kanssa on

meneteltävä. Kuitenkin hän aavisti, että vastaisuudessa oli paras pitää monet asiat salassa ja keksiä niiden tilalle uusia.

— Rajaportista asti, huudahti vaimo jälleen. Oletko sinä tullut sieltä asti tänään?

— Olen.

— Se on sen Ananiaksen tytär, selitti mies, sen, jonka . . .

— Vai sen, ehätti vaimo aivankuin tahtoen estää miehensä selittelyä. — Ovatko rajaporttilaiset ajaneet sinut pois?

— Ovat, vastasi Hetu.

Se kävi mainiosti. Hän oikein ihmetteli, miten sujuvasti se sana solahti hänen suustansa.

— Mitä varten ne sinut ajoivat, jatkoi vaimo tiedustelujaan.

Hetu ei tietänyt, miten vastata, sillä hän ei ollut tottunut monta kertaa perätysten valehtelemaan.

— Kun lehmät . . . kun, kun lehmät sotkivat kauramaan.

— Kyllä minä sen Rajaportin joukon tunnen, äityi vaimo puhumaan, ne ovat ilkeitä ja kovasydämissä ihmisiä. Varmaankin ovat lähettäneet tuon lapsen kauramaata lehmiltä varjelemaan ja sitten . . . eikö olekin niin?

— On, todisti Hetu.

— Ja sitten kun sinä et voinut sitä varjella, antoivat sinulle selkään ja ajoivat maantielle?

— Niin.

— Arvasinhan minä sen. Kyllä minä ne tunnen! Ei sääliä ollenkaan turvatonta kohtaan . . .

— Älä sinäkään turvatonta turhilla puheilla ravitse, vaan kysy, onko sen nälkä, keskeytti mies.

— Onko sinun nälkä?

— On.

Vaimo antoi Hetulle suuren kimpaleen leipää. kaatoi kalakupista suolavettä pienempään astiaan, toi suuren kipollisen kaljaa ja käski syömään.

Hetua ei tarvinnut kahdesti käskeä.

— Etkö sinä ole saanut ruokaa koko päivänä, kysyi vaimo nähdessään miten Hetu ahmi.

— En, vastasi lapsi.

— Minullekin suuri leivänkimpale, tuli nyt pieni pojantyllerö pyytämään.

— Ja minullekin! — Ja minulle!

— Oletteko siinä mankumatta, torui äiti.

— Kun vieras tyttökin sai niin suuren palan! Miksi äiti vieraalle antoi enemmän kuin meille, napsivat lapset.

— Hyi teitä, että turvatonta kadehditte, ärjäsi isä ja muuttui aivan valkoseksi kasvoiltaan.

— Jumala voi rangaista teitä ja tehdä teidätkin turvattomiksi, säesti äiti.

Lapset olivat hiljaa. Katein silmin he katsoivat, miten leipäkannikka Hetun käsissä nopeasti pieneni.

— Mihin sinä, kultaseni, oikein aiot mennä, vaimo Hetulta kysyi.

— En tiedä.

Vaimo huokasi. Hän istuutui akkunan ääreen, otti pienimmän lapsensa syliinsä ja kääntyi katselemaan ulos metsään.

Illallinen oli syöty. Vaimo toi olkia huoneeseen, hajotti ne permannolle, levitti raidin niiden päälle ja käski lapset nukkumaan. Pian oli Hetukin sikeässä unessa.

Aamulla hän heräsi siihen, että mies sanoi vaimolleen:

— Anna sen raukan nukkua rauhassa, kauanko se tästä kirkolle kulkee.

— Nukkukoon, vastasi vaimo hiljaa.

Hetu piti silmiään kiini ja oli nukkuvinaan, vaikka uni jo oli kaukana hänestä. Milloinkaan ennen ei hän ollut tuntenut itseään niin virkeäksi kuin tänä aamuna, huolimatta siitä, että aurinko paistoi akkunasta huoneeseen tuolla kylmällä tavallaan, joka ennen oli tehnyt ylösnousemisen vastenmieliseksi.

— Anna tämä sille raukalle, kun se lähtee, sanoi jälleen mies kuiskaten.

Hetu olisi mielellään heti herännyt nähdäkseen mitä se oli, jota mies käski hänelle antaa, mutta hän ei kehdannut näyttää uteliaisuuttaan, vaan oli yhä nukkuvinaan.

— Mitä sinä näin paljon, kun itselläkin on puute, kuuli hän vaimon sanovan.

— Eriika, — miehen ääni tuntui vakavalta ja hiukan vihaselta, — jos minun lapseni joskus mieron teitä kulkevat, niin toivoisin heille osotettavan armeliaisuutta . . . Miten voisin toivoa omilleni sitä, jota en itse toisille osottaisi?

— Anna anteeksi, virkkoi vaimo.

Mies lähti ulos, vaimo seurasi häntä ja samassa Hetukin jo oli ylhäällä.

Hetken kuluttua vaimo tuli takaisin huoneeseen ja alkoi laitella tulta takkaan.

— Joko sinä heräsit, hän virkkoi. — Etkö ole väsynyt? Olisit nukkunut vielä hetken.

Hän ei puhunut mitään siitä, mitä mies oli käskenyt antaa ja Hetua epäilytti, tokko se antaisikaan.

— Nyt minä lähden! Hyvästi!

— Odota, sanoi vaimo, minä annan sinulle ruokaa, ennenkuin lähdet ja keitän päälle kuumaa kahvia.

— Minullekin, minullekin, — ja minulle! Äiti kulta, minullekin kahvia, alkoi kuulua lattialta ja kaikki lapset olivat siinä tuokiossa yläällä ja kiekkuivat äidin ympärillä.

— Kylläpä herättiin, kun oli kahvista puhe, nauroi äiti.

Kun Hetu oli syönyt ja juonut, lähti vaimo saatamaan häntä maantielle. Hetu aprikoitsi, mitä se mies oli käskenyt antaa, jota vaimo ei antanut. Maantiellä vaimo vihdoin antoi: se oli aivan samallinen hopea-
raha, kuin se, minkä Hetu oli kadottanut.

— Onko tämä aivan minun omani, kysyi lapsi ilosta menehtyen.

— On, vastasi vaimo. — Jumala olkoon kanssasi ja suojelkoon sinua kaikilta vaaroilta ja vastuksilta, ja johtakoon askeleesi armeliasten ihmisten luo.

Hetu tarttui vaimon kaulaan ja puristautui kiihkeästi hänen syliinsä.

— Hyvästi lapsi, sanoi vaimo itkien. — Jos tiesi joskus tästä kulkee, niin poikkea meille ja muista aina, että miten kova ja kolkko olleekin maailman tie, niin yksinäsi et sinä koskaan kule, Jumala on aina kanssasi.

Älä pelkää mitään. Hän on heikkojen ja pienten turva. Hyvästi, lapsi!

Hetu alkoi astella eteenpäin. Hän oli ilonen ja tyytyväinen, sillä olihan hän taas rikas. Mies oli varmaankin löytänyt hänen rahansa ja nyt se oli jälleen oikealla omistajallaan. Se oli Jumala, joka rahan oli Hetulle toimittanut miehen käden kautta. Jumala, Jumala . . . Maailman tie on kolkko ja kova. Kolkko se oli ollut eilen, jalkoja oli pakottanut, päätä huimannut. Kovempi se oli, maailman tie, kuin tavalliset metsäpolut, mutta ei sentään niin eksyttävä . . . Jumala kulki mukana kovalla maailman tiellä, sen oli Hetu kokenut, koska Jumala oli rahankin takaisin toimittanut kaurapellon kalikoiden alta. Olipa hauska että oli metsästä tälle tielle osunut. Hetu uskoi Jumalaan ja oli hänelle kiitollinen.

Tyttönen kulki ja kulki ja tie oli pitkä. Se oli äärettömän pitkä. Varmaankin oli hän jo kulkenut ulkomaan ohitse ja minne lienee tullutkaan, kun suuri monitaloinen kyläkunta aukeni hänen eteensä. Kylän keskellä oli korkea, tornikattoinen talo. Se oli kirkko.

Oli jälleen ilta ja Hetu poikkesi komeaan, punaseksi maalattuun taloon ja pyysi yösijaa itselleen. Hänet osotettiin pirttiin, missä talonväki parhaillaan aterioitsi. Kukaan ei siellä huomannut pientä tulijaa, joka pysähtyi ovensuuhun seisomaan.

Hetua hiukan pelotti suuri pirtti ja se väen paljous, joka siinä oli. Hänen oli kova nälkä, mutta hän ei uskaltanut ilmaista sitä. Tuntui aivan mahdottomalta sanoa mitään niin laajassa huoneessa outojen ihmisten parissa. Varmaankin pirtti kamalasti kumah-

taisi, tahi jotakin muuta ihmettä tapahtuisi, jos Hetu jotakin puhuisi.

Väen syötyä eräs nainen korjasi ruokia pois pöydältä, miehet ojentelivat itseään, haukottelivat ja vetäytyivät väbitellen ulos, naiset jäivät pirttiin. Muuan kipeäsilmäinen eukko tuli Hetun luo ja kysyi, kenen tyttö hän oli ja mitä hänellä oli asiaa.

Viimeiseen kysymykseen Hetu vastasi ensin, sanoen ettei hänellä ollut mitään asiaa. Ensimmäiseen hän ei heti vastannut. Mutta vaimo ei lopettanut tiedustelujaan ja kun Hetu ei ollut keksinyt itselleen sopivampaa esittelytapaa, täytyi hänen sanoa:

— Minä olen sen Ananiaksen tytär, jonka vaimo karkasi sen pohjalaisen timpermannin kanssa.

— Vai sen, virkkoi kipeäsilmäinen eukko ja näytti ikäänkuin ihastuvan. — Kuulkaa, hän milt'ei huutaen selitti toisille pirtissä oleville naisille, tämä on sen Ananiaksen tytär sieltä Kailaan kylästä, jonka vaimo pari vuotta sitten karkasi sen korean pohjalaisen kanssa!

Sen kuultuaan toisetkin naiset vilkastuivat ja tulivat katsomaan Hetua.

— Vai sen tytär! Oletko sinä kuullut mitään äidistäsi? — Mitä isäsi sanoo äidistäsi? — Onko sinun ikävä sitä?

Sitten alettiin arvostella Hetun äitiä.

— Se olikin semmonen harakka aina, se ihminen. Ananias parka, kai se sen takia juodakin alkoi ja varastaa. Eikö isäsi ole istunut varkaudesta linnassakin?

— On, vastasi Hetu.

— Mitä se taas varastikaan?

— En minä tiedä.

— Miks'et sinä tiedä, muuten vain et sano! Tyttö on vanhempiensa puolella!

— Kuinkas muuten, säesti joku.

— Onpa sillä työllä vanhemmat, ihmetteli kolmas. — Mihin sinä olet menossa?

— En tiedä.

— Etkö tiedä? Mitä sinä täältä haet?

Viimeinen kysymys tuntui Hetusta ilkeältä ja häneltä pääsi itku.

— Älkää nyt kiusatko tyttöparkaa, kyllähän tuon tiedätte, mitä se hakee, virkkoi joku naisista. — Tyttö on kerjuussa.

— Oletko sinä kerjuussa?

— En, sai Hetu itkun lomasta sanotuksi.

— No mitä sinä sitten haet?

— Pyytäisin yösijaa ja ruokaa.

— Pyytäisit yösijaa ja ruokaa, matkivat naiset, — etkö sinä sitten kerjää?

— Minä maksaisin, vastasi Hetu ja näytti rahaansa.

Naiset alkoivat yhteen ääneen nauraa. Se loukasi kovin Hetua. Mitä nauramista hänen rahassaan oli.

— Et sinä pitkälle tuolla rahalla pääse, sanoi ki-peäsilmäinen eukko. — Ole nöyrästi kerjäläinen, jos et voi isompaa rahaa näyttää!

Hetu olisi mielellään ollut vaikka mikä, sillä nälkä ahdisti kovin.

Kukaan ei käsenyt häntä istumaan, ei jäämään yöksi, mutta kukaan ei kieltänytkään. Hän istuutui penkille ja odotteli siinä muiden levolle menoa. Pöydältä oli korjattu kaikki muu ruoka paitsi röykkiö leipiä ja kalakuppi, jotka olivat siihen jätetyt aamiaista varten.

Hetu ryhtyi suunnittelemaan.

Saa nähdä jääkö keitään yöksi huoneeseen ja jos jää, niin keitä? Kipeäsilmänen eukko valmisteli vuodetta uunin nurkkaan. Näkyyköhän pöytä vuoteelle ja kuorsaakohan eukko nukkuessaan?

Ennen oli Hetu kauhistanut kuorsaavia ihmisiä. Ne muuttuivat nukuttuaan hirviöiksi, jotka suustaan päästelivät ahmivaa, uhkaavaa murinaa. Nyt hän toivoi, että eukko kuorsaisi hyvin kovaa.

Hänen toiveensa toteutuivat. Pirttiin ei jäänyt ketään muita, kuin hän ja eukko, joka tuota pikaa alkoi raskaasti ja jyrisevästi vedellä henkeään.

Hetu hiipi pöydän luo. Mutta kun hän ojensi kätensä ottaakseen leipää, taukosi eukko yht'äkkiä. Kauhusta tyttönen aivan jähmettyi, veti kätensä pois ja odotti . . . Jumalan kiitos! Eukon hengitys oli vain hiukan salpaantunut, jälleen se karheasti tuhisten pääsi irralleen ja jatkui entistä voimakkaammin. Hetu otti leipää, se sattui olemaan suuri kimpale. Hän pisti kätensä kalakuppiin, — käsi tuli täyteen kuivia, suolaisia särkiä. Hän hiipi entiselle paikalleen ja alkoi syödä.

Se oli Hetun ensimmäinen varkaus ja ihanilta maistuivat sen hedelmät. Antakoon se Jumala, joka kovalla maailman tiellä kulkee hänen kanssansa, hänelle anteeksi, sillä Hetu oli niin pieni ja nälkäinen.

III.

Hetu oli vaeltanut useita päiviä, kulkenut ohitse kolmen kirkon ja ollut yötä monessa paikassa.

Eräessä talossa, jossa hän itselleen yösijaa pyysi, oli emäntä katsonut tuikeasti silmiin ja kysynyt:

— Rakastatko sinä Jeesusta?

Kyllähän Hetu tiesi, miten sellaisiin kysymyksiin vastataan, mutta hän ujosteli. Tuntui oudolta ja arveluttavalta vastata, kun ei varmasti tiennyt, osaisiko hän sen tehdä jumalisella äänellä. Tavallisella äänellä jumaliseen kysymykseen vastaaminen taasen oli syntiä, jota Hetu ei suurin surmin tahtonut tehdä.

— No, rakastatko sinä Jeesusta, kovensi emäntä.

— Rakastan, vastasi Hetu hiljaa.

— Kenen tyttö sinä olet?

— Jumalan.

— Niin, niin, ja kenen kanssa?

— En minä tiedä.

— Ohhoo tyttö parkaa, virkkoi emäntä. — Entä osaatko sinä rukoilla?

— Osaan.

— Miten sinä teet kun sinä rukoilet?

— Minä panen käteni ristiin, käyn polvilleni ja rukoilen, selitti Hetu.

— Se on oikein. Sinä olet hyvä tyttö, kun sinä rukoilet. Jumala ei koskaan hylkää sinua, jos sinä aina rukoilet.

Siinä talossa emäntä piti Hetua hyvänä ja antoi ruokaa, mutta toisessa paikassa, kun emäntä kysyi »kenen tyttö sinä olet» ja kun Hetu vastasi »Jumalan», alkoi emäntä nauraa ja sanoi itsekin tietävänsä, että Jumala on kaikkien isä, ja kysyi, että eikö Hetulla sen parempaa isää ollutkaan. — Entä onko sinulla äitiä?

— Ei. — Hetu ei enää esitellyt itseään.

— Tyttö parka! Kyllä on kurjaa, kun noin pienellä tytöllä ei ole muuta turvaa eikä omaista kuin Jumala.

Hetu mietiskeli tätä asiaa astellessaan jälleen metsäistä tietä.

Hänelle oli sanottu, että Jumala on varma suoja, ja nyt sanottiin, että kyllä on kurjaa, kun ei ole muuta turvaa kuin Jumala. Ja totta se oli. Eihän Hetulla ollut mitään tietoa tai käsitystä Jumalasta. Milloinkaan hän ei ollut häntä nähnyt, ei koskaan kuullut hänen ääntänsä. Ihmiset, jotka hänestä puhuivat, eivät varmaan itsekään olleet häntä nähneet.

Hetulla ei ollut muuta turvaa kuin tämä Jumala, — ja se oli heikko turva. Tyttösellä oli pieni rahansa vielä tallella todistamassa taivaallisen isän huolenpitoa, mutta kulkiessaan oli hän tullut tuntemaan rahansa arvon: se oli niin vähäinen ja mitätön, ettei siitä kukaan välittänyt. Hän oli yksin ja turvaton ja sellaisenaan oli hänen tultava toimeen.

Jumalisten parissa piti olla jumalinen, ilosten joukossa ilonen, rohkeiden rohkea, se oli ainoa apu.

Pitkällä taipaleella Hetu jälleen tapasi miehen. Sitä hän ei ollenkaan pelännyt. Hän ei enää pelännyt murhamiehiä, eikä varkaita: mitäpä ne häneltä varastaisivat ja murhattavaksi hän oli liian pieni ja turvaton. Hän alkoi rohkeasti astella miehen rinnalla ja oli ilonen, että oli saanut seuraa, sillä pitkät erämaat olivat ikäviä, kun kyliä ei näkynyt, eikä taloja, ja kun usein epäilytti, tokko niitä enää tulikaan.

Mutta miten lie ollut, — hetkisen kuluttua

Hetua sittekin alkoi pelottaa. Mieheessä oli jotakin outoa.

Se naurahteli itseksensä, katseli häneen niin omi-
tuisesti, ei kysellyt Hetun nimeä, eikä mitään muuta-
kaan, itse vaan puhui ja lisäksi ylen kummallisia asioita.
Sanoi nähneensä metsässä suuren karhun ja jalopeuran,
kertoivat olevansa niin rikas ja mahtava, että puut hä-
nelle tuulessa kumarsivat ja ihmiset hänet nähdessään
pakoon juoksivat. Mies kertoi hirmu-olennoista, joita
hän oli metsässä tavannut, ja enkeleistä, jotka olivat
muuttuneet piruiksi, kun hän niiltä pyysi rahaa.

— Kaikki enkelit, jotka eivät anna rahaa, ovat
piruja, puhui mies. — Kun minä saan itselleni paljon
rahaa, niin minä ostan itselleni maailman ja olen itse
sen maailman kuningas, ja kaikkien enkelien, jotka
eivät anna rahaa, pitää kuolemalla kuoleman. Ha-haa!
Kuolemalla kuoleman! Kuka sinä olet, kuka, kuka?

Miehen muoto oli muuttunut kamalan näköiseksi
ja hänen silmänsä verestivät. Hän sieppasi maasta kä-
teensä suuren kiven.

Hetu pelästyi, mutta ei tohtinut liikahtaa paikaltaan.

— Oletko sinä piru-enkeli, kysyi mies. — Oletko?
Jos sinä olet piru-enkeli, pitää sinun kuolemalla kuo-
leman!

— En minä ole kuin ihminen, vastasi Hetu.

— Sinä olet enkeli! Minä näen sen. Sinun
ohimoillasi on kultanen kruunu ja sinun silmäsi ovat
kuin tulipatsaat! . . . Oletko sinä enkeli, niin anna
minulle rahaa, että minä saan ostaa maailman ja sen
kunnian!

Hetu ojensi miehelle rahansa.

Mies heitti kiven metsään, tarttui kiihkeästi raahan, pisti sen suuhunsa ja nielasi. Sitten hän polvistui ja alkoi rukoilla Hetua, kuin Jumalaa.

— Rakas Jumalan enkeli, kun minä olen syönyt sinun rahasi, muutun minä rahaksi ja minulla on valta koko maailman ylitse. Rakas taivaan enkeli, rakas taivaan enkeli!

Mitenkähän se pitää minua enkelinä, ajatteli Hetu, joka ei ollut koskaan nähnyt mielipuolta ihmistä. Olinkohan minä muuttunut enkelin näköiseksi?

Mies katsahti vielä kerran arasti tyttöseen ja lähti sitten juoksemaan metsään.

Jännitys laukesi. Hetu huoahhti syvään.

Mutta sitten tulvahtivat hänen päällensä kaikki ne hirmutunteet, jotka vaaran suuruus oli kätkenyt, ja kauhistuneena lähti hänkin juoksemaan eteenpäin pitkien tietä.

Milloinkaan ei taival ollut tuntunut niin pitkältä kuin nyt, ei metsä, ei aho, ei niitty niin satumaiselta. Milloin tahansa voi niistä ilmetä kummajaisia, paholaisia, piru-enkeleitä ja vaikka mitä. Hetu ikävöi kylää ja ihmisiä.

Vihdoin alkoi kyläkunta näkyä. Se oli kaukana vielä, mutta yksinäinen talo oli likellä. Hetu kuuli takanaan kovaa mölinää ja askeleita, ja kun hän katsoi, näki hän äskeisen miehen juoksevan luoksensa. Hetu juoksi jälleen, niin että maa vilisi jalkojen alla ja ehti parahiksi taloon, ennenkuin mies hänet saavutti. Tyttönen meni pirttiin ja vaipui tunnottomana permanolle. — — —

— Olipa hyvä, että se ehti tänne, kuuli hän jonkun sanovan.

— Sen olisi voinut käydä pahoin, vastasi toinen. Hetu yritti nousta istumaan, mutta hänen päätänsä huimasi ja silmiä painosti ja hän nukkui jälleen. Kun hän heräsi, oli hän täysin levännyt ja raitis. Hänestä tuntui kuin olisi kaikki ollut pahaa unta.

Ystävällinen vaimo tarjosi Hetulle ruokaa ja kysyi, mitä se mies oli sanonut. Hetu kertoi ja vaimo selitti hänelle, että se raha oli se, joka auttoi ja että Jumala oli sen rahan kautta pelastanut Hetun hengen. Mies oli hullujenhuoneesta karannut ja oli jo tappanut yhden lapsen metsässä. Nyt oli hän jälleen saatu kiinni ja viety hullujenhuoneeseen.

Sitten vaimo kysyi, mistä Hetu oli kotoisin ja kenen hän oli lapsi.

Mutta säikähdyksestä oli pieni vaeltaja unohtanut hiljattain opitun kekseliäisyytensä ja hän vastasi entiseen tapaansa, että hän oli sen Ananiaksen tytär, jonka vaimo karkasi sen pohjalaisen timpermannin kanssa.

— Senkö, huudahti vaimo ihmeissään ja kertoi toisillekin tuvassa olijoille, kenen tyttö Hetu oli.

— Siellähän se on Ananiaksen akka Lahdessa, tiesi eräs ilkeän näköinen mies kertoa. — Siellähän se Lahdessa harjottaa seulakauppaa, hän nauraen lisäsi.

Oliko äiti kauppiana Lahdessa! Voi, miten Hetu ihastui! Nyt hän meneekin sinne!

— Eikö siinä äidin kaupassa myydä muuta kuin seuloja? hän kysyi.

Kaikki räjähtivät nauramaan hänen kysymykselleen.

Varmaankin oli se hyvin tyhmä kysymys. Mutta mistä hän olisi tiennyt, ettei seulakaupassa saanut myydä muutakin, kuten rintasokeria, rusinoita, vesku-noita ja renikoita? Kaiketi niitä toki oli edes kaupan-päällisiksi äidin puodissa.

— Onko sinne Lahteen kuinkakin pitkä matka? Hetu kysyi.

— Kyllähän sinne matkaa on, vastattiin.

— Minne päin on mentävä tullakseen Lahteen? kysyi tyttö jälleen.

— Tästä vain tuonne päin, viikon matka.

— Tyttö on menossa oppimaan äidistään seula-kauppaa, sanoi äskenen ilkeä mies ja kaikki jälleen nauroivat.

— Se on vielä liian pieni, virkkoi muuan vanha mies katsoen säälien Hetuun.

— Nuorena oppii, vanhana muistaa, vastasi ilkeä.

Hetu ihmetteli, miten ne niin nauraen ja pilkallisesti puhuivat hänen äitinsä seulakaupasta. Ja mistä syystä olisi hän liian pieni seuloja myymään? Kun joku tulee puotiin ja pyytää ostaa seulan, antaa hän sen, ottaa rahan ja panee laatikkoon. —

Iloisin mielin lähti Hetu talosta, lähti vaeltamaan viikon mittaista taivalta äidin luo Lahteen. Nyt hän oli saanut matkalleen määrän, joka oli viikon päässä. Hetu osasi laskea sataan ja hän tiesi, että viikossa on seitsemän päivää. Jokaisen päivän illalla on hän yhtä päivää lähempänä matkansa loppua.

IV.

Suloista oli kulku äitiä ajatellessa, tie oli valkoinen, kukat sen varsilla kirkkaita. Aina oli äiti ollut hyvä Hetulle ja tyttönen muisteli, millaista oli ennen ollut äidin kanssa. Nytkin äiti ottaa hänet syliinsä, silittelee päätä, syleilee, suutelee, eikä kukaan enää saa lyödä tai tukistaa Hetua, sillä äiti toruu Hetun puolesta.

Niin saapui hän hellän herkissä kuvitelmissa Lahteen. Se oli iso kylä, suurempi kuin mitä Hetu koskaan ennen oli nähnyt.

Hän alkoi ihmisiltä tiedustella, missä hänen äitinsä seulakauppa oli. Ihmiset nauroivat, eivätkä tietäneet ja Hetua jo epäilytti, tokko äitiä Lahdessa olikaan.

Vihdoin eräs vaimo selitti, että lähellä sahaa, Korven mökissä asui muuan lutka, varmaankin se on sinun äitisi, koskapa olet hänen näkösensä. Vaimo neuvoi tien ja Hetu meni sinne.

Hän löysi äidin.

Huone oli pieni. Äiti makasi sängyssä ja muuan juopunut mies istui pöydän ääressä ja lauloi.

— Äiti, äiti, huudahti Hetu ja hänen sydämensä sykki ilosta ja onnesta.

Äiti säikähti, eikä tullut ollenkaan iloseksi. Mies hämmästyi ensin, rupesi sitten nauramaan ja kysyi:

— Onko neidillä noin suuri tyttö?

Siihen äiti ei mitään vastannut ja mies lähti nauraen pois.

Silloin äiti otti tytön syliinsä ja alkoi itkeä.

— Voi sinua, lapsiparka, mitä varten sinä tulit minun luokseni? Olisit pysynyt siellä oikeiden ihmisten luona. Enhän minä voi sinua kanssani kuletaa. Mene, pieni kultani, takasin!

— En minä tahdo mennä, äiti, minä tahdon olla sinun luonasi. Äiti on niin hyvä, muut ihmiset ovat olleet niin pahoja, puhui lapsi. — Minä en koskaan enää eroa äidistä, en koskaan. Siellä yhdessä kylässä sanoivat äidillä olevan seulakaupan, sanoivat minua liian pieneksi, — enhän minä liian pieni ole, etten minä osaisi seuloja myydä? Enhän olekaan, äiti? Suuri tyttöhän minä olen! Mitä äiti itkee? Eikö äidillä olekaan kauppaa? Minä kerjään äidille ruokaa ja olen niin kiltti, enkä syö paljon, vaan annan äidille osani. Minun on ollut niin ikävä äitiä, niin kovasti ikävä, mutta nyt ei minun ole koskaan enää ikävä, — älä itke, äiti! Onko äidin ollut ikävä, kun äiti itkee?

Hetu oli onnellinen.

Hän oli onnellinen saadessaan jäädä äidin luo, olla joka päivä hänen kanssaan, nähdä häntä, kuulla hänen ääntänsä.

Ei hän ollenkaan vihotellut, vaikka äiti joskus, kun vieraita tuli, telkesi hänet konttoriin. Tiesihän Hetu, että vieraiden mentyä äiti ottaa hänet pois konttorista ja on sitten niin hyvä. Hän ei voinut käsittää, miksi äiti häntä hyväillessään aina itki, niin että oli kuolta. Oliko äiti kipeä?

Äiti oli käskenyt, että Hetun piti vieraiden aikana kutsua häntä tädikseen, ja sanonut, että jos joku kysyy, kenen tyttö hän oli, niin pitää Hetun sanoa olevansa äidin veljen tytär. Se oli Hetun mielestä niin muka-

vaa, että ihan nauratti. Ihmiset luulevat äitiä hänen tädikseen!

Sattui sitten eräänä iltana, kun äiti oli ulkona, että huoneeseen tuli kaunis, hyvin vaatteisiin puettu mies ja kysyi, oliko Fanny kotona. — Äidin nimi oli Saara, mutta vieraat kutsuivat häntä Fannyksi.

— Fanny ei ole kotona, vastasi Hetu.

— Kenen tyttö sinä olet, kysyi vieras.

— Minä olen äidin veljen tyttö.

— Vai niin, vai olet sinä äidin veljen tyttö. Entä kuka se äiti on?

Hetupa ei sanonut. Hän keksi miehen tahtovan tietää, oliko äiti hänen äitinsä, vai ei.

— Oletko sinä Fannyn veljen tytär, kysyi vieras. Siihen Hetu kyllä uskalsi vastata:

— Olen.

— Entä kuka sinun äitisi on?

— Enkä sano.

— Ei sinulla äitiä olekaan!

— Onpa!

— Eipä.

— Onpa! — Hetua alkoi kovasti naurattaa. Kiinaaminen vieraan kanssa oli niin mukavaa.

Vihdoin tuli äiti. Hän muuttui vieraan nähtyään iloseksi, mutta mies oli synkistynyt. Hän työnsi äidin pois luotansa ja sanoi äitiä valehtelijaksi ja huonoksi naiseksi. Äiti itki ja puhui kauniisti sille vieraalle ja vihdoin he leppyivät.

Kun mies oli mennyt pois, otti äiti Hetun syliinsä ja oli parempi kuin milloinkaan ennen, puhui kuolemasta ja muista surullisista asioista, hyväili ja

suuteli. Sitten äiti asetti Hetun maata, polvistui vuoteen ääreen, itki ja rukoili. — — — — —

Aamulla ei äitiä ollut missään. Kaikki äidin vaatteet olivat pois seiniltä ja huone tuntui vieraalta. Hetua pelotti.

Kiireesti nousi hän ylös vuoteeltaan, pukeutui ja lähti ulos. Pihassa oli mökin emäntä, jolta äiti oli huoneen vuokrannut, ja se ilmoitti Hetulle, että äiti oli mennyt pois, teille tietymättömille sen miehen mukana, joka illalla oli käynyt.

— Mihin äiti meni? kysyi Hetu tuntien jäytävää tuskaa.

— Jumala sen tietää. Kyllä se nyt niin pakeni, ettet sinä sitä löydä.

Äiti oli poissa. Se oli kamala totuus. Poissa jälleen ja hän, Hetu, jälleen yksin. Hetu meni huoneeseen, mutta se oli kolkko kuin sieluton ruumis ja hän pelkäsi sitä. Hän meni ulos, siellä oli tyhjää ja vierasta.

Ihmisiä kertyi hänen ympärilleen ja kaikki ne katsoivat ja säälivät häntä ja puhuivat paha äidistä. Siinä oli paljon ihmisiä, mutta Hetusta tuntui kuin olisi hän ollut yksin synkällä, öisellä taipaleella, ihmiset vain lisäsivät sen autiutta, aamu-aurinko sen mustuutta. Hän ei voinut itkeä, vaikka rinnassa alituisen itku kierteli. Häntä ahdisti, sydämeen kävi kipeää ja hän olisi tahtonut kovasti huutaa, kirotta, tahi itkeä, mutta mitään hän ei voinut.

Minkätähden äiti jätti minut, vaikka minä olin niin kiltti, sai Hetu tuskaisten tunteittensa lomitse ajateltua. — Jätti minut, oman, pienen tyttönsä ja vei

mukanaan sen miehen. Miksi äiti jätti . . . mistään ei tullut vastausta lapsen vaikeroimiseen.

Oli tullut ilta.

Hetu yhä pysyttelihe äitinsä asunnon läheisyydessä. Hän ei tiennyt minne mennä. Kotopuoleen hän ei enää tahtonut, eikä voinut lähteä, matka sinne oli liian pitkä.

Hänen oli lähdeävä kulkemaan pois päin, eteen päin, sinne kai oli äitikin mennyt . . . Ehkä tapaakin hän äidin! . . . Hetu tuli milt'ei iloseksi siitä ajatuksesta. Hän tapaa äidin! Ja kun hän vielä kerran pääsee äidin luo, niin pyytää hän oikein kauniisti, ettei äiti hylkäisi, vaan pitäisi hänet aina luonansa, eikä hän sitten koskaan enää nuku sikeästi, ettei äiti pääse karkaamaan . . .

Hetu oli juuri lähtemäisillään yön selkään, kun eräs mies, jonka lakissa oli keltanen merkki ja vyöllä miekka, tuli kutsumaan häntä vallesmannin puheille. Hetu tiesi, että vallesmänni on sellainen, joka sakottaa, ja hän ei tahtonut lähteä. Mies houkutteli ja sanoi vallesmannin antavan Hetulle kahvia ja vehnästä ja ruokaa.

— Jos se sakottaa, epäili lapsi.

— Ei se sakota, vastasi mies, se on niin kiltti, tule nyt!

— Minä menen äidin luo, virkkoi Hetu päättäväisesti, minä en tule teidän kanssanne!

— Se lähettää sinut hevosella äidin luo!

Hetu seurasi poliisia nimismiehen luokse.

Siellä Hetu sai kahvia ja paljon vehnästä ja niin hyvää ruokaa, ettei hän ollut uneksinutkaan sellaista.

Aamulla otti nimismies häntä kädestä kiinni, taulutti ulos ja nosti rattaille, sen rouva toi ison nyytin evästä ja käski ajajan pitää hyvää huolta lapsesta.

— Viekö se nyt minut äidin luo? kysyi Hetu.

— Vie, — ja samassa lähti hevonen liikkeelle.

Hetua ihan nauratti, niin hauskalta tuntui, kun sai istua rattailta ja ajaa jyryyttää äidin luokse. Hän säästää kaikki eväänsä äidille, mutta sille miehelle, joka äidin vei, hän ei anna mitään. Hetu vihasi sitä miestä, se oli niin ilkeä . . .

V.

Kun tuskat nousevat yli sen määrätyn rajan, minkä ihminen niitä jaksaa kantaa, silloin loppuu tuskien tunto ja kuoleman kaltainen tyyneys tulee sijalle.

Pieni Hetu ei vielä ollut täyttänyt kymmentä vuotta, kun hän huomattessaan istuvansa kruunun rattailta, jotka veivät häntä kotipuoleen, — siihen paikkaan maailmassa, joka monelle ihmiselle on niin rakas, — jo oli tyhjentänyt pohjaan kärsimysten kalkin. Hän ei tuntenut mitään, ei ajatellut, eikä välittänyt mikä kohtalo häntä perillä uhkasi Rajaportin lehmien takia. Eikä hän enää ikävöinyt äitiään, ei vihannut sitä miestä, joka äidin oli vienyt. Elämä oli sammunut hänen sielustaan.

Sellaisessa tilassa hän oli, kun kyyditsijä ilmotti, että oltiin tultu perille, Hetun kotipitäjän vallesmannin taloon. Ja kun kyytimies käski Hetun nousta rattailta ja mennä sisään huoneeseen, totteli lapsi vähintäkään

pelon merkkiä osottamatta. Herra, jonka eteen hän joutui, oli suuri ja tuimannäkönen ja muulloin olisi Hetu vapissut sellaisen edessä, mutta nyt oli hänelle yhdentekevää, minkä näkönen se oli.

— Kuinka sinä olet Lahteen joutunut? kysyi nimismies käyden aivan punaseksi kasvoiltaan.

Hetu oli vaiti.

— Vastaa, kun minä kysyn!

Tyttönen ei puhunut mitään. Hän milt'ei toivoi, että vallesmanni niin vihastuisi, että löisi häntä. Vaistomaisesti Hetu halusi saada tuntea edes tuskaa.

— Etkö sinä saa sanaa suustasi! ärjäsi nimismies tuimasti.

Silloin astui kansliaan nuori, lempeä rouva, joka tyttöseen viitaten virkkoi miehelleen:

— Lapsiparkahan on puolikuollut pelosta. Kohtele sitä hyvin ja puhu sen kanssa kauniisti.

— Sano nyt, miten sinä jouduit Lahteen, uudisti nimismies koettaen hillitä ääntään.

— Minä kävelin sinne, vastasi Hetu tuskin kuuluvasti.

— Mitä varten sinä sinne kävelit?

— Äitiäni hakemaan.

— Mistä sinä tiesit, että äitisi oli Lahdessa?

Jälleen oli Hetu vaiti.

— Mitä varten sinä karkasit Rajaportista?

— Kun ne lehmät repesivät kuoliaiksi, vastasi

Hetu hiljaa.

— Mitä, mitkä . . . ?

— Ne Rajaportin lehmät.

Rouva alkoi puhua vallesmannin kanssa ruotsia, tämä naurahti ja muuttui ystävällisemmäksi.

— Luulitko sinä, että ne lehmät kuolivat siihen pieneen kauramaan pahaseen?

— Luulin. Eivätkö ne kuolleetkaan?

— Eivät. Ja nyt sinä olet turhan takia tehnyt kunnalle sellaisen vahingon, että sen täytyy maksaa sinun kyytisi Lahdesta tänne, — torui nimismies, mutta hänen äänensä ei ollut enää vihanen.

Kuulustelun jälkeen Hetua kestittiin, kuin olisi hän ollut hyväkin vieras. Hetu muuttui vähitellen avomieliseksi ja kertoeli matkastaan ja seikkailuistaan. Mutta kun nimismies sanoi lähettävänsä hänet takasin Rajaporttiin, alkoi Hetu itkeä, eikä sanonut enää koskaan menevänsä sinne, ei suurin surmin. Jos hänet sinne viedään, niin karkaa hän heti jälleen ja kulkee kauas, niin kauas, että maailma loppuu ja hän putoaa jyrkänteeltä alas tuliseen järveen. Kysymykseen, miksi ei hän tahtonut mennä Rajaporttiin, ei Hetu muuta vastannut, kuin ett'ei hän tahdo, ei vaikka mikä olisi.

Nimismies keskusteli hetkisen rouvansa kanssa, rouva vei Hetun kamariin ja alkoi siellä kahden kesken tiedustella syytä, minkä tähden Hetu pelkäsi Rajaporttia.

— Ne ovat niin pahoja minulle, uskoi Hetu.

— Lyövätkö ne sinua, tiedusteli rouva osaaottavasti.

— Lyövät ja repivät tukasta.

— Miksi? Oletko sinä paha ja tottelematon?

Siihen ei Hetu sanonut mitään.

Rouva silitti hänen päätänsä ja kiitti häntä totuutta rakastavaksi lapseksi.

— Kerro nyt minulle oikein tarkkaan, miten ne sinua kohtelevat, niin ehkäpä sinun ei tarvitsekaan mennä sinne. Minä uskon sinua. Kerro nyt!

Hetulla oli vilkas mielikuvitus ja matkalla oli hän oppinut yhtä ja toista ihmisten suhteen. Hänen ei tarvinnut paljoakaan miettiä kerätäkseen koko joukon kaskuja siitä, miten häntä oli kohdeltu. Toivo siitä, ettei hänen enää tarvitsisi mennä Rajaporttiin, lisäsi valeiden vauhtia.

— . . . ja kerrankin löi se isäntä minua kirveellä, kun minä ikävöin äitiäni.

— Suuri Jumala, mitä puhut sinä, lapsi?

— Löi se.

— Mihin se sinua löi?

Hetu oli vastaamaisillaan: »päähän», kun hän muisti jalassaan olevan arven, joka oli syntynyt ärtyneestä ajoksesta.

— Se löi minua jalkaan.

— Näytä, mihin paikkaan.

Hetu näytti. Rouva vaaleni mielenliikutuksesta. Hän heittäytyi sohvalle ja alkoi itkeä. Oi, miten se Hetua huvitti! Näin oli aina meneteltävä tällaisissa tapauksissa!

Rouva meni pois, mutta palasi hetken kuluttua miehensä kanssa ja yhdessä he alkoivat tarkastella arpea.

— Ei sinun enää tarvitse mennä Rajaporttiin, siitä pidän minä huolen, — sanoi vallesmanni vihasella äänellä, mutta Hetu tiesi, ettei se enää ollut vihanen hänelle vaan rajaporttilaisille. Jospa se sakottaisi niitä!

Toistaiseksi Hetu sai jäädä nimismiehen luokse.

Eräänä päivänä ajoi Rajaportin isäntä sisään vallesmannin pihaan. Hetu näki hänet jo kaukaa ja säikähti kovasti, sillä nyt arvasi hän joutuvansa tilille puheistaan. Mutta sitten meni pelko ohitse ja sen sijalle tuli jälleen tunteeton kylmyys. Tyynesti hän alkoi suunnitella uutta karkuretkettä. Kun tulee pimeä yö ja kun toiset nukkuvat, hiipii hän alas kiukaalta, ottaa mukaansa leipää ja kalaa ja katoaa yön pimeyteen iäksi, iäksi . . .

Kansliasta kuului nimismiehen ja Rajaportin isännän äänet vihasina, kiihtyneinä.

Ovi aukeni, nimismies tuli ja talutti Hetun kansliaan ja näytti arpea tytön jalassa.

— No, entä tämä, hän ärjäsi, entä tämä? Miten voitte te tämän selittää?

— Siinä oli vihelmäjä ajos, jota se poti monta viikkoa, vastasi isäntä. — Näkeehän sen hullukin, ettei se mikään kirveen jälki ole.

Nimismies tarkasti kauan arpea ja kysyi vihdoon Hetulta, oliko siinä ollut ajos.

— Olenko minä lyönyt sinua kirveellä, hä? kysyi osaltaan Rajaportti.

Kysymyksiä seurasi pitkä hiljaisuus.

— Milloin minä olen sinua kirveellä lyönyt, sano! . . . Minä en ole ikinä tuohon tyttöön kynnellenikään kajonnut, sen minä teille, herra vallesmanni, ilmoitan. Mutta se tyttö on niin konsteihinsa oppinut, että se panee viisaimmankin pään pyörälle. Kyllä siitä tulee toinen äitinsä, sanokaa minun sanoneeni ja vielä te itsekin, herra vallesmanni, tulette sen huomaamaan, jos ette ennen, niin ainakin sitten, kun sen kahleisiin kytkette.

— Puhu nyt, Hetu, virkkoi vallesmanni koettaen olla ystävällinen. — Sano nyt tämän isännän läsnäollessa, onko hän lyönyt sinua?

Hetu ei vastannut.

— Kun ei ole lyönyt, ei ole mitä valittaa, uhoi isäntä. — Tulkoon yksikään ihminen ja todistakoon että minä olen sitä lyönyt . . .

— Onko emäntänne lyönyt sitä, keskeytti nimismies.

— Jos tuota joskus lie kohlassut . . . lyö se omaakin lastaan, silloin kun se on kurin tarpeessa. Sen enempiä ei vaimonikaan ole sitä hakannut, kuin mitä ristillinen velvollisuus perheen äidiltä vaatii. Minä en ole koskaan ollut oikeuden kanssa missään tekemisissä, niinkuin arvoisa herra vallesmanni sen hyvin tietää, ja jos minä nyt tekemisiin joudun, niin kunnialla siitä selviydyn.

Nimismies tiesi sen ja siksi hän tynesti virkkoi:

— Velvollisuutensa voi ihminen helposti niin täyttää, ettei laki niistä pääse mitään sanomaan, mutta läheskään kaikki ei ole siinä. En tahdo sanoa, että olette kirveellä lyönyt tuota lasta, — sen hän on itse keksinyt, — mutta minä tiedän varmasti, että te olette syypää siihen, että lapsen on täytynyt moinen vale keksiä. Hän on pieni, turvaton taimi ja sellaista pitää kohdella hellävaroen ja kasvattaa rakkaudessa.

Isännän katse kulki paikasta toiseen ja hän oli vetäytynyt ovensuuhun. Siinä hän kovensi itsensä:

— Herra vallesmanni on hyvä ja koettaa itse rakkauskasvatustaan tuohon lapseen, minä en sitä kiellä. Mutta minulle ei herra vallesmannin tarvitse sellaista

opettaa, ei se teidän virkaanne kuulu. Pitäjässä on kallis pappi. Vast'ikään minä vein sille kymmenykset.

Isäntä poistui hyvästiä sanomatta ja keskustelut Hetun suhteen raukesivat siihen. Tyttönen jäi yhä edelleen lainvalvojan turviin.

VI.

Hetu oli kaunis lapsi, varsinkin herrasväen mielestä. Hänellä oli vaalea tukka, kalpea, hiukan tummahko hipiä ja suuret, totiset silmät, joiden väri oli epämääräinen. Väliin ne silmät olivat vaaleansiniset, väliin vihertävät, illalla, valkean valossa ne näyttivät mustilta.

Nimismiehen oli sääli niin kaunista lasta, josta, jos se saisi rauhassa kehittyä, epäilemättä tulisi ihasuttava ihminen. Toisaalta hän hyvin tunsii Rajaportin kaltaiset maalaisisännät: ei mitään sääliä, ei ainuttakaan hyvää sanaa turvatonta kohtaan.

Sentähden päätti nimismies hankkia Hetulle kodin kokonaan toiselta taholta.

Kylässä asui muuan vanhanpuoleinen säätyläisneiti. Se oli harras uskovainen ja hänen huvilansa oli kaikkien kuleskelevien saarnamiesten tyyssija. Vallesmannin mielestä oli tämä neiti itse täydellisyys ihmishaamussa ja hänen luoksensa hän rouvansa mukana lähetti Hetun muutamana kauniina päivänä

Mitä Hetuun tulee, ei hän lainkaan saanut yhtä ihanaa kuvaa neidistä, kuin mikä vallesmannilla oli. Hetusta tuntui, kuin olisi ilma neidin huoneissa haissut

joltakin pilaantuneelta herkkuruoalta ja neidin silmissä hän oli näkevinään jotakin, jota aikaihminen kutsuisi vaivatta syntyneeksi kärsimykseksi. Mutta Hetu oli tehnyt melkosia kokemuksia elämässään, — hän tunsi liian hyvin erotiuksen entisen elämänsä ja nykyisen välillä ollakseen tyytymätön pikkuseikkoihin. Hän oli tullut tuntemaan, miten sulosta on nukkua puhtaalla vuoteella puhdas paita yllä ja miten hauskaa on aamulla saada kahvia ja oikeata ruokaa oikealta pöydältä. Sydän sykkien uutuuksien odotuksesta hän tukahdutti ensimmäisen vastenmielisyyden tunteen, jonka hänen tuleva kotinsa hänessä synnytti.

Mutta kun neiti oli niin liian lempeä, liian hyvä ja kun se alituisen hymyili, hymyili . . . hymyili ihan ilman syytä, — ei Hetu voinut sille mitään, että hänet väkisin valtasi mieliala, joka oli kuin katumusta siitä, ettei ollut mennyt takasin Rajaporttiin.

Nimismiehen rouvan lähdettyä alkoi neiti heti kertoa Jeesuksesta, joka rakastaa kaikkia hyviä lapsia, sellaisia, jotka sitä rukoilevat. Senjälkeen hän kertoi, miten Jumala ihmeellisellä tavalla auttoi köyhää leskeä, jolla oli kahdeksan lasta.

Vanhin lapsista oli nimittäin jumalinen ja kun perheen ainoa lehmä oli kuollut ja kun suuri kurjuus vallitsi mökissä, alkoi se uskovainen lapsi rukoilla Jumalaa. Se rukoili, rukoili niin kauan, että väsyi ja kun se sitten nousi ylös polviltaan, niin sanoi se äidilleen, että älä sure, äiti, kohta tulee apu.

— Ei, lapseni, vastasi epä-uskoinen äiti, ei meille apua tule. Jumala on meidät hylännyt.

— Äiti ei saa noin puhua, sanoi tyttö. — Ju-

mala ei ole hylännyt meitä. Rukoillaan, rakas äiti, yhdessä!

Äitiä liikutti tytön puhe ja yhdessä he lankesivat polvilleen. Siinä heidän rukoillessaan aukeni ovi ja huoneeseen astui eräs suuren kartanon omistaja, pitäjän rikkain mies. Kun hän näki äidin ja lapsen polvillaan rukoilemassa, vuotivat suuret kyyneleet hänen silmistään ja hän sanoi:

— Jumala varmaankin on johdattanut askeleeni tänne. Oletteko puutteessa?

— Olemme, vastasi vaimo. — Meillä on suuri hätä, kun mökissä ei ole palaakaan leipää ja kun ainoa lehmämme kuoli eilen.

— Älkää surko, vastasi se rikas isäntä, minä lähetän teille toisen lehmän ja säkillisen jauhoja.

Näin pelastui kokonainen perhe nälkään kuolemasta yhden pienen tytön rukouksen avulla, lopetti neiti kertomuksensa. — Eikö ollutkin se pieni tyttö oikea jumalanlapsi, hän lisäsi ja katsoi Hetuun nähäkseen, minkä vaikutuksen kertomus oli tehnyt.

Hetu aikoi vastata, mutta hillitsi samassa itsensä ja oli vaiti.

— Mitä sinä aioit sanoa? kysyi neiti hymyillen.

— Minkätähden Jumala antoi sen lesken lehmän kuolta? lapsi arkaillen tiedusteli.

— Jumala koettelee sillä tavoin ihmisten uskoa. Kärsimysten kautta usko vahvistuu.

— Niin, intti Hetu rohkeammin, mutta mitä varten se Jumala sen rikkaan lähetti?

— Kun sillä oli antaa.

— Miks'ei se koetellut sen rikkaan uskoa?

Neiti ei käsittänyt, mitä Hetu oikeastaan tarkotti ja Hetu puolestaan ei osannut selvästi selittää. Kysymys painui hiljaisuuteen.

Mutta itsekseen Hetu mielti asiaa ja hänen sydäntään viiltelivät vihaset ajatukset. Kun hän illalla neidin kanssa rukoiltuaan meni levolle, hautoi hän yhä vielä samaa ajatusta, että mitä varten Jumala, jolla on valta ja voima, antoi lesken lehmän kuolta . . . Olisihan se voinut tappaa siltä pitäjän rikkaimmalta mieheltä sen yhden lehmän . . . tai vaikka kaikki! Ja miks'ei Jumala, kun se sai tietää, miten kovasti se pieni tyttö osasi rukoilla, lähettänyt suoraan taivaasta paljon, paljon rahaa, miksi se lähetti sen rikkaan . . . Hetu kuvitteli, miten hyvä se rikas oli olevinaan, kun se antoi lehmän köyhälle, — vaikka sen tietysti *täytyi* antaa, koska kerran Jumala niin tahtoi.

Aamulla neiti tuli Hetun vuoteen ääreen.

— Nouse nyt kauniisti ylös, hän virkkoi, pese kasvosi ja pue päällesi. — Sitten me rukoilemme!

Pienen orvon kasvatus oli alkanut.

Rukouksen jälkeen mentiin neidin huoneeseen, jossa kaksi nuorta, haikeannäköstä miestä istui.

— Tässä nyt on se tyttö, josta olen puhunut, esitteli neiti Hetua.

Miehistä oli toinen vakava ja totinen. Hän istui hiljaa kädet ristissä, ei puhunut paljon, eikä muutenkaan herättänyt erityistä huomiota. Mutta toinen, josta neiti näytti pitävän enemmän, oli vilkas ja levoton. Hänellä oli suuri, terävä nenä, leveät, keltaset hampaat ja hänen silmänsä kulkivat alinomaan esineestä esineeseen.

He istuivat koko kesäisen päivän huoneessa, veisasivat, rukoilivat ja vähän väliä heille tarjottiin kahvia tai ruokaa. Silloin kun he söivät ja joivat ja myöskin pisempien virsien aikana sai Hetu olla kyökissä auttamassa palvelijaa, mutta rukouksien ajaksi käskettiin tyttönen sisään, jossa piti polvistua ja kuunnella, miten neiti ja terävänäinen vuoron perään rukoilivat.

Hetun mielestä se oli hauskaa.

Rukouksien sisällöstä hän ei tosin paljon ymmärtänyt. Saarnaaja vain alinomaan puhui emännästä, jolla se tarkotti neitiä, ja rukoili hänelle Jumalan siunausta, koska hän niin paljon tekee Jumalan valtakunnan hyväksi. Ja neiti puolestaan pyysi taivaan isää muistamaan etenkin näitä veljiä, jotka koko elämänsä ovat isälle uhranneet.

Mutta joskaan sanat eivät Hetuun tehneet suurta vaikutusta, niin vaikutti rukoilijain ääni ja olento sitä enemmän. Siinä oli jotakin pitkää, venyvää, itkunsekaista, joka vaikutti sen, että kuulijan nenänvartta alkoi kirvellä ja sieramista tippua vettä.

Varsinkin muuttui saarnaaja rukoillessaan oudon näköseksi. Ensin se pani silmänsä kiinni, sitten se hiukan niitä raotti ja silmien sijasta näkyi jotakin keltävää, talista, kiiltävää, joka liikkui, liikkui . . . Joskus välähtivät silmät esiin, naama on venynyt puolta pitemmäksi ja suusta sataa. Tuon tuostakin se nielaasee jotakin, silloin lakkaa satamasta, mutta alkaa pian jälleen.

Kun saarnaaja illalla, pois lähtiessään puhui Hetulle Jeesuksesta ja käski hänen olla kiitollinen neidille, joka oli ottanut hoitoonsa hänen sekä sielunsa

että ruumiinsa, pärskytti se suustaan niin paljon sylkyä Hetun kasvoille ja vaatteille, että tyttösen tuli paha ja ilkeä olla.

Milt'ei joka päivä kävi saarnaajia ja heidän mukanaan kulki paljon muitakin ihmisiä, kansaa kaikenlaista, niin että ensi aikoina jonkunlainen markkinatunnelma alituiseen vallitsi Hetun sielussa. Ihmiset olivat aina pyhävaatteissa, söivät hyvää ruokaa, joivat ehtimiseen kahvia ja kaikesta sai Hetukin osansa. Siitä edestä oppi pieni kulkutyttö rukoilemaan, veisaamaan ja kuuntelemaan jumalisia keskusteluja. Kun vieraat hänelle sanoivat »halleluja», vastasi Hetu »amen». Ensin hän kaihtoi sitä sanaa, niiasi vain ja punastui, mutta kun vieraat ja neiti itse käskivät hänen rohkeasti vastata, tottui hän pian.

Siten tuli Hetusta jumalanlapsi. Hän rukoili, veisasi ja kuunteli, — ajatuksilla oli silloin niin hyvä tilaisuus vapaasti harhailla.

Ne ajatukset, ne olivat sangen häilyviä. Syyskesä kului, tuli talvi, ja kun ei mitään erinomaista hauskuutta enää ollut nähtävänä, eivät mietteet juuri milloinkaan pysähtyneet Hetun luokse, vaan samoilivat kaikkialla. Väliin ne olivat oman maan metsissä, kedoilla, maanteillä, väliin kaukana ulkomaalla . . . siellä lämpösessä maassa, missä ei milloinkaan ole talvea ja missä lintuset vuoden ympäri laulavat ja kukat kukkivat. Tai jos ajatukset joskus pysähtyivätkin Hetun luokse, olivat ne kovin vallattomia, kinasivat keskenään ja tekivät yhden kepposen toisensa jälkeen. Mitähän Jumala ajattelee, kun sitä noin kehutaan, saattoivat ne

kesken hartainta rukousta sanoa, — onkohan se miellissään? Ajatukset olivat silloin täynnä naurua.

Itse oli Hetu totinen ja vakava, ei lainkaan mietteittänsä kaltainen. Neidillä oli toiveita hänen suhteensa, sillä tyttö saattoi väsymättä lukea pitkiä kappaleita postillasta ja ympärilleen vilkumatta seurata saarnojen juoksua. Hetu näytti niin luontevasti kasvavan elämäänsä, hän oli niin nöyrä ja tyytyväinen, eikä hän nähtävästi kaivannut elämälleen mitään muutosta tai vaihtelua.

Osakseen oli tyttö vähitellen saanut kaikki palvelijan tehtävät, mutta siitä huolimatta hän sentään oli enemmän kuin palvelija. Neiti sanoi pitävänsä Hetua kuin omaa lastansa ja kaikki myönsivät, että niin oli.

VII.

Kuleksija Hetussa kätkeytyi, jumalanlapsi kasvoi ja varmistui. Mutta vuosien vierieissä kasvoivat myöskin ajatukset ja ne olivat kuleksijan puolella.

Jota hiljasempaa ja jumalisempaa ympäristö oli, sitä enemmän mietteet villiintyivät, — ne eivät enää hetkeksikään pysähtyneet Hetun luokse.

Eivät ne enää kulkeneet ulkomailla, eivät kovin kaukana kotimaassakaan, ne pyrkivät omaan kylään, vertaistensa seuraan.

Akkunaan näkyi järventaus keinuineen, illoin kuului järven yli raikasta naurua, hälinää ja laulua. Siellä ajatukset viihtyivät. Talvi aina vaimensi kuohuvaa voimaa, talvi oli pitkä ja pimeä, saarnoilta sopiva, mutta jälleen ja jälleen tuli kevät, uudelleen ja uudelleen

leen ajatukset yltyivät ja yhä herpaisevammalla voimalla ne sieluun tunkeutuivat.

Kun tytöt ja pojat tulivat keinulta, he ikäänkuin ivaten katsoivat Hetuun.

Varmaankin oli niillä ollut kovin hauskaa!

Heidän joukossaan oli muuan kaunis poika. Se ei milloinkaan katsonut ivaten Hetua, vaan näytti olevan pahoillaan siitä; ettei Hetu ollut mukana. Sen katse oli surullinen ja houkutteleva.

Varmaankin oli siellä ihana olla!

Mutta neiti ja neidin ystävät puhuivat hyvin paha järventaustan keinusta ja rukoilivat, että Herra armahtaisi niitä, jotka siellä kulkivat. Keinuu oli neidin mielestä suuri synnin ja saastan paikka ja pimeyden ruhtinasta nuoriso siellä palveli.

— Kiitä sinä, lapseni, Jumalaa, hän Hetulle puhui, kiitä Jumalaa, joka sinut kuin kekäle on maailman synnin tulesta siepannut. Näes, lapseni, sielua eivät maailman lasten riemut tyydytä, se kaipaa . . . se kaipaa jotakin parempaa, jotakin pyhempää.

Hetun sielu kaipasi keinulle nuorten joukkoon. Se inhosi parempaa ja pyhempää.

— Tekeekö sinun mielesi keinulle? kysyi neiti.

— Ei, vastasi Hetu huoaten.

— Niin, huokaa, huokaa vain, lapsi, maailman syntien suuruutta!

Kun Hetu täytti viisitoista vuotta, alkoi neiti valmistaa häntä rippikouluun. Neiti puhui niinä aikoina paljon rippikoulun merkityksestä ja sakramenttien suuresta pyhyydestä.

— Sinä olet tähän asti ollut lapsi, hän puhui,

mutta kun sinä saat sen armon, että pääset osalliseksi siitä kalliista sakramentista, joka on herramme Jeesuksen Kristuksen ruumis ja veri, niin astut sinä ulos lapsuuden maailmasta Jumalan valtakunnan todellisuuteen. Sinä teet liiton Jumalan kanssa ja olet itse vastuunalainen jokaisesta sanasta, askeleesta ja teosta, joka ei ole Jumalan mielen mukainen. Mutta kaikki me ihmiset olemme heikkoja, eikä meidän elämämme, vaikka se hyväkin olisi, ole täydellisyydelle otollinen, sille täydellisyydelle, joka on Jumala, ja sentähden on meillä hänen kallis poikansa Jeesus, jonka kautta armo on meille annettu. Siis joka hetki, jok'ainoa silmänpäpäs tulee sinun huoata Jeesuksen puoleen että hän armahtaisi sinua ja olisi laupias sinun heikkoutesi tähden.

Neiti oli aina ollut hyvä Hetulle, mutta mitään hellyyttä Hetu ei häntä kohtaan tuntenut. Heidän välinsä oli aina pysynyt uskonnollisen kylmänä, eivätkä vanhuksen sanat nytkään mitään vaikuttaneet. Hetu ei tuntenut mitään juhlallista jumalanliiton lähestymistä, tunsu vain tulevansa aika-ihmiseksi.

Rippikoulua kesti kaksi viikkoa ja Hetu oli siellä paras. Hän osasi aina antaa oikean vastauksen papin kysymyksiin ja hänen käytöksensä oli mallikelpoista, hän kun oli tottunut hiljaa kuuntelemaan. Joka ilta tuli neiti häntä vastaan, kun hän palasi kirkosta. Vanhus pelkäsi ja varoi, ettei tyttö vain joutuisi maailman lasten viettelysten pauloihin. Ja kotona sai Hetu kertoa, mitä pappi kunakin päivänä oli häneltä kysynyt ja miten hän oli papille vastannut. Neiti oli tyytyväinen vastauksiin, joskus vain sanoi: olisit vastannut niin ja niin, se olisi ollut vielä parempi.

Huonoin ja vallattomin oppilas rippikoulussa oli se sama poika, joka Hetua katseillaan oli keinulle houkutellut. Häntä kutsuttiin isäksi, syystä että hän oli jo kahdeksantoista täyttänyt ja kävi toista vuotta rippikoulua. Milloinkaan se ei osannut oikein vastata, mutta sen vastaukset olivat enimmäkseen sukkelia ja naurua herättäviä.

Pappi ei ollut milloinkaan ankara sitä kohtaan.

Eemeli Ahola, se oli pojan nimi, oli suuren kotitalonsa ainoa poika ja, kuten kerrottiin, vanhempainsa ainainen surun esine. Miten syvää tuo suru hänen suhteensa oli, sitä ei varmasti voitu päättää, sillä usein sai äiti pakahtuakseen nauraa pojan kujeille ja isää taas lohdutti se usko, että poika vanhemmiten kyllä talttuu. Sellainen oli hänkin, isä, nuorena ollut.

Hetu oli huomannut, että Eemeli katsoi häneen useammin kuin muihin tyttöihin. Usein heidän katseensa kohtasi toisensa ja Hetun sydän alkoi silloin oudosti sykkiä. Kun sitten saapui se suuri hetki, jolloin Hetu ensi kertaa polvistui alttarin ääreen, ei hän ollenkaan enää muistanut hetken pyhyttä. Hän ajatteli koko ajan, että tuleekohan Eemeli samaan pöytään, vai kaukaako katselee. Hän oli tuntevinaan Eemelin katseen ja hänen kasvojansa poltti.

Neidin kysymykseen, miltä hänestä tuntui, kun pappi niitä juhlallisia sanoja sanoen hänelle ehtoollisen ojensi, vastasi Hetu:

— Minä en osannut ajatella mitään, minusta tuntui kuin olisin ollut poissa maailmasta.

Neiti hymyili rakkaasti. —

Nyt oli Hetu aika-ihmisten kirjoissa . . . Mitään muutosta ei kuitenkaan tapahtunut hänen elämässään, hän luki, veisasi ja rukoili, kuten ennenkin. Mutta ajatukset olivat saaneet päämäärän, ne kohdistuivat Aholan Eemeliin.

Eräänä pyhänä, kun Hetu palasi kirkosta, hän tapasi Eemelin. Se pysähtyi ja alkoi kävellä tytön rinnalla.

Hetu oli hämillään eikä tietänyt mitä sanoa. Hän oli oppinut puhumaan vain jumalisista asioista, eikä ollenkaan tietänyt, miten maallisista asioista keskustellaan. Hänen vastauksensa olivat lyhyitä ja hän tunsu itsensä tyhmäksi ja kömpelöksi.

Eemeliltä sitävastoin riitti puhetta. Hän näytti tietävän koko maailman asiat, hän muisti hyvin, miten pappi oli saarnannut, lasketteli sukkeluuksia saarnan johdosta ja sanoi papin turhan päiten niin paljon piruaukkuvaan. Hänen, Eemelin mielestä oli ihmisen paras pysyä hyvissä väleissä niin Jumalan kuin paholaisienkin kanssa. Sillä kyllähän Jumala auttaa, kun sitä avuksensa huutaa, mutta piru on hätäisempi . . . ja joskus on hätäinenkin apu tarpeen.

Hetun mielestä tuo oli niin sukkelaa. Eemeli oli ihmeellinen mies, kun se noin uskalsi puhua pyhistä asioista. Siten ei Hetu edes ajatellakaan uskaltanut . . . Tien kääntessä tyttö pysähtyi, sillä hän ei tohtinut antaa Eemelin saattaa itseänsä kotiin asti.

— Pelkäätekö te sitä Sionin harppua? kysyi Eemeli nähdessään epäröivän ilmeen tytön kasvoilla.

— Kuka se on?

— Neiti, tiedän mä.

Sionin harppu . . .! Hetua niin nauratti.

— Enkö saa jälleen joskus tavata teitä? jatkoi Eemeli pitäen Hetun kättä kauan omassaan.

— En tiedä.

— Miks'ette? Eikö teidän ole ikävä niiden hurskaiden seurassa?

— On, vastasi Hetu vapisevin äänin.

— No niin, arvasinhan minä sen. Tulkaa joskus keinulle meidän kanssa!

— En minä tohdi.

— Olkaa menevinänne jonnekin muualla.

— Kantelevat vielä ja silloin minut paha perii.

— Se on tosi se. — Eemeli mietti. — Tulkaa minun kanssani kahden kesken, minä en kieli.

-- Minä en milloinkaan pääse.

— Yöllä!

Hetua hirvitti sellainen ehdotus ja hän aikoi jo suuttua ja lähteä tiehensä.

— Kuulkaa, virkkoi Eemeli, minä en tarkota mitään pahaa. Minun on sääli teitä, kun te ette koskaan pääse nuorten seuraan. Minä en ole milloinkaan voinut unohtaa teitä, — hän kiihkeästi jatkoi, — siitä asti, kun teidät ensi kerran näin, olen minä teitä aina muistanut . . . Ettehän usko minusta mitään pahaa, kun pyysin teitä edes yöllä ottamaan itsellenne vapautta? Sanokaa, ettehän?

— En, vastasi tyttö tahdottomasti.

— Ettekö uskalla luottaa minuun?

— Kyllä, mutta . . .

— Mennään sitten joskus yöllä!

— Minä en tohdi.

— Niin, te ette luota minuun ja minä kun pidän teistä enemmän kuin koko maailmasta!

Se oli Hetun mielestä mahtava vertaus, sellaista hän ei ollut koskaan kuullut. Eemeli pitää hänestä enemmän kuin koko maailmasta!

— Tuletteko?

— Minä en pääse . . .

— Akkunasta!

— Niin, akkunasta, välähti Hetun ajatuksiin ja sanat pääsivät itsestään irti.

— Missä teidän akkunanne on, kysyi Eemeli.

Hetu selitti. Se oli puutarhaan päin ja neidin makuuhuoneen akkuna oli aivan toisaalle.

— Minä tulen, alkoi Eemeli selittää, teidän akkunanne alle ja autan teidät alas. Te jätätte akkunan hiukan raolleen, että jälleen pääsette sisään ja minä raivaan jäljet pois nurmikolta ja katson, ettei seinään tule naarmuja.

Poika tuntui tietävän keinot liiankin hyvin, mutta Hetu ei siinä huomannut muuta kuin suurinta kekseliäisyyttä. Eemeli määräsi ajan ja yön, jolloin he tapaisivat toisensa, ja niin he erosivat.

Seuraavina päivinä Hetu ei ollut oma itsensä. Hän oli hermostunut ja häntä kadutti, että oli luvannut mennä yöllä ulos Eemelin kanssa. Siinä oli jotakin ilkeätä . . ., kuitenkin hän odotti sitä hetkeä.

Aika kului hiljaa. Hetu kaipasi ja ikävöi. Suuri salaisuus painosti häntä ja vaikk'ei hän ollut tehnyt mitään varsinaista rikosta, tunsu hän omantunnon soimauksia rukoillessaan neidin kanssa. Teeskentely hä-

vetti Hetua. Hän olisi tahtonut heti paikalla kiiruhtaa syntisten joukkoon, lukeutua heihin, elää heidän lailansa, mutta hän oli liian kauan ollut jumalinen, ei käynyt laatuun noin yht'äkkiä muuttua. Yhä vielä hänen täytyi rukoilla itselleen Jumalan varjelusta maailman syntien ja viettelysten suhteen. Rukoileminen oli vastenmielistä, se kiusasi, tuskastutti ja painoi hänen mieltänsä.

— Etkö sinä enää rakastakaan Jumalaa samalla lapsellisella luottamuksella kuin ennen? alkoi neiti tiedustella. — Minusta tuntuu, kuin olisi sinun sydämesi kylmentynyt.

Hetun sydän ei ollut kylmentynyt, mutta Jumalaa hän ei ollut koskaan rakastanutkaan.

Rakastiko yleensä kukaan Jumalaa? Neitikin vain enemmän puhui rakkaudesta, kuin sitä tunsi, ja samoin tekivät kaikki muutkin uskovaiset.

Hetu ei ketään rakastanut, hän ei *tahtonut* ketään rakastaa.

Hän ei tietänyt sitä pelkoa, mikä hänellä oli, sitä väivistä ja tuskaista odotusta heräävän rakkauden oireeksi.

Vihdoin tuli odotettu yö.

Neidillä oli vieraana muuan saarnaaja ja hän jäi keskustelemaan sen kanssa. Hetu valitti päänsärkyä ja meni aikaseen levolle.

Hänen mielensä kuohui, rinta oli pelvosta särkyä, sydän vavahteli niin kovin joka kerta kun pieninkin rasahdus kuului puutarhasta.

Aivan vain kiusalla neitikin valvoo ja juttelee saarnamiehen kanssa . . . Voi, miten Hetu vihasi saarnaajia . . .

Iltayön hetket kuluivat verkalleen, Hetu on me-
nehtyä tuskaansa. Jospa se ei tulisi! Mitä varten oli
hän luvannut mennä yöllä ulos Eemelin kanssa ...
nyt olisi niin ihanaa nukkua rauhassa ...

Tai jos se koputtaa akkunaan niin kovaa, että
neiti kuulee!

Mutta onko hänen pakko lähteä ulos? On nuk-
kuvinaan, eikä välitä, vaikka Eemeli miten jyskyttäisi!
Voihan sitten selittää, että neiti aavisti jotakin ja val-
voi koko yön. Olkoon ..., hän ei ole tietävinään
mistään, vaan nukkuu! Onko se hänen vikansa, jos
hänen akkunaansa koputetaan ... Hetu rauhottui
hiukan, ummisti silmänsä, mutta samassa hän kuuli
liikettä puutarhasta.

Kiireesti hän nousi ylös ja meni akkunan luo kat-
somaan. Siellä ei näkynyt mitään ..., vain hämärä
syyskesän yö.

Neiti oli mennyt maata. Hänen hengityksensä
kuului selvästi Hetun huoneeseen. Saadaksean tietää,
miten sikeästi se nukkui, Hetu yskäsi, ensin hiljaa,
sitten kovempaa. Neiti yhä nukkui.

Hetu oli päättänyt olla menemättä ja nukkua, kun
Eemeli tulee, mutta varovaisuuden vuoksi hän sentään
aukasi akkunan haasta ja raotti sitä hiukan. Sitten
hän hiljaa puki yllensä ja alkoi odottaa.

Voi, jospa se ei tulisi! Hyvä taivaan isä, ettei
se tulisi!

Yö oli kulunut puoliväliin, eikä ketään kuulunut.
Jumalan kiitos!

Kello löi yksi. Vieläkään Eemeliä ei näkynyt.

Mitähän sille oli tapahtunut, kun se ei tullut? Entä jos se vain narrasi, piti pilkkanaan . . .

Hetu yhä odotti. Tuulen kohina puutarhassa saa hänen ruumiinsa värisemään pelon ja onnen sekaisesta tunteesta.

Ketään ei tule . . .

Hetu oli jo epätoivon partaalla, hän itki, väänteli käsiään, ikävöi. Jospa Eemeli edes hetkeksi tulisi hänen akkunansa alle, että hän saisi nähdä hänet, puhutella häntä . . . Hän puhuisi sille paljon, paljon asioita . . . Hetu kuvitteli kauniita sanoja, ihmeellisiä tunteita, jotka hän Eemelille ilmaisisi.

Kuvitteiden keveään horrokseen vaipuneena hän kuuli keveän kosketuksen akkunaan. Hän kavahti ylös, hiipi akkunan luo ja raotti sitä henkeään pidättäen.

— Minä, kuului yön hämärästä ääni. Hetu työnsi akkunan auki. Eemeli oli kyyryksillään akkunan alla seinään litistyneenä. — Tule ulos!

Hän tarttui Hetun vyötäisiin ja nosti hänet ulos akkunasta.

He pysähtyivät hetkeksi kuuntelemaan, mutta kaikki oli hiljaista. He hiipivät puutarhasta maantielle, rantaan, veneeseen.

VIII.

Neiti ei ollut mitään huomannut. Hän ei huomannut vielä toisena, ei kolmantenakaan kertana. Hetu ei enää ollut edes varovainen.

Päivät pitkät hän työtä tehdessään, rukoillessaan, veisatessaan muisteli Eemeliä ja hänen kanssansa viete-tyitä öitä. Iltasin hän puristeli ja hyväili itseään tunteakseen uudelleen, miten Eemeli oli häntä puristellut ja hyväillyt. Kaikki se hellyyden kaipaus, joka hänen sydämessään oli lapsuuden kovilta ajoilta kätkeytyneenä, koko se tunteen voima, joka luostarin tapaisissa oloissa kasvaneen nuoren tytön sieluun oli salpautunut, oli rajuna ja vastustamattomana raivannut itselleen tien, etsinyt itselleen keinot ilmentyäkseen. Eikä koko maailmassa ollut niin onnellista tyttöä kuin Hetu, ketään naista ei mies milloinkaan niin kiiheästi ollut rakastanut, kuin Eemeli häntä rakasti. Hetun kävi sääli neitiä, joka ei lainkaan aavistanut mitä oikea rakkaus oli, vaan joka haaveili jotakin sellaista, jota ei milloinkaan saanut nähdä, eikä tuntea. Neiti parka oli niin onneton, sen lempi oli niin kurjaa ja köyhää. Jospa Hetu olisi saanut hänelle puhua omasta rakkaudestaan ja virsien sijasta laulaa omia lemmenlaulujaan! Mutta hän ei saanut, neiti ei olisi voinut sitä käsittää, — suuri ero oli heidän lempensä välillä. Neidin oli kalpeaa, hämää, sen esine kaukana ja korkealla, Hetun oli kuumaa, voimakasta ja hän sai usein olla rakastettunsa luona, joka silloin kiihkeästi painoi hänet polttavaa sydäntänsä vastaan. —

Neidiltä ei voinut jäädä huomaamatta se palo ja hehku, mikä työssä oli. Mutta oman nuoruutensa oli hän aikoja sitten unohtanut ja kun hän itse oli kylmä kaikelle tämän maailman hekumalle, ei hän aavistanut asian oikeata laitaa. Hän lainasi omat silmänsä Hetulle ja luuli tytön niiden lävitse maailmaa ja sen

synnillistä menoa katselevan. Kun Hetu lauloi taivaallisia lauluja neidin ja tämän uskotoverien seurassa, oli hänen laulussaan lämpöä ja tunnetta ja se lämpö ja tunne sokasi neitiä. Hän luuli Hetun kasvaneen uskossaan.

Eräänä päivänä tuli sinne vieraaksi eukko, joka ei ollut uskovainen. Kamala epäluulo heräsi Hetussa. Entä jos eukko tuntee salaisuuden!

Vieras oli kovin ystävällinen Hetulle, mutta pyysi kahden kesken saada puhutella neitiä.

He keskustelivat kauan ja kun Hetu avaimen reiästä kuunteli, erotti hän neidin sanat:

— Se ei ole totta! Te valehtelette!

Eukon poistuttua viipyi neiti vielä kauan kama-riksaan ja kun hän vihdoin tuli ulos, olivat hänen silmänsä punaset itkusta. Hetulle hän oli ystävällinen, eikä puhunut mitään vieraan käynnistä.

— Oliko sillä jotakin asiaa neidille? Hetu varoen kysyi.

— Oli kai . . . mitä lie ollut ikäviä asioita, vastasi vanhus.

— Lienee puhunut minusta jotakin, — Hetun ääni värähti levottomuudesta.

— Mitäpä sillä lienee ollut sinusta puhuttavaa, neiti tyynesti virkkoi.

Hetun epäluulo katosi.

Kuitenkin, kun Eemelin jälleen piti tulla, oli Hetu jälleen varovainen. Hän öljysi salaa akkunat saranat, kiersi maata mennessään ovensa lukon kahteen kertaan ja kuorsasi niin kovaa, että neidin piti kuulua.

Puolen yön aikaan tuli Eemeli hiljaa ja varoen.

Heikko koputus kuului ikkunaan. Hetu meni neidin oven luo kuuntelemaan, mutta vastoin tavallisuutta vanhuksen hengitystä ei kuulunut. Tyttö hiipi takasin akkunan luo ja pyysi Eemelin odottamaan akkunan alle kyyristyneenä. Sitten hän jälleen alkoi kuunnella.

Vanhuksen vuode ratisi.

Miten saada tietää, nukkuiko neiti, vai ei? Hetu asetti korvansa oven raon kohdalle ja kuunteli koko sielullaan. Vihdoin alkoi sisältä kuulua raskas, tasainen hengitys. Neiti siis nukkui.

Hetu hiipi ulos akkunasta.

Ilkeämielinen nainen oli tahtonut turmella tytön mainetta ja häiritä pyhän rauhaa, ajatteli vanha neiti mennessään sinä iltana levolle. Kuunneltuaan tytön oven takana, — sieltä kuului kuorsausta, — hän tavallista myöhempään toimitti iltahartautensa ja vaipui pian kevyeen uneen.

Hän heräsi siihen, että puutarhan puolelta kuului hiljasta rapinaa. Hänen tarkka korvansa erottaa akkunan aukeavan.

Hän kuunteli.

Hänen sydämensä löi rajusti, kiihkeämmin kenties kuin koskaan ennen.

Vanhus on juoksemaisillaan ulos. Hän tahtoo estää sen, mitä tapahtuu, — mutta sitten hän hillitsee itsensä. Hän tahtoo saada selvyuden, nähdä asia kaikessa alastomuudessaan ja vasta sitten rangasta . . .

Neiti menee hiipien alas portaille. Siitä hän näkee, miten kaksi nuorta, notkeata olentoa juoksee rantaan.

Se sielu, jonka Herra oli uskonut hänen huostaansa, luisui pois hänen kädestänsä maailmalle. Portailta hän erotti, miten he irrottivat veneen irti laiturista ja alkoivat soutaa keinulle päin, — hänen vihamalleen keinulle!

Neitiparan sydän oli murtua surusta. Hän meni kamariinsa ja alkoi rukoilla. Mutta rukous ei auttanut, ajatukset eivät jaksaneet kiintyä, vaan harhailivat sinne tänne . . .

Uskon takia vangiksi otettu järki pääsi hetkeksi irralleen. Neiti alkoi tutkistella itseään ja sitä, miten hän oli kasvattanut lasta. Oliko hän ehkä laimin lyönyt jotakin, ollut liian lempeä, tai liian ankara kasvatiansa kohtaan. Hän muisteli Hetun käytöstä. Se oli aina ollut hyvää, se oli ollut mallikelpoista! Kasvatuksessa ei *voinut* olla vikaa!

Ihmissydämen salaisuuksia ei neiti tuntenut. Hän oli vanha, varakas neitonen ja hän oli aina katsellut ja arvostellut ihmisiä pinnalta. Häntä ei kukaan ollut koskaan loukannut, koskaan hän ei ollut pettynyt kenenkään suhteen. Ei koskaan oltu hänelle tehty lupauksia, joita ei olisi täytetty. Hänen sydämessään ei ollut haavottuman arpea. Neiti vanhus luuli ihmisiä sellaisiksi, kuin miltä ne näyttivät. Hän luokitteli niitä: yhdet olivat jumalisia, s. o. siveitä, puhtaita, toiset vähemmän jumalisia ja siitä aina alaspäin synnin ja saastan kuiluihin. Joskus tosin synnin saasta kuohtahtaa korkealle, mutta harvoja poikkeuksia lukuunottamatta ei milloinkaan jumalisiin asti.

Hän oli hyvä nainen. Nuorena oli äiti häneen istuttanut uskonnollisuuden idun, joka pian oli alkanut

kasvaa ja rehottaa. Milloinkaan hän ei ollut horjahdellut, sillä äidin silmä oli varoen valvonut hänen askeleitaan keski-ään toiselle puolelle asti. Puhdas ja viaton hän oli kuin lapsi ja hänen oli vaikea käsittää muuta elämää kuin puhdasta ja viatonta.

Ja nyt tällainen tapaus! Tällainen lankeemus hänen ohjaamassaan ja kasvattamassaan ihmissielussa!

Vanhus aukasi akkunaa saadakseen raitista ilmaa, sillä synnin saasta, joka niin läheltä oli häneen koskenut, uhkasi tukahduttaa.

Neiti tiesi, että pahan siemenen täytyi olla lapsessa itsessään, sillä mitkään ulkonaiset olot eivät sitä olleet voineet kylvää. Mutta milloin se oli oraalle päässyt, milloin kasvanut ja kuka oli sitä hoitanut? Hän luuli oras oraalta repineensä irti kaikki paheet juuriaan myöten tytön sielusta, — ja nyt oli niitä kasvanut kokonainen viljamaa. Hän kauhistui pahan valtaa, joka nyt ensi kerran itsensä täydellä todella näytti. Oliko pahuus niin suuri, että se ulottui hänen kotiinsa asti! Hetu oli aina näyttäytynyt hartaaksi, kuten kaikki muutkin, jotka neidin kanssa seurustelivat. Vanhus luuli, että hänen ympäristönsä olisi ollut Herran valittua, maailmasta erotettua kansaa ja nyt... Ehkä oli siellä paljon likaa, jota hän ei aavistanutkaan...

Vaistomaisesti kaipasi vanhus yksinäisyyttä, hänessä heräsi kaipaus entisajan luostarielämään, harmaiden munkkikammioiden kolkkoon yksinäisyyteen, koska kirkkaan taivaan alla, ihanan luonnon helmassa rehotti synti. Hän sulki akkunansa päästäkseen näkemästä alkavan aamuruskon vaaleaa kajastusta, päästäkseen

kuulemasta heräävien lintujen ensimmäisiä viserryksiä ja tuntemasta aamutuulen virkeätä huountaa.

Samassa muisti hän akkunan, josta Hetu oli mennyt ulos. Hän aikoi mennä sulkemaan sitä, mutta ovi oli sisästä päin sulettu.

Milloinkaan ei neiti ollut vihastunut, sillä hän tiesi, että joka tyhmästi vihastuu, se tekee murhan. Pienenä, kun hänen luontonsa joskus kuohahti, oli äiti sen jumalansanan avulla taltuttanut ja vähitellen oli luonto tottunut pois kaikesta vihasta.

Mutta nyt!

Hetu oli tohtinut sulkea ovensa omalta kasvattajaltaan voidakseen paremmin toteuttaa ilkeät aikeensa. Se ei ollut solvaus vain kasvattajaa vastaan, se oli solvaus Jumalaa ja kotiakin vastaan! Millä oikeudella tohti kukaan sulkea hänen omaa oveansa hänen omassa kodissaan . . .!

Neiti riuhtasi ovea. Se ei auennut.

Akkuna, niin . . . Hän meni ulos, kiersi rakennuksen ja saapui Hetun akkunan alle. Se oli raolleen. Hirveätä alennusta tuntien kömpi vanhus sisään akkunasta tytön tyhjään huoneeseen . . . aivan kuin pahantekijä. Nyt oli hänen mittansa täysi.

IX.

Aurinko oli jo noussut, mutta sen säteet eivät vielä olleet kuivanneet puiden ja ruohojen tuhansia kimaltelevia kastehelmiä. Puutarhassa oli kylmää ja kosteaa.

Eemeli ja Hetu hiipivät hiljaa puutarhan aidan ylitse. Poika painoi viimeisen suudelman tytön huulille ja nosti hänet sitten akkunaan.

Akkuna oli sisältäpäin sulettu. — — — — —

— Herra Jumala, mitä minä nyt teen?

Eemeli ei vastannut mitään. Hetu huomasi, että hän oli hätäinen ja pyrki pois.

— Sano Jumalan takia, mitä minä nyt teen?

— Mistäs minä sen tietäisin, vastasi Eemeli kylmästi.

Hetu tarttui epätoivoisena hänen hihaansa.

— Tule minun kanssani neidin luo! Sano hänelle kaikki ja sano, että menemme naimisiin!

— En minä . . . mene sinä vaan yksin, eihän se sinulle mitään voi.

— Minä en uskalla . . . Rakas, oma ystäväni, tule minun kanssa!

— En, hitto vie, tulekaan! Laske irti! — Eemeli riuhtasi irti hihansa.

Hetu tarttui hänen käsivarteensa.

— Sano edes, mitä minun pitää tehdä!

— Jumaliste, minä en tiedä! Laske helkkarissa irti!

— Kuule, rukoili Hetu, vie minut kotiisi . . .

— En ikinä! Siellähän se melu vasta nousisikin!

Tyttö kalpeni.

— Sano, milloin me tapaamme toisemme?

— Saa nähdä.

Hetu päästi hänen kätensä. Eemeli pujahti taakseen katsomatta puutarhasta maantielle.

Tyttö jäi yksin seisomaan akkunansa alle.

Tihlä, Metsäkyliltä. — 5

Huoneista ei kuulunut mitään liikettä. Hetu meni etehiseen odottamaan neidin ylösnousua.

Entisiltä ajoin tuttu välinpitämättömyys oli vallannut hänet, sama tunne, jota hän silloin oli tuntenut, kun hän kruunun rattailla, vangittuna oli tuotu äidin luota kotipitäjään. Ajatustoiminta oli tauonnut, sydämen sykintä seisattunut, painunut niin syväälle, ettei se ollenkaan enää tehnyt kipeää. Täysin tyynenä hän odotti mitä tuleman piti.

Senjälkeen valtasi mielen uhma. Mitä varten hän masentuisi? Miksi tunsu hän kuoleman jäykkyyttä jäsenissään, sydämessään?

Eikö hän jo silloin, kun muut lapset äitiensä selän takana mörköjä pelkäävät, ollut kulkenut halki monien pitäjään ja kerjäten etsinyt omaa äitiään? Tätäkö hän nyt aika-ihmisenä pelkäsi! Se, mitä oli tapahtunut siitä asti, jolloin nimismiehen rouva hänet toi neidin luokse, oli ollut tyhjää unta, turhaa, vaivaista, ummehtunutta elämää, josta hänen nyt näin raa'asti täytyi herätä kulkeakseen kohti sellaisia kohtaloita, jotka hänelle sopivat.

Mutta seisoessaan siinä porstuan ovea vastaan nojautuneena alkoi rohkeus yhä enemmän pettää. Muistot liikahtelivat, menneisyys kulki kuvina ohitse. Jälleen tuli mieleen äiti . . . sekin oli hänet hyljännyt . . . Ja kun hetkisen kuluttua askeleita alkoi kuulua sisältä ei Hetu enää uskaltanut jäädä paikalleen vaan juoksi pois ja piiloutui.

Neiti tuli ulos ja katseli ympärilleen. Hän ei huomannut Hetua, joka oli piiloutunut piharakennuksen

sivuun. Neidin mentyä tuli Hetu jälleen esille ja asettui odottamaan.

Monta kertaa hän tarttui oveen astuakseen sisälle, uudelleen ja uudelleen rohkeus petti.

Sisältä kuului neidin laulu:

Kuule sa, syntinen kärsivä,
ristille tie vapaa on.
Eestäsi kärsi hän kuoleman,
ristille tie vapaa on.

Usein oli Hetu entisinä aikoina laulanut sitä laulua, mutta sen merkitystä hän ei ollut huomannut ja nyt se tuntui uudelta. Sydämeen tuli omituinen hellyys, neidin ääni oli niin surullinen ja rakas:

Ma olen niin suuri syntinen,
— ristille tie vapaa on, —
täynnänsä saastaa maailman,
— ristille tie vapaa on.

Veisaajan ääni tärisi, se oli kuin kyynelten tukahduttama. Hetu olisi tahtonut olla mukana veisaa-
massa, olisi tahtonut rukoilla, itkeä, mutta hän ei tohtinut.

Silloin aukeni ovi. Hetu ei ehtinyt juosta piiloon, vaan jäi paikalleen seisomaan.

Neidin kasvot olivat kalpeat, sen silmät ajettuneet ja itkettyneet, — mutta ne liekehtivät vihaa ja kiihkoa. Hän katsoi pitkäänsä Hetuun ja tyttö painoi katseensa alas.

Vihdoin vanhus katkasi äänettömyyden. Hänen ruumiinsa värisi.

— Ulos!

— Rakas neiti, rukoili Hetu polvistuen ja käsiään ojentaen, antakaa Jumalan nimessä anteeksi!

— Pois . . . ! Ulos minun huoneestani, portto!

— Antakaa Jeesuksen nimessä . . .

— Älä mainitse sitä nimeä! Mene! — Neiti teki liikkeen kuin olisi tahtonut heittää tytön alas portaista.

— Saanko minä ensin selittää . . .

— Ei sanaakaan! Sinä kurja ja saastanen, äitisi vertanen portto, että sinä kehtaatkin näyttäytyä minulle!

— Jeesuksen . . .

— Minä olen jo sanonut sinulle, — kirkasi neiti, — että älä mainitse saastasilla huulillasi sitä nimeä! Mene heti pois minun huoneestani, sinä valheen ja saastan pesä!

Hetu olisi mielellään mennyt, mutta hän ei kehdannut käskien lähteä, se olisi ollut niin koiramaista. Välinpitämättömyys, joka jo alussa oli näytellyt itseään, valtasi nyt todenteolla hänet.

— Mitä sinä odotat?

— En mitään. — Hetu seisoj liikahtamatta ja katsoi neitiä silmiin. Tuntui helpommalta, kun oli voittanut pelon.

— Etkö sinä aio lähteä?

— En vielä.

— Etkö! — Neiti aikoi tarttua häneen.

— Älä koske, virkkoi Hetu uhkaavasti.

— Vai et sinä lähde . . . portto . . .

— Minäkö portto! — Tytön silmät välähtivät vihertävinä. — Minäkö? Te itse olette! Te, jokaisen saarnaajan . . . hamasta nuoruudestanne!

Vanhus horjahti ja hänen kasvonsa kävivät kalpeiksi.

Hetu oli menettänyt malttinsa. Hän tiesi valehtelevansa, mutta hän ei enää ajatellut, mitä sanoi.

Neiti toipui, meni huoneeseensa ja telkesi oven. Nyt oli Hetulla hyvä tilaisuus poistua, kun ketään ei ollut näkemässä eikä ajamassa.

Hän lähti.

Jonkun askeleen päässä hänen tuli paha olla siitä, mitä oli sanonut neidille, ja hän kääntyi takasin. Neiti oli sillä välin pukeutunut ja tuli Hetua vastaan portailla.

— Antakaa anteeksi, neiti, — yritti tyttö sanoa, mutta vanhus käänsi päänsä pois ja lähti kiireesti kulkemaan nimismiehen taloa kohti. Se menee vallesmanilta apua hakemaan, tuli Hetun mieleen ja hänkin alkoi kiirehtiä pois, pois . . .

Tiellä tuli kaksi eukkoa häntä vastaan.

Toisen niistä hän tunsi samaksi, joka oli käynyt neidin luona. Se tervehti nauraen Hetua:

— Mihin se Aholan tuleva emäntä näin varhaisena aamuhetkenä kiiruhtaa?

Siihen toinen eukko:

— Aholan Eemelillä taitaa niitä emännän ehdokkaita olla joka kyynärän päässä.

Hetuun ei eukkojen puhe tehnyt mitään vaikutusta, paitsi että hän johtui ajattelemaan Eemeliä kulkiessaan kirkonkylän läpi kohti lapsuuden ajoilta tuttua metsää. Hän muisteli, koetti mieleensä johtaa ne lyhyet onnen hetket, joita hänellä oli ollut Eemelin kanssa, mutta uudelleen ja uudelleen Eemeli sekaantui niihin sellaisena, kuin hän oli ollut viime yönä, kylmänä, arkana, kepsumaisena. Ajatukset alkoivat harhailla. Ne kulkivat yhdestä toiseen, mihinkään py-

sähtymättä, mitään tulosta saavuttamatta. Mitä varten hän oli rakastanut . . . ja ketä . . . kenen takia menettänyt kauniin kodin neidin luona . . .

Neitiä hän ei ajatellut, ei surrut, että oli menettänyt opettajan, kasvattajan, äidin. Hetu oli koditon ja kotia hän kaipasi.

Kylän laitaan päästyään hän pysähtyi, sillä metsä näytti niin tutun kammottavalta. Joskus ennen, kauan, kauan sitten oli hän tutustunut siihen, . . . kamalaan, hämärään, salaperäiseen olentoon, jonka syleilyä hän nyt pelkäsi. Epätietoisena jäi Hetu katselemaan sinne päin, josta oli tullut. Siellä oli kirkko järven rannalla, nimismiehen talo oli sen lähellä ja neidin puutarha tuonnempana, missä koivujen latvat huojuivat taivasta vastaan.

Hetu ei sinne ikävöinyt. Neitiä hän ei ollut oppinut rakastamaan, sen menettäminen ei ollut minkään menettämistä. Eemeli jätti joistakuista onnen hetkistä surkean muiston.

Kukaan ei siellä ollut pahoin kohdellut Hetua, katkeruutta hän ei tuntenut, mutta ei kaipaustakaan, tyhjyyttä vain.

Edessä oli metsä pitkine luikertelevine teineen. Sinne oli hänen kadottava, mentävä tyhjyydestä suureen tyhjyyteen.

Hän meni, kulki eteenpäin, niinkuin kulkee sellainen, jota ei kukaan odota, eikä kukaan kaipaakaan, kulki niinkuin yksinäinen erämaan eläin, jonka ainoana johdona on suojan- ja ravinnon-etsimisen vaisto.

Noidan neuvo.

I.

Talon tuvassa asuu Nikki, iäkäs kestiukko. Hän kuuluu tupaan, on muodostunut sen mukaiseksi. Pirtin akkunat ovat pienet, päivän polttamat, Nikin silmät ovat pienet, iän himmentämät. Harmaa on pirtti, laaja ja ränsistynyt, harmaa on Nikkikin, leveäselkäinen ja kulunut. Ne ovat yhtä.

Pöydällä palaa pieni tuikku, valaisee heikosti talvi-illan pimeyttä ja luo heiluvia, mustia varjoja. Nikki torkkuu. Talon piika, nuori, punaposkinen tyttö tuo sisälle toisen lampun, ison, kirkaasti valaisevan. Varjot silloin katoavat ja Nikki kömpii kiukaalle. Hän ei siedä kirkasta valoa, keksintöä uuden ajan.

— Mitä se Nikki sinne kiukaalle? Täällähän alkaa taas rukousten pito tänä iltana.

— Hm, hymähtää Nikki ja kömpii jälleen alas.
— Kyllähän rukous hyvää tekee itsekullekin.

— Sylvester saarnaa tänä iltana, tyttö virkkoi poistuessaan.

— Vai Sylvester, vai se.

Nikki on istahtanut pankolle. Hänen ajatuksensa harhailevat. Koko talven, syksystä alkaen on hän kuullut rukouksia, mutta vielääkään hän ei oikein käsitä, mitä niillä tarkotetaan. Sanotaan emäntävainajan kummittelevan, isäntä on nähnyt sen . . .

Paljon vainajien varjoja on Nikki nähnyt pimeinä öinä harmaassa pirtissä, — sängen paljon, ja emäntä

on niistä tuorein. Viime talvena vielä hääräili tervennä ja ahkerana, nyt jo vainajien valtakunnassa asustaa. Paljon on Tuonen mailla ihmisiä, jotka Nikki on nähnyt terveinä, kukoistavina kukkakedoilla ja tanhuilla kulkevan. Iloset naurut, leikit ja laulut ovat lakastuneet, nuoruus on kuihtunut, nyt kaikki on varjoja vain, häilyviä haamuja ja rukouksia . . .

Eivät selvene vanhuksen ajatukset, ne eivät saa muotoa. Hän ei käsitä, miksi varjoja rukouksin tahdotaan poistaa. Nehän ovat elämää nykyhetken, rauhaa, leppeää illan utua. Näin on paras. Tämä on vienoa sabbatin soittoa, joka lepoon ja rauhaan kutsuu päiväpalkkalaisen.

Vaikka kyllähän rukous hyvää on itsekullekin.

Nikki panee kätensä ristiin ja huokasee syvään. Se huokaus ei ole rukousta, ei anteeksi pyyntöä. Se on yhdeksänkymmenisen kestiukon tervehdys uuden aamun sarastukselle.

Pirttiin tuli kaksi eukkoa virsikirjat kädessä. He menivät peräpenkille ja alkoivat arasti katsella ympärilleen.

— Kuka olisi uskonut!

— Jaa, sanopa muuta!

— Niin se on ihmisen laita! Ei tiedä jumalanluoma, kunne sielu kuoltua joutuu, iloonko vai ikuisen piinaan.

— Ho-hoo.

— Ho-hoo, säesti Nikki pankolta.

— Eipä tietänyt emäntävainajakaan, virkkoi jäl-

leen ensimmäinen eukko, eipä tajunnut, ettei sielu kuoltua sijaa saa, vaan rauhatonna vaeltaa ihmisten ilmoilla.

— Ei tajunnut, ei, sanoi toinen huoaten.

— Mikähän sen sielua painanee?

Puhuteltu muuttui salaperäiseksi, hartaus katosi hänen kasvoiltaan ja sijalle tuli kielevyyden pahan-suova ilme.

— Kyllä minä tiedän syyn, hän virkkoi, vaan taitaa olla parasta, että pidän suuni kiini.

— Voithan tuon minulle ilmaista, pyysi toinen hartaasti.

— Mitäpä se ilmasemisesta paranee.

— Ei niin. En minä sen vaivanen ole.

— Kukin pitäköön huolen omista asioistaan.

— Niin, ja katsokoon omaan poveensa.

Puhe oli oikeata ja hillittyä, mutta itse he tunsivat sanojensa kärjen. Viha ja uteliaisuus poltti eukkojen rintaa, sillä toinen tiesi salaisuuden, eikä ilmaissut sitä toiselle.

Mutta ulkoa alkoi kuulua jalkojen töminää. Lisää kylänväkeä oli tulossa.

Patalassa emäntävainaja kummitteli ja sen johdosta talossa usein pidettiin rukouksia ja raamatunselityksiä. Emäntä oli ollut hurskas ja jumalaapelkääväinen ihminen, varsinkin viimeisinä päivinään. Sairasvuoteella oli hän ottanut ripin ja pappi oli kaikkien kuulten vakuuttanut hänen kuolleen uskossa. Sitä suurempi oli kauhistus, kun hän heti hautauksen jälkeen oli alkanut rauhatonna talossansa vaeltaa. Se oli tehnyt koko tuohon pieneen metsäkylään elähyttävän, oudon vaikutuksen, oli lyönyt leimansa sekä vanhoihin että nuoriin.

Ovi avautui ja pirttiin sylvähti paksu, kylmä höyrypilvi täyttäen koko ovensuun. Hiljalleen pilvi ohentui, siihen syntyi pyörteitä, jotka kiemurtelivat kattoa kohden ja katosivat. Oven suu oli täynnä väkeä, miehiä, vaimoja ja lapsia. Hetkisen ne jalkojaan tömistellen ja käsiään hieroen puistelivat kylmästä, rauhottuivat vihdoin ja kävivät istumaan penkeille.

— Onpa siellä pakkanen, muuan mies virkahti. Hänelle ei kukaan vastaa.

— Huh-huh, vahvisti mies sanojaan, sillä häntä itseäänkin hirvitti, että oli äänellään särkenyt pyhän hiljaisuuden.

Naisista muuan selailee virsikirjaansa, virittää sitten haikean kimeällä äänellä virren, johon kaikki yhtyvät. Virren aikana tulevat sisähuoneista esiin Patalan isäntä ja Sylvester. Isäntä on suuri, tuimannäkönen mies, Sylvester taasen, kylän räätäli ja saarnaaja, on pieni, punatukkanen ja liukas. He asettuvat pöydän taakse veisaamaan. Viimeistä värsyä laulettaessa yhtyy virteen Nikkikin. Hänen äänensä on heikko ja tärisevä, mutta se kuuluu erikseen, ei sekaannu toisiin.

Veisuun aikana on Sylvester tuon tuostakin luonut silmänsä kattoon. Virren loputtua hän astuu pöydän päähän, panee kätensä ristiin, luo alas katseensa ja rukoilee hiljaa, — jolla ajalla naiset keskenänsä supisevat omia asioitansa.

Vihdoin kohottaa saarnaaja vartalonsa, rykäsee ja alottaa tuimalla äänellä:

— Oo pyhä kolminaisuus yhdessä olemuksen muodostuksessa! Sinä olet meidän autuudensarvemme ja iankaikkinen turvamme! Me kiitämme sinua ylitse

kaiken sydämellämme ja suullamme ja mielellämme, ettäs niin ylenpalttisen voimallinen ja laupias meitä kohtaan olet ollut. Nyt me rukoilemme sinun tykösi, ettäs armollisesti peittäisit meidän pahat tekomme, erinomattainkin ne, joilla me sinua ja sinun pyhiä käskyjäsi vastaan rikkoneet olemme tylyillä ja kelvottomilla ajatuksilla, puheilla ja töillä, panetuksilla, parjauksilla ja epäuskolla. Varjele meitä kaikesta vaarasta ja vahingosta, sillä yksin sinuun me luotamme, yksin sinuun me turvaamme, sinä yksin voit auttaa meitä. Sinähän olet meidän herramme ja sinun käsiisi me itsemme annoimme jo hamasta äitimme kohdusta. Niin siunaa siis nyt meitä, oo taivaan majesteetti, suojele, oo pyhä kolminaisuus, kätke, oo käsittämätön laupeus! Se korkein totuus peittäköön meitä, se korkein viisaus virvottakoon meitä ja se korkein pyhyys holhotkoon meitä. Tämä vakaa ja vankka kolminaisuuden korkea olemus olkoon vahva muuri meidän ja näkymättömien henkien välillä . . .

— Kiesus, kuului uunin puolelta hermostunut kiljaus.

Kaikki säpsähtivät, mutta rauhottuivat pian. Lapset hiipivät lähemmäksi äitejään.

Kissa oli hypännyt päreorsilta kiukaalle.

— . . . henkien välillä, pauhasi Sylvester, — etteivät ne saisi lähestyä meitä meille pahaa tekemään . . .

— Se pyrkii sinne lämpöseen, polonen, höpisi Nikki ääneensä, kissaa ajatellen.

Sylvester loi ukkoon julmistuneen katseen, pyhäsi otsaansa ja jatkoi:

— Niinkuin pilven patsas ennen muinoin korvessa

asettui Israelin lasten ja Epkyytin julman joukon välille, ettei pyhälle kansalle mitään pahaa tapahtuisi, niin ole nytkin, oo suuri väkevyys, tulinen muuri sen levottoman hengen ja tämän talon välillä, ettei se saisi tulla tänne pelottelemaan isäntää ja hänen palvelusväkeänsä. Ylitsevoipa pyhyys, mittaamaton korkeus, kaitse voimakkaalla kädelläsi tätä taloa, amen, ja se tapahtukoon!

Sylvester oli rukoillessaan käynyt hikiseksi ja punaseksi. Hän heiluttaa ruumistaan kuin seinäkellon heiluri, katsoo hetkisen aikaa äänetönnä kattoon, luo sitte terävän katseen sanankuulijoihinsa ja alottaa tavallisin puhe-äänin:

— Rakkaat ystävät! Kuten te tiedätte ja kuulleet olette, tulee tämän talon emännän haamu joka yö puoliyön aikaan tähän pirttiin ja isännän kamariin suureksi kauhuksi isännälle ja kauhistukseksi koko kylälle. Sen tähden on isäntä antanut papin jo ennen siunata tätä taloa, vaan koska sekään ei ole auttanut, on hän kääntynyt minun puoleeni pyynnöllä, että minä sekä siunaisin, että manaisin sen hengen pysymään täältä pois. Ja sen kaikkein korkeimman nimessä minä tahdonkin sen tehdä. Vainajan minä tunsin silloin, kun hän eli maan päällä ja minun mielestäni hänen vaelluksensa oli hurskasta. Mutta me ihmiset, hengenmiehetkin meidän seassamme, olemme taipuisat tuomitsemaan silmänäön mukaan. Meidän katseemme ei uletu sydämiin eikä munaskuihin. Mikä lienee ollut salainen sokkelo vainajan sydämessä, joka häneltä rauhan riistää. Tutkimattomat ovat Herran tiet, tutkimattomat ovat tuonen salaisuudet. Moni kuolee lihalliisiin synteihinsä ja kuitenkin saa levon haudassa. Emäntä

taas lepoa ei saa, vaan rauhatonna kummituksena kulkee jälkiänsä. Mikä lieneekin syynä . . . Suuri on juopa elämän ja kuoleman välillä, kuka uskaltaa sen yli kulkea!

Sylvesterin katse oli käynyt uhkaavan näköseksi. Hän astui keskelle lattiaa ja katon rajaan katsoen kiljasi:

— Minä herran palvelija kiellän sinua, rauhaton henki, koskaan enää astumasta yli kuoleman rajan! Isän, pojan ja pyhänhengen nimeen, amen!

Manaus oli toimitettu. Saarnaaja tarttui isännän käteen ja sanoi siunaten:

— Minä siunaan sinun sisälle- ja uloskäyntisi, amen! Ja ole nyt hyvässä turvassa, ei se enää tänne tule!

— Tulee se kun tuleekin, kuului naisten joukosta kimeä, epäjuhllallinen ääni.

Isäntä kävi rauhattomaksi ja etsi katseillaan puhujaa. Nainen jatkoi:

— Ei siunaukset, eikä muut höpinät haamuja ja kummituksia vastaan auta. Turha on aina turhaa! Mutta menkääpä, isäntä, Mellan puheille, niin . . .

— Se on tosi, keskeytti joku röheä-ääninen eukko, Mellan noita se auttaa, jos kukaan. Se mies se osaa hallita vaikka itse pelsepuupia. Muistanhan minä, miten tässä kerran menneinä vuosina tuonne naapuripitäjään niinikään ilmestyi piru . . .

— Eihän emäntävainaja mikään piru ole, virkkoi muuan nuori tyttö vilkasten arasti kiukaan nurkkaan.

— Eikä noitiin saa luottaa, sanoi Sylvester loukkaantuneena. — Ne ovat pahan palvelijoita ja niiden voima on itsestään perkeleestä. Jos ei tällaisissa tapauksissa Jumala auta, niin ei sitte mikään.

— Onhan tässä nähty, mitä se on auttanut, jyrähytti joku tuimannäkönen mies.

— Vaikka on käynyt papit ja pipit, säesti nainen, joka puheen oli alkanut.

Se oli jo liikaa Sylvesterin mielestä, hänen muotonsa muuttui ja vihasella äänellä hän tiuskasi:

— Minuako sinä, Amanta, pipität?

— Kun sattui, niin kohdalle osui, vastasi mies Amantan puolesta. — Kyllä se Mellan noita on ainoa, joka näissä asioissa voi auttaa, — eikä se paljon maksa.

— Jumalan sana on paras apu!

Sylvester on jo hillinnyt itsensä ja on jälleen hiljanen ja nöyrä, kuten Herran palvelijan sopii.

— Niin muka, alkoi Amanta pistellä. — Sylvester pitää sanaansa papin sanaa parempana, vaikk' on oman kylän lapsi, Tuulispään saunassa syntynyt. Tuskin olisit saanut sanallasi Aattolan Esankaan sydäntä kääntymään akkansa puoleen, mutta Mella sen teki.

Naiset, jotka tarkkaavaisina olivat kuunnelleet keskustelua, alkoivat supista keskenään Aattolan pariskunnasta. Esa, se entinen naisviehkaaja, on äitynyt ihmisittäin elämään vaimonsa kanssa . . .

Tosiasioita vastaan ei Sylvester mitään voinut. Tiesihän hän, että Mellan noita pimeiden voimien avulla vuodessa teki enemmän ihmeitä, kuin hän ja pappi yhteensä koko elämässä. Mutta syy ei ollut Sylvesterin eikä jumalansanan, vaan tämän kovakorvaisen niskurikansan. Hän ei enää puolustanut asiaan, vaan pani kätensä ristiin ja huokasi syvään ja hartaasti. Hän tunsu itsensä yksinäiseksi tässä henkisesti raaistuneessa joukossa.

— Niinkuin jo äsken sanoin, alkoi röheä-ääninen ukko jälleen puhua, ilmestyi siihen taloon niinikään piru. Mellehti pirtissä öisin ja näytteli itseään päivälläkin, vaikk' oli kesänen aika. Heitti kalikoita rukiin seasta sirppien eteen ja tuppasi kiviäkin heittämään, kun ihmiset iltasin saunaan menivät. Sen talon isäntä niinikään siunuutti taloansa jos jonkinlaisilla papeilla. Mutta sitten, kun rukouksista ei apua, lähti se isäntä Mellaan ja apu tuli. Sen koommin ei piru itseään näytellyt.

Ukon puhuessa oli Patalan isäntä käynyt hajamieliseksi. Näytti siltä, kuin ei hän olisi kuullut, eikä nähnyt, mitä ympärillä tapahtui.

Sylvester laski kätensä hänen olalleen:

— Luota ja usko sinä Jumalaan, siitä todellinen apu tulee.

Lienee Sylvester kuitenkin tuntenut, ettei isäntä tähän todelliseen apuun oikein luottanut. Hän veti kätensä äkkiä pois isännän olalta ja sanoi:

— Tai jos tahdot, niin mene Mellaan, sieltä ehkä avun saat.

— Olisikohan tuota mentävä, vastasi isäntä.

Siihen ei saarnaaja mitään sanonut, pyhkäsi vain hiuksiaan, huokasi syvään ja poistui.

Hänen lähdettyään katosi hartauden painostus pirtissä olijoista. Heidän kielensä kantimet pääsivät irti ja kilvan he isännälle Mellan noidan ylistystä lauloivat.

— Saisihan tuota koettaa, tuotakin, oli isännän lopullinen, verkkaisa päätös.

Oli jo melkein puolenyön aika, kun vieraat alkoivat tehdä poislähtöä. Ovi avautui, ulkoa tuli jälleen

sisälle valkonen huurrepilvi. Ihmiset sekaantuivat siihen tummina kiemuroina, pilvi katosi ja kyläläiset sen mukana. Pirtti oli jälleen harmaa ja autio.

Nikki on kömpinyt kiukaalle ja asettunut päreiden päälle nukkumaan. Hänen unensa ei ole syvää, eikä sikeää, hän tuskin tietää nukkuvansa. Vanha ruumis vain lepää, henki askaroitsee valveillaan. Sen asuntona ei ole harmaa kiuas, se kulkee entisiä teitään: ketoja, metsiä, kuokituita peltoja, lemmenlehtoja, — vallaton, vapaa sielu, joka elämän varrella ei mitään kahletta ole itselleen takonut, ei turhaa romua niskoillensa kerännyt.

Isäntä meni kamariinsa, asettui leveään leskisän-kyynsä. Hän ei tohtinut nukahtaa ennen aamun koittoa.

Sängyssään pirtissä nukkuu palvelustyttö väsyneen unta, uneksii saarnoista ja haamuista, kääntyy joskus, valittaa ja voihkii.

Navetta on täynnä lihavaa karjaa, vilja-aittojen laarit kukkuroillaan jyviä. Vaate-aitassa on emäntä-vainajan omaisuus uutta omistajaa odottamassa. Sadot-tain liinavaatteita on orsilla yhteen pakkautuneina, alimmissa jo ruosteen alkua. Orsi on painanut valkoset vaatteet sinteiksi ja hauraksi ja seinillä riippuviin hameisiin on koiperho rakennellut pesiään.

Emännän haamu kulkee kylmänä ja valjuna jälkiään. Se menee isännän huoneeseen, isäntä parkasee kauhusta. Se menee navettaan, karja vapisee. Se menee pirttiin, tyttönen nukkuu sikeästi, mutta voihkii unissaan. Nikki hymyilee, ei näe haamua, eikä pääse aave hänen lähellensä, sillä ajatusten ja muistojen virta sulkee tien valjulta varjolta.

II.

Mellan noidan mökki oli kaukana kyläkunnasta, kahden järven ja suuren metsän takana.

Sinne ei kuulu maailman humu, edistyksen ääni ei pääse tunkeutumaan noidan vaiheille. Hän elää pakanallisten esi-isiensä hengessä ja vihaa kaikkia, jotka entisyyden tavoista ja menoista ovat poikenneet. Hän tietää olevansa yksi niistä harvoista jällelle jääneistä, joilla noituuden salaiset viisaudet oli hallussaan. Maailman hän näkee kasvavan vieraiden jumalten palveluksessa ja siksi hän vieroo sitä ja sen heikkoja henkiä.

Hän ei välitä edistyksestä, ei kaipaa valoa, sillä hän ei pelkää pimeyttä. Pimeydestä on hän kotoisin ja sinne hän jälleen menee, — suureen olemattomuuteen, tuonen hämäriin tupiin.

Mella oli yksin ja rakasti yksinäisyyttä, — kukapa nykyajan ihminen olisi kyennyt hänen kanssansa seurustelemaan. Pilkkaa ja naurua herätti nuorisossa hänen maineensa, pelkoa hänen olentonsa.

Hän on hyvin vanha. Kukaan ei tietänyt hänen ikäänsä. Ikäloput ukot olivat nähneet hänet aina yhtä vanhana. Satoja vuosia sitten jo Mellan noidasta puhuttiin ja silloinkin oli hän ollut vanha. Hänen ruumiinsa on pieni ja kuivaksi kopristunut, hänen hiuksensa ovat vaaleankeltaset, leuka pitkä ja terävä.

Hän on sokea, sanovat ihmiset, kun hän ei näe, miten mahtavat hongikot kaatuvat ihmisvoiman kautta ja miten peikkovuoret komeiksi linnoiksi muuttuvat.

Noidan silmät kyllä näkevät, mutta hän katselee
Tihlä, Metsäkylältä. — 6

mieluisammin vuoria, joilla hongat humisevat, kuin linnoja, joita vuorten juurille rakennetaan.

Hän on kuuro sanotaan.

Noita on sulkenut korvansa uuden tiedon ylistyslauluille.

Hän kuolee pian, ennustavat nuoret ja siinä he ennustavat oikein. Noita kuolee pian ja hänen kanssaan entisyys ja pakanuus. Uusi aika peittää hänet unhon multaan. — — —

Patalan isäntä oli Sylvesterin poistuttua jäänyt kahden vaiheille. Saarnamiehen manaukseen hän ei uskonut, mutta toisaalta hän ei suurin luottanut noitaankaan.

Saihan tuota kuitenkin koettaa, eihän se paljon maksa, vaikka kallistakin olisi.

Ja kun yö Sylvesterin saarnan jälkeen oli vain kahta kamalampi, haamu manauksen jälkeen vain entistä selvempi, niin lähti isäntä seuraavana aamuna tietäjän pakeille.

Samaan aikaan noita vainusi vieraita. Hän tunsi tulijan mahtavaksi ja rikkaaksi, sillä sokeain silmäin edessä kierteli kultasia renkaita. Rengas toisensa jälkeen syntyi, säteili hetkisen omaa valoaan, muuttui sitten vihertäväksi vaahdoksi, joka katsoi syvään, mustaan pohjaan. Musta pohja näytti äärettömän suurelta, — siitä suuruudesta näkevällä silmällä ei ole aavistusakaan, — sinne katosivat renkaat ja pimeä tausta jäi liikkumattomaksi. Se odotti.

Noitakin odotti.

Hän tiesi, että milloin suuri, ääretön pimeys on selvää ja tyyntä, silloin siinä näkyy sen ihmisen koh-

talo, joka apua etsii, — mutta jos pimeyden yli kulkee keveitä aaltoja, silloin on ennustusten taito kätkeyty.

Suuri pimeys oli hiljaa tietäjän katseiden edessä.

... Syvyyden keskus värähtää. Siihen ilmestyy hieno, kiiltävän valkoinen, kiemurteleva lanka. Se taas vetäytyy kokoon, kiertyy valkoseksi palloksi, joka laajenemistaan laajenee muodostellen kuvia epämääräisiä, häilyviä, rauhattomia.

Noita yhä odottelee.

Hetkisen vielä kuvat liehuvat sinne ja tänne, sitten ne yht'äkkiä yhdistyvät, saavat selvyyden ja keskellä pimeyttä on Patalan emäntävainajan varjo.

Tietäjä kiinnitti siihen tahtonsa voimaa, ei päästänyt sitä hajoamaan.

— No, kysyi hän äänettömin sanoin vainajalta, mikä sinua vaivaa, kun et saa rauhaa tuonelassa?

Vainaja vastasi:

— On kylmää ja vierasta. Ei täällä ole mitään, jota rakastaisin.

— Ketä etsit? kysyi jälleen noita.

— Sitä mitä rakastan.

— Mitä sinä tahdot?

Haamu horjui ja vavahteli. Noidan oli vaikeata saada sitä pysymään koossa.

— Mitä tahdot? uudisti tietäjä ponnistaen tahtonsa voimaa.

— Siunausta . . . kuului epäselvä, häipyvä vastaus.

Kun Patala saapui Mellan mökille, makasi noita uupuneen näköisenä lavitsalla. Niin hän aina makasi, kun avun-etsijöitä tuli. Patala tiesi sen ja istahti odotamaan.

Kauan hänen ei tarvinnut odottaa, kun noita virkosi, käänsi sokeat silmänsä Patalan isäntää kohden ja virkkoi:

— Vaimosi kaipaa siunausta.

— Siunausta! Vieläkin siunausta! Ja kun sitä on niin paljon ja moniapäin siunattu, ihmetteli isäntä.

— Ostettu rukous ei auta tuonelassa, vastasi noita.

— Mikä sitten, kun kukaan ei ilmaiseksi rupea . . .

Syntyi hetken äänettömyys. Noidan elottomat silmät tuijottivat Patalaan. Näkikö se niillä? Patala tiesi, että Mella oli sokea, — ei se mitään näe, katsoohan vain sinne, minne silmät sattuvat olemaan ja nyt ne sattuivat olemaan häneen päin.

— Ja siunasihan pappi sen, kuten muutkin ruumiit, jatkoi isäntä, jota noidan ilmeetön katse kolkosutti. — Siunasi ja piti kauniin ruumissaarnan . . .

Mella yhä katsoi.

Jälleen oli suuri, pohjaton pimeys ilmestynyt hänen eteensä. Pimeyden keskellä oli nyt Patala, — mutta tämä varjo ei häily, ei vapise.

— Mitä haluat? kysyi tietäjä äänettömin sanoin.

Varjo ei liikahtanutkaan.

— Mitä haluat?

Pimeys laajeni, vihertävä usva sen vaiheilla vapisi, mutta haamu on paikallaan kovana ja jäykkänä kuin kallion syrjä.

— Ja pappi vakuutti vainajan kuolleen uskossa, puhui Patala.

— Vainajalta puuttuu siunausta, virkkoi noita ääneen.

Sitä ei Patala voinut käsittää, vaan katsoi kysyen tietäjään.

— Jokainen ihminen, puhui noita, tarvitsee lähimmäisensä sydäimestä lähtenyt siunausta voidakseen saada rauhaa manan majoilla. Sitä sinulta ja sinun vaimovainajaltasi puuttuu.

— Minkä minä sille mahdan, sanoi Patala. — Olisi eläessään huolehtinut sielunsa asioita, nyt se jo on myöhäistä.

— Mistä sen tiedät?

— Jumalan sanassa sanotaan.

Noidat eivät kärsi Jumalan nimeä, he kun ovat pahan liittolaisia. Niinpä Mellakin, kun kuuli vieraansa mainitsevan Jumalan nimeä, kadotti salaperäisen mahtinsa ja muuttui tavalliseksi sokeaksi ukonrähjäksi ja alkoi ihmisten tavoin jutella isännän kanssa.

— Miten se isäntä nyt näille maille on joutunut? hän kysyi.

— Hm, tuota, olisi vähän niinkuin asiaa.

— Vai asiaa . . .

— Niin. — Kun se akka-vainaja tuppaa kummittelemaan.

— Vai niin, vai kummittelemaan.

— Niinhän se öisin . . .

— Vai öisin . . .

— Tuota, olisin vähän niinkuin kysynyt teiltä neuvoa, miten sen saisi pois. Ei sen puolesta, että minä sitä pelkäisin, pois se. Mutta onhan se ikäänkuin ilkeää . . . Ja eihän siihen saa toista emäntäkään, kun se vanha . . .

— Emäntä taitaa olla talossa tarpeen. Joko tuo on katsottu?

— Eihän se talo, enempää kuin isäntäkään vielä huutavaa tarvetta ole tuntenut, eikä se uuden otto vielä ole varmassa tiedossa. Leuston isäntähän se sitä tytärtään vähän on kaupitellut, mutta mitä uudesta puhetta, kun se vanha . . .

— Vai Leuston. Onko tuo minkäkinlainen ihminen?

— Eihän sillä paljon ole, joku satanen vain, jos sitäkään.

— Vai on se niin köyhä.

— Köyhä peräti. — Muuten korea ihminen ja nuori. — Ja onhan sitä aikansa vanhaa ja rikastakin koetettu, niin että jos tuon olisi ottaakseen, kun ensin saisi sen vanhan . . . Tuota olisiko teillä joitakin keinoja?

Huoneen seinällä riippui punasista langoista tehty verkko. Se oli taikaverkko, josta tietäjä tietojansa lateli.

Mella otti verkon syliinsä, alkoi hapuillen kuletaa sormiansa sen silmissä ja hiljalleen höpistä. Patalasta tuntui tuo meno paljoa juhllisemmalta kuin kaikki ne pyhät menot, joita asian takia oli pidetty. Tarkkaavaisena hän seurasi ukon sormien liikkeitä ikäänkuin hän olisi ymmärtänyt niiden tarkoituksen.

Vihdoin noita heitti verkon lavitsalle ja alkoi puhua:

— Ota arvoton esine, sellainen, joka ei omaisuuttasi vähennä, eikä tuntoasi kirvele ja jota vaimovainajasi eläessään on käyttänyt. Anna se vaivaselle,

— jos vaivanen siitä kiitoksen lausuu, on vainajan henki hyvitetty, jos ei, niin etsi arvokkaampi esine, tee sen kanssa samoin, jatka eteenpäin, kunnes kiitoksen olet saanut. Mutta älä huolehdi, — vähästä vaivanen kiittää.

— Auttaakohan se? kysyi isäntä muodon vuoksi, itse asiassa oli hän jo varma.

— Auttaa, kuului vanhuksen vastaus.

Kevennetyin mielin palasi isäntä kotia.

Vanha Nikki pilstoi pärepuita pirtin pankolla, kun isäntä astui sisään oman kynnyksensä yli. Nikillä oli ainaisenä ilettävänä tapana syleskellä pitkiä tupakka-sylkyjä permannelle. Sellainen oli muuten tapa isännän ja renkienkin, mutta Nikin syleskely tuntui nuoremista ihmisistä ilkeältä, hän kun oli vanha ja kuolainen. Pahaksi onneksi sattui Nikki nyt isännän tullessa sylkäänsä tavallista mehevemmän sylyn ja tavallista keskemälle permantoa.

Isäntä oli ilosella tuulella, mutta silloin kun hän oli ilonen, ei hän kärsinyt mitään tuskastuttavaa. Nikki olikin jo aikansa saanut olla ja asua aivankuin omainen talossa, siitä piti tulla loppu ja paikalla! Ei ikäloput rahjukset taloa hyödytä, aina se kuhnijakin kulluttaa.

— Sinun aikasi on jo lähteä ruotiin, tervehti hän Nikkiä. — Oletkin jo aikasi ollut tässä talossa.

Isännän kolkko tervehdys ei Nikkiin mitään vaikuttanut. Hän jatkoi päreiden kiskomista. Samahan tuo on, missä hän jälellä olevat jotkut päivänsä viettää, tässäkö, vai toisessa talossa.

Samassa muistui isännän mieleen noidan neuvo:

vaivasen kiitos. Mistä sen nyt tässä tuokiossa vaivasen löytää ja mitä sille antaa? Hän katsoi Nikkiin. Oliko tuo vaivanen? Sen pää tutisi vanhuuden heikkoudesta, kädet olivat känsäiset ja jäykät, mutta muuten oli se ehjääraajainen. Kulkisikohan tuo vaivasesta . . .

Lähimain ei raajarikkoja ollut.

Isäntä meni sisähuoneisiin, otti esille raamatun ja alkoi etsiä erotusta vaivasen ja köyhän välillä. Mutta ei löytynyt niitä paikkoja, missä vaivasista ja köyhistä puhutaan. Erästä paikasta kyllä aukeni »autuaat ovat henkisesti vaivaiset, sillä heidän on taivaan valtakunta». Olihan Nikki jo vanhuuden höperö, mutta hulluksi häntä ei voi sanoa. Toisesta paikasta aukeni: »teillä on aina köyhät, mutta en minä aina teidän luonanne ole». Jaa, Jumala paratkoon, Jeesus sanoi siinä kohden aivan täsmälleen oikein. Eikö se Nikkikin ole tässä talossa aina ollut!

Ei, — ei löytänyt tällä kertaa silmä sellaista paikkaa, missä vaivaisista mainittiin.

Lienee siis parasta koettaa Nikkiä, kenties se tekee saman asian, — jos ei, niin saattaahan sitten etsiä vaivasta kauempaa.

Isäntä alkoi miettiä, mitä hän emäntävainajan tavaroista Nikille antaisi. Hän meni aittaan. Orret olivat lengollaan tavarain painosta ja ummehtunut haju tunkeutui häntä vastaan. Hän säpsähti. Tavarat olivat hoitajan puutteessa! Hänen mieleensä tuli Leuston nuori ja kaunis tytär . . . Jos ei se tulollaan tavaraa juuri lisääkään, niin onhan kuitenkin hauskaa nähdä vanhan tavarain hoitajana nuori nainen.

Isäntä niin mielistyi siihen kuvaan, joka hänen

ajatuksiinsa kulki, että unohti, mitä varten hän aittaan oli tullut. Vasta kun hän oli sulkenut ja kun hän jo seisoi lumisella, huurteisella pihalla, hän muisti asiansa. Uudelleen hän avasi oven ja meni sisälle.

Mitä hän nyt ottaisi? Orsi likinnä ovea oli täynnä sukkia, sillä emäntä oli käyttänyt kaiken joutilaan aikansa niiden kutomiseen. Pari toisensa jälkeen oli valmistunut ilman että vähääkään oli hukkaantunut kallista työaikaa . . .

Kömpelönä kulkee isännän käsi sukkien välitse. Kaikki ne ovat lujia, laheita ja pehmosia, surko on kajota . . . Mutta vihdoin sattuvat sormet pariin, joka tuntuu huonoppiaineiselta kuin toiset, — aineen laadun suhteen on hänellä peräti tarkka tunto. Tämä pari on varmasti tehty lampaiden kypälävilloista. Niin, eikö olekin! Hän tarkastaa niitä ovesta tunkeutuvan talvipäivän hämärässä valossa. Nämä hän ottaa!

Orteen on syntynyt pieni vajuus. Se tekee pahaa isännän silmälle. Villanen tavara on kallista ja se on tarpeellista kylminä talvina, pitäisikö sitä joutavaan kulluttaa? Hän punnitsee Nikille aiottua lahjaa kädessään. Huonommasta aineesta nämä ovat kuin toiset, mutta hyvin kudotut, tiiviit ja painavat, — mitä joutavia! Mies on heittämisillään sukat takaisin orrelle, kun hän huomaa niistä rapisevan koin syömää villapehua . . . Hän kauhistuu. Onko turmio päässyt tähän suureen tavarain paljouteen? Sitä ei emäntävainaja koskaan olisi sallinut! Näinkö häpäisee isäntä ahkeran vainajansa hien ja vaiyan, että antaa tavarain lahoa hoidon puutteessa! Jälleen tuli sydäntä hivelevänä mieleen Leuston nuori tytär, — miten se virkeänä peuhtoo ja

puhdistaa vaatteet ja koko talon, miten se asettaa vaatteet oman mielensä mukaan orsille, tekee uusia eikä vanhoja kuluta . . .

Kun isäntä koinskyömät sukat kädessä saapui pirttiin, oli Nikki korjannut päreet yhteen kokoon uunin nurkkaan ja itse kömpinyt kiukaalle. Isännän viittaus siihen, että hänen oli lähdettävä ruotiin, oli sittekin koskenut, jos ei juuri kipeästikään, niin kuitenkin sen verran, että sydänala oli käynyt oudoksi. Nikki oli nuoruutensa ajan, edesmenneen isännän eläessa, palvelut talossa, oli tehnyt työnsä tunnollisesti kuin omaan kotiinsa. Hän oli tottunut pitämään taloa kotinaan . . .

— Nikki, kuului isännän ääni alhaalta, onko sulla sukkia?

— Häh? kysyi Nikki, jonka kuulo ei enää ollut varsin tarkka.

— Onko sulla sukkia?

— Ei ole. En minä ole kenenkään sukkia ottanut. Onko isännältä hukkunut sukkia?

— Älä höpise! Tule alas, niin saat sukat.

— Sukat, keltä? kysyi Nikki. Häntä ei oltu lahjoilla pilattu.

— Minulta, vastasi isäntä.

Vaivalloisesti tuli Nikki alas. Hänen oli helpompi kömpiä ylös, kuin tulla alas kiukaan jyrkkiä ja korkeita portaita.

— Tässä on sukat sinulle, pistä jalkaasi, virkkoi isäntä hiukan röyhkeillen anteliaisuudellaan.

Nikki otti sukat käteensä ja katseli niitä totisena.

— Mitä varten se isäntä melkein uudet sukat

minulle, kysyi hän vihdoin ja loi ihmettelevän katseen antajaan.

— Saathan ne saada.

— Kost' Jumal' antajaa, kiitti Nikki istahtaen pankolle ja alkaen vetää sukkia jalkaan.

— Kylläpä tuntuvat hyvältä, ääh, jutteli hän siten raajojaan ojennellen. Hyvältä tuntuvat, niin lahealta, että koko ruumista hivelee, ääh. Ihan se antaa lämpöä koko raajalle.

Vanhus vilkastui, hän aivankuin nuortui lahjasta ja lämpöisestä, ja muuttui puheliaaksi.

— Olihan minullakin ennen sukkia. Freedrika vainaja niitä aina minulle pisteli . . . Kerrankin, — olin silloin Freedrikan sulhaspoika, — se minulle pisteli oikein huikean rannulliset pitkävartiset . . . siniset, punaset . . . jaha, missä lienevät nyt nekin, — sukkia meinaan, — en ota yhtään muistaakseni miten niiden kävi. Kuluneina en niitä muista, enkä liioin muista niiden kadonneenkaan. Ohhoo, niin ne menivät, kuin tuuli, ne sukat meinaten. — Mutta kuinka se isäntä melkein ehjät sukat minulle? No kun antaa, niin antaa ja Jumala antajaa siunatkoon . . .

Nikki ei ottanut sukkia pois jaloistaan illallakaan, maata mennessään. Vaikka kiuas oli kuuma, piti hän ne jalassaan, ne tekivät niin hyvää vanhalle ruumiille. Hän katsoi jalkojaan, oikoi niitä ja ihmetteli vieläkin, että miten se isäntä hennoi . . .

Se tuntui kummallisen hyvältä. Hän, Nikki, on vanha, työkuulu ihminen, isäntä on nuorempi, paljoa nuorempi, ja mahtava. Heidän välillään ovat nyt lämpöiset sukat . . .

Ajatukset sekaantuivat, ne kiersivät sinne ja tänne, pysähtyivät minne sattuiivat, lähtivät jälleen kulkemaan.

Isäntä oli jo mennyt maata, väki oli käynyt levolle mikä minnekin, — pirtissä ei tänä yönä maannut muita kuin Nikki. Palvelustyttökkin, joka tähän asti osittain omaa rohkeuttaan, osittain pakosta tilan puutteen takia oli maannut pirtissä, oli vetäytynyt muualle. Tupa oli hiljanen kuin hauta.

Vanhus nukkui tavallista ikälopun unta, puoleksi horroksissa, puoleksi valveillaan. Sukat ovat muuttuneet huikean rannullisiksi ja Freedrika kutoo niitä... Vikkelään kulkevat vartaat ja vartta syntyy. Se on jo hyvin pitkä ja yhä vain kutoo Freedrika. Nikkiä sanomattomasti huvittaa se kudoksen paljous. Huone alkaa jo tulla täyteen siitä... hänen henkeänsä jo ahdistaa tavaran paljous.

Nikki nousee ylös... hei... parilla askeleella hän hypää alas kiukaalta. Tämähän on kummaa, hän on niin nuori ja voimakas.

Sukka katosi, mutta yhä vain Freedrika kutoi. Nikki katsoi ulos ovesta: sukan varsi oli pihassa pitkän pituuttaan ja se lisääntyi vaateaittaa kohden. Vaateaitan portailla seisoivat emäntävainaja ja syötti yhä kasvavaa sukkaa aittaan. Nikin jalkoja palelee, ne ovat paljaat ja hän kovenee Fredrikalle...

Sitte hän muisti mitä isäntä oli sanonut, että hänen piti lähteä ruotiin... Isäntä on pihassa ja tarjoaa sukkaa. Nikki ottaa ne ja yrittää vetää jalkaansa, mutta sukat kutistuvat olemattomiin. Samassa ajaa vyöryä pihaan komeat ajopelit.

Nikki ymmärtää, että hänen oli niissä lähdeittävä

ruotiin. Voimakkain hyppin astui hän vaunuihin ja lähti ajamaan. Metsät, niityt, kylät kulkivat siintävänä hänen ohitsensa. Hän muisti joskus ennenkin näin ajaneensa näillä samoilla ajopeleillä, mutta milloin, se ei selvene. Ahaa, kun tullaan vuoren luo, jossa on punanen kivi, niin siinä muistan . . .

Vaunut katosivat, mutta yhä vain Nikki kulki tuhotonta vauhtia yli vuorien ja järvien. Hänen päättänsä huimasi. Hän koetti voimansa painolla päästä takaisin maan pinnalle, saada pohjaa jaloilleen. Joskus hän pääsi likelle, sai varpaillaan kiinni maasta, mutta sitte jälleen joku vastustamaton voima alkoi viedä ylöspäin. Menköön, tuumi Nikki ja ponnahutti itsensä irti maasta . . .

Mielen valtasi rauhallinen tunne. — Näin minä ennenkin olin, vaan milloin se taas olikaan . . .

Niin . . . ainahan näin on ollut.

Nikki unohti koskaan olleensakaan maan päällä.

Sinä yönä ei emäntävainaja näyttäytynyt. Mellan noidan neuvo oli ollut tehokas: isäntä oli saanut vasen kiitoksen. Ja Nikki oli ollut oikea henkilö.

Aamulla isäntä heräsi siihen, että palvelustyttö kolkutti oveen ja huusi:

— Isäntä, isäntä, nouskaa pian ylös. Nikki on kuollut kiukaalle. Sitä se emäntävainaja täältä hakikin.

Tellu.

Tellu oli viime aikoina tuntenut vaistomaista rauhattomuutta. Mistä se johtui, sitä eivät hänen ajatuksensa kyenneet selvittämään. Sitä liikkui ympäristössä, kuohui ilmassa ja siitä se sieramien kautta tunkeutui hänen olemukseensa. Tämän sisäisen levottomuuden vaikutuksesta Tellu tuon tuostakin päästi pitkiä, valittavia ääniä, jotka pahoina enteinä vuorostaan tunkeutuivat Peltosen ja hänen perheensä viisaisiin sydämiin.

— Kunhan ei vain matkalla mitään onnettomuutta tapahtuisi, sanoi Peltoska miehelleen, — tuo koirahan ulvoo kuin kuoleman edellä.

— Mitä vielä, muuten se vaan ulvoo omaa ulvomistaan, vastasi mies.

Mutta rauhallinen hän ei itsekään ollut. Kaukana siitä. Koiran ulvonta muistutti hänelle jotakin, jonka hän oli kadottamaisillaan, jotakin kaukaista, ylen rakkasta, ikuisesti erottamatonta; siinä oli valittavien henkien tuskaa, pitkien talviöiden kylmää liikkumattomuutta synkissä erämaissa.

Peltonen ei ollut taikauskonen. Kuitenkin sokaisi Tellun haikea valitus sen kauniin kuvan, jonka hän oli itselleen luonut Amerikan kultakentistä. Se toi jo edeltäkäsinkin mieleen kotimaan salot, talviset viimat, — rakkaina mieleen juuri ne, joita pakoon Peltonen ensi tilassa oli päättänyt lähteä.

Täytyi olkein karaista luontoansa.

Hän oli päättänyt tulevana keväänä muuttaa Ame-

riikkaan, oli myynyt osan tavaroistaan, elukkansa, taloustarpeensa ja kaikki tarpeettomat vaatteet, — koira ei saanut olla matkan esteenä.

Mutta Tellu ei saanut lepoa, ei rauhaa. Se kulki huoneiden ja ulkorakennusten väliä, nuuski jälkiä, vainusi, etsi sitä olematonta, näkymätöntä, jonka kolkko olemus oli rikkonut kodin rauhan. Tellu nuuski isäntää, emäntää, pientä lasta; niissä oli entinen, tuttu haju ja kuitenkin virtasi niistä jotakin . . . Hän töykkäsi tuvan oven auki, istui selkä köyryssä portaille, nosti kuononsa ylös ja päästi pitkän, haikean valituksen ylös taivasiin.

Hän ei voinut olla sitä tekemätä, sillä muuten olisi henki salpautunut rintaa täyttävän ahdistuksen painosta. Hän ulvoi yöt ja päivät ja yhä painostavammaksi kävi tunne rinnassa, yhä haikeammaksi valitus.

Talven selkä alkoi taittua, aurinko alkoi jo heikosti lämmittää Tellun kylkeä hänen loikoessaan portaalla. Entisinä aikoina, menneinä kevättalvina oli aurinko tullessaan tuonut ilosen mielialan. Tellu oli auringon kohotessa alkanut elää, laajat hongikot olivat olleet ilosia temmelkenttiä, joissa varjo oli kilvan kiihtänyt hänen rinnallaan. Nyt ei hän tuntenut auringon houkuttelevaa voimaa, hänen rintansa alta ei päivänpaiste voinut poistaa selittämätöntä, kaihovaa tuskaa. Ja jota korkeammalle päivä kohosi, sitä pimeämmäksi muuttui mieli.

Tuli kevät. Mökissä alkoi ennen kuulumaton elämä. Sen sijaan, että isäntä olisi alkanut peltoja viljellä, hän nyt tavaroita — samoja, joihin Tellun

luvatta ei kukaan vieras ollut saanut kajota ja joista ennen oli niin hyvää huolta pidetty, — näitä samoja tavaroita isäntä nyt antoi vieraille ihmisille ja potkasi Tellua, kun se ikenet irvessä koetti estää vieraan niitä ottamasta. Jotakin tavatonta, järjellisestä elämästä poikkeavaa oli tekeillä, jota Tellu ei käsittänyt. Ennen oli toisin. Ei ollut sitä tekoa, jota Tellu ei olisi ymmärtänyt, ei askelta, jonka tarkotusta hän ei olisi tietänyt, hän oli ymmärtänyt isännän ja emännän toiminnan täydellisesti. Nyt ei enää ollut niin . . .

Eräänä aamuna pukeutuivat isäntä, emäntä ja lapsi matkavaatteisiin. Tellu oli niinikään lähtöhommissa. Se hyppeli, liehakoi ja haukkui pelkästä innosta.

Mutta isäntä asetti hänen kaulaansa nauhan ja satoi Tellun kiinni pihakoivuun . . .

Käpristyneenä, vapisevana Tellu siinä makasi, kun vieras ihminen hänet vihdoin irti päästi ja vieressä seisovalle naiselle virkkoi:

— Voi sitä raukkaa. Tuo sille voileipä.

Vieraat ihmiset kantoivat sisään vieraita esineitä ja vieras nainen tarjosi voileipää.

Tellu oli aivan sekasin hämmästyksestä. Murah- taen sieppasi hän voileivän, hotkasi sen yhdellä kerralla . . . mutta sitten toi tuuli tieltä päin tutun tuoksun, isäntäväen! Hän oli kytkyestä vapaa ja kiihkeästi hän lähti juoksemaan hajua kohden. Hän juoksi kuono tiehen painuneena, juoksi yhä hurjemmin, yhä selvemmäksi muuttui haju. Selvästi hän erotti tuoreet jäljet. Niitä myöten hän menee vaikka maailman ääriin ja löytää omaisensa . . .

Hän saapui laivasillalle. Sen reunaan jäljet lop-

puivat. Koira kohotti kuononsa, haisteli kaikkiin ilmansuuntiin, mutta haju oli kokonaan kadonnut, kaukaisinta värähdystäkään ei tuntunut, ei ilmassa ei maassa . . . vesi oli kaiken haudannut. Tellu istahti laivasillan äärimmäiselle reunalle, katseli tuokion veden hiljaisia laineita, päästi sitten äänen niin vihlovan, niin valittavan, että se vieräi kauaksi yli koko kylän. Se sai ihmiset kauhistumaan, kukin alkoi ajatella kuolemaa, tulipaloa, nälkävuosia, ruttotauteja ja muita rangaistuksia, joilla Herra ihmissukua kurittaa.

Tellu seiso i laiturilla ja veteen katsoen ulvoi. Hänen vaistomainen surunsa oli saanut selvyuden. Vesi, jonka lävitse haju ei tunkeudu, kätki hänen rakkaansa. Kadonnut oli kaikki, loppunut ilo ja elämä ja hän oli yksin suruineen.

Poislähtöä Tellu ei ajatellut, hän oli unohtanut, että maailmaa olikaan. Kun hän ei enää jaksanut ulvoa, vaipui hän hervottomana ja vapisevana laiturille ja uikutti hiljaa.

Monta päivää hän jo oli maannut laivasillalla. Ihmisiä tuli ja meni. Jotkut pysähtyivät katsomaan, toiset silittivät, — jolloin koira kohotti silmäkulmaansa, katsoi verestävin silmin hyväilijää, — toiset taas potkasivat. Silloin hän nousi seisomaan, köyrystyi yhä enemmän ja muutti paikkaa.

Ei Tellu mitään ajatellut, ei harkinnut, eikä suunnitellut. Ikävä ja kaipaus olivat hänessä muodostuneet olemukseksi, joka oli yhtä hänen olemuksensa kanssa. Eikä Tellu muistellut entisiä onnellisia aikoja, — hajun kadotessa olivat kaikki muistotkin kadonneet. Hän vain suri, sillä suru oli hänen elämänsä.

Hänen maineensa alkoi levitä ympäri pitäjää, ihmiset puhuivat säälien siitä ihmeen viisaasta koirasta, joka laivasillalla isäntäänsä suree. Tellua tultiin vartavasten katsomaan ja tullessaan ihmiset toivat ruokaa, jota koira kaikkien suureksi ihmeeksi ahmien söi. Ettei hän hylkinyt ruokaa ja ollut nälissään, se hiukan himmensi hänen uskollisuutensa ja viisautensa mainetta, sillä ihmiset olisivat säälineet vielä enemmän ja vuo-dattaneet vielä katkerampia kyyneleitä, jos Tellu olisi lakannut syömästä ja kuollut nälkään. —

Laivasilta oli nyt hänen varsinainen kotinsa. Siihen oli haju hänet kulettanut ja siihen oli hän jäänyt, hän ei voinut siitä irtautua. Ketään ei hän siinä odottanut, mitään erinomaista ei hän kaivannutkaan. Hän eli, kun hän ei kuollut, — kuolemaakaan hän ei kaivannut, enempää kuin elämääkään rakasti. Aurinko paistoi kylkeä, silloin ojensi hän jalkansa, läähätti kieli suusta ulkona ruumiillisesta hyvinvoinnista. Kun taas satoi, silloin hän käpristyi kokoon ja pani kuononsa vatsan alle lämmittämään. Tuo kaikki kävi koneellisesti, se oli suuren luonnon itsetiedotonta työskentelyä ilman että Tellu vähintäkään ajatteli itsensä suojelemista tai omaa hyvinvointiansa.

Mutta vihdoin ilmestyi uusi henkilö Tellun elämän näyttämölle. Se ei ollut potkija eikä hyväilijä, vaan se oli mies, joka tuntui tutulta.

Tellu kohotti päätään ja katsoi odottavana mieheen, joka häntä tarkasteli.

— Teelu, Teelu!

Kaukainen hämärä muisto, tai pikemmin vaisto ilmaisi, että tuolle miehelle hän usein oli haukkunut.

— Teelu, seh!

Hämärinä kulki koiran mieleen aavistuksia, että tuon miehen ja jonkin kaukaisen menneisyyden välillä oli jotakin yhteyttä. Hän nousi ylös ja takkuinen häntä alkoi itsestään heilua. Mies taputti koiraan päähän ja silitteli sen pörröistä karvaa. Samassa solahti miehen selästä alas nahkanen reppu ja silloin Tellu tunsi hänet. Tellun oli ollut tapana ankarasti haukkua reppuryssälle aina kun se oli tullut Peltosen mökille.

Reppuri tuntui omaiselta, se oli ainoa tuttu entsiltä ajoilta ja sen takia oli hän saanut kaikkein eniten murista . . .

— Teelu, Teelu, kutsui venäläinen murteellisesti ja kun hän lähti kulkemaan kylää kohden, piti Tellu aivan luonnollisena seurata häntä.

Taloon tultua levitti mies laukkunsa lattialle. Koira asettui laukun viereen, seurasi katseillaan talonväkeä ja murisi jokaiselle, joka epäilyttävällä tavalla läheni. Mies nauroi ja Tellu ymmärsi, että se oli hyvillään.

Koiran varjelemisvaisto oli herännyt ja se kohdistui kaikella voimallaan kulkukauppiaan tavaroihin. Kun venäläinen nosti laukun hartioilleen, nousi Tellukin ylös ja lähti vaeltamaan hänen mukanaansa. Siitä syntyi heidän välilleen yhteiset pyrkimykset.

Uusi isäntä oli hellä ja hyvä, antoi maata vieressä ja syötti omalla ruoallaan. Mutta aina kun matka sattuu tutulle sillalle, katsahtaa Tellu veteen, aukasee kitansa ja päästää pitkän, valittavan ulvonnan.

Kaupustelija.

Ovi aukeni ja pirttiin melkein hypähti vanha, pikkunen, kurttunaamainen eukko.

Hän oli kaikkien kylänväkien suosima kaupustelija ja hän toi aina tullessaan tietoja muualta maailmasta.

— Hyvää päivää, hyvä emäntä, ostetaanko mitään? . . . Katsokaahan, mitä minulla on! Nähkääs näitä!

Eukko levitteli koristaan esiin kirkkaita, halpahintaisia silkkinauhoja, pummulisia käsineitä, monivärisiä helmiä ja muuta rihkamaa.

— Eihän sitä nyt, esteli emäntä.

— Ostakaa pois vaan, minä myyn halvalla. Tietäähän emäntä, ettei Loviisa suuria voittoja kisko.

Emäntä sen kyllä tietää, mutta hänellä ei satu olemaan rahaa.

— Niin, niin, huonot ovat raha-ajat nykyään, valitteli Loviisa. — Ei tahdo kauppa enää kannattaa, niinkuin ennen. Mutta eihän emännän tarvitse rahalla ostaa, ruokakin kelpaa . . . Ohhoo, toiseen toimeen olisi ryhdyttävä, ei tahdo kauppa enää elättää, vaan mihinkäpä ryhtyä kun terveys on mennyttä ja voimat huonot.

— Ketterähän se Loviisa vielä on, virkkoi emäntä, ketterä kuin nuori ikään.

— Kyllähän se muuten menisi . . . enhän minä muuten . . . mutta kun tuolla rajapitäjän kartanossa koira puri, niin siitä päivin en ole tervettä päivää nähnyt.

Loviisan ympärille kertyi talonväkeä kuuntelemaan. Kun Loviisa alkoi kertoa, silloin kannatti kuunnella. Ei se muija koskaan turhia laverrellut, niinkuin muut kuleksijat, tosia asioita se aina puhui.

— Miten se kävi, tiedusteli emäntä, puriko pahastikin?

— Ei se luun vammaa tainnut aikaan saada, mutta sydämeni vavahti pois sijoiltaan, eikä ota enää asettuakseen, nykyttää, hytkyttää vaan aina ja väliin se lyö niin kovasti että siihen paikallaan luulee kuolevansa. Huimoo ja kiertää alituisen sydämalassa ja vapistus on aina jäsenissä.

— Kenen se oli koira? kysyi isäntä.

— Kartanon koira se oli.

— Mitä te sille teitte, tiedusteli renkipoika, jonka tapana oli ärsyttellä koiria.

Kuulijain ihmeeksi alkoi Loviisa sydämellisesti nauraa.

Renkipoika nauroi mukana pelkämästä myötätunto-suudesta, sillä hän aavisti Loviisan tehneen jotakin perin hullunkurista.

— Nähkääs, kertoi eukko nauraen, en minä tehnyt muuta kuin yritin mennä siitä ovesta sisälle, josta paremmat ihmiset kulkevat . . . enkä yhtään huomannut isoa koiranjuutikasta, joka makasi kynnyksellä. Astuin kuin mikäkin rouva ylös paraatirappusia ja tartuin oveen, mutta äläpäs niin vaan koske, tuumi koira ja karahutti minua niskaan. Eiköstä ole koirakin viisas jumalanluoma, kun ottaa ja erottaa, kuka köyhä on! Niinhän sen on järki kuin viisaan ihmisen! En olisi uskonut elukalla olevan sellaista ym-

märrystä . . . Piiat sitten jälestäpäin kertoivat, ettei se koskaan karkaa parempain ihmisten niskaan, huonompain vain ja kerjäläisten. Sanottakoon sitte, ettei koiralla ole sielua . . .

— Tuliko ketään hätiin? kysyi emäntä.

— No veikkoset! Itse patruuna ja patruunessa juoksivat minkä ennättivät . . . Vieläkin korvissani kaikuu kepin läiske, kun sitä koiraa hakattiin, että saivat sen eroamaan niskastani.

Isäntä alkoi kävellä edes takaisin pirtin permannolla. Hänen otsansa oli vetäytynyt kurttuun ja hän näytti miettivän ja harkitsevan jotakin. Vihdoin hän pysähtyi Loviisan eteen ja kysyi tärkeän näkösenä:

— Oliko siinä ketään näkemässä?

— Oli. Koko kartanon väki siihen meluun tuli.

Isäntä alkoi jälleen miettiä. Toiset seurasivat tarkoin hänen ilmeitään. He aavistivat, mitä hänen mielessään liikkui. Vihdoin hän rykäsi, pisti kätensä housujen taskuun ja virkkoi ankaralla äänellä:

— Patruuna on vietävä oikeuteen ja häneltä on vaadittava kipurahoja! Teidän on paikalla lähdeävä lääkäriin, minä annan hevosen.

— Niin, yhtyi emäntä, patruunan on maksettava teille ikuinen eläke menetetystä terveydestä.

— Ja sitte ei teidän tarvitse enää kaupustella, säästi renkipoika. — Elätte vaan kuin herra rahoillanne!

Loviisa tuumi hetken aikaa asiata. Sitten hän virkkoi:

— Miten sen asian laita oikeastaan lie . . . Eikait oikeus mitään mahda elukalle . . . viisaimmallekaan?

— Ei elukalle, mutta sen omistajalle, selitti isäntä.

— Jaa, mutta eihän patruuna minua purrut.

— Elukka on patruunan omaisuutta ja hän on vastuunalainen siitä.

— Niinhän se taitaa olla, myönsi Loviisa, mutta olisihan se minulta ikäänkuin oikeuden väärinkäyttämistä, jos patruuna joutuisi viattoman elukan takia vastuuseen.

— Saisitte hyvät rahat, sanoi renkipoika.

— Jaa, jaa, tuumi eukko, jos niinkuin määrättäisiin, että patruunan pitää minulle maksaa koiran puremasta, niin sehän se minusta vääryydeltä juuri tuntuiskin, — ja minä kun en ole näihin päiviin asti vääryydellä penniäkään ansainnut. Näin vanhana olisi sellainen ansio peräti outoa.

— Ei se ole vääryyttä, ärjäsi isäntä, kyllä minä tunnen lain ja oikeuden joka pienimmänkin pykälän, — kyllä minä siksi usein olen sen kanssa tekemisissä ollut, enkä koskaan ole alakynteen jäänyt!

— Tietäähän isäntä, tietäähän isäntä, lepytteli Loviisa, mutta kun minä en ole ikänäni lakia tarvinnut. Paljon minua on elämäni varrella tuupittu ja usein on ihminenkin niskaani karannut ja aina sentään on ilman lakia toimeen tultu . . . niin olisi näin vanhana hiukan ilkeätä ruveta käräjöimään koiran kanssa . . .

Ystävän murha.

Eliina vietti kahdeksatta syntymäpäiväänsä, kun äiti hänelle lahjotti pienen, hontelokoipisen vasikan.

— Saanko minä sen ihan omakseni? kysyi Eliina ylen onnellisena moisesta arvokkaasta lahjasta.

— Aivan omaksesi, vastasi äiti. — Ruoki ja hoida sitä hyvin, niin saat siitä suuren lehmän. Se, näes, kasvaa kuten sinäkin.

Eliina juoksi navettaan, meni vasikkansa luo ja sitä kaulalle taputtaen pieni emäntä nyt esitteli itsensä pienelle lehmälleen.

— Sinä olet nyt minun oma lehmäni, äiti antoi sinut minulle omaksi!

Ja siitä asti alkoi heidän ystävyytensä, joka oli niin lämmin ja syvä kuin vain kahden viattoman ja hyvänsuovan olennon välillä voi olla.

Eliina antoi vasikalleen nimen Sunnikki, syystä että hän tahtoi pitää sitä kunniassa ja Sunnikki-nimi kuulosti niin arvokkaalta ja aito lehmämäiseltä.

Nimeen taisi liittyä jonkunlainen ennustus, sillä kauan ei Sunnikki tahtonutkaan olla vasikkana. Se kasvoi, kehittyi ja paisui ylen nopeasti. Se sai ennen pitkää arvonimen mullikka, kun Eliina yhä vielä oli pieni tyttönen. Tämä ei kuitenkaan heidän ystävyteensä mitään vaikuttanut. Sunnikki kohteli emäntäänsä aivan kuin vertaistaan, se tepasteli, ravisteli päätään, mylvi, möyrysi ja oli kuin ennenkin.

Sunnikki oli Eliinan mielestä kyläkunnan kaunein

lehmä. Sen pää oli musta, mykyräinen ja sarveton, vatsan alus tumman-, selkä vaaleanruskea, takaraajat valkoset. Ihmiset sanoivat sitä rumaksi ja se teki kovin pahaa Eliinan sydämelle . . . sillä Jumalahan sen Sunnikin oli sellaiseksi luonut.

Keväällä kun lehmät laskettiin laitumelle, huomasi äiti, että Sunnikki oli lihavampi ja kiiltäväkarvasempi kuin toiset lehmät. Äiti arveli, että Eliina oli anastellut toisten lehmien ruoka-annoksista omalleen, vaikka siinä hän erehtyi. Eliina oli suoraan aitasta ottanut leipää ja jauhoja, joita talon ei ollut vara lehmille syöttää.

Eliina oli vanhempiensa ainoa lapsi. Hänellä ei näin ollen ollut muita uskotuita, eikä tovereita kuin Sunnikki. Sille hän kertoi kaikki pienet surunsa ja huolensa, kuten ilonsakin. Sunnikki oli hienotunteinen ja uskollinen, ei koskaan nauranut, ei ilveillyt, eikä pilkannut, vaan käsitti että pienellä tyttösellä on tässä maailmassa paljon kärsimyksiä, jos on ilojakin.

Sunnikki tiesi, ettei Eliina tahallaan astioita särkenyt, ne putoilivat vahingossa käsistä, aivan samalla tavalla kuin valeetkin pikku suusta. Paljon sellaista, joka äidin mielestä oli ihan käsittämätöntä, oli Sunnikista päivän selvää ja täysin luonnollista ja anteeksiannettavaa.

Toisaalta taas kun kylän lapset alkoivat Eliinaa kutsua »mullikka-Eliinaksi», ei tyttönen ollenkaan loukkaantunut, sillä kutsuivathan ne Sunnikkiakin Eliinan mullikaksi. Mutta kun naapurin poika sepitti tällaisen laulun, että:

sarveton lehmä ja pennin raha
löytyy vaikka kellä,
ja jolla ei muuta tavaraa ole
sen ei passaa rehennellä,

niin siitä Eliina suuttui, — suuttui niin kovasti laulun sepittäjälle, että päätti aina olla hänelle vihanen. Sillä paitsi sitä, että laulu kovasti solvasi Sunnikin arvoa, joutui Eliina sen kautta jokaisen ihmisen suuhun ympäri maailmaa. Aina kun kylän lapset näkivät hänet, alkoivat he hoilata:

— Kuules, mullikka-Eliina, että sarveton lehmä ja pennin raha . . .

Ne olivat kuitenkin vain pieniä kiusoja verrattuina siihen iloon, mikä Eliinalla ja Sunnikilla oli keskinäisestä ystävydestä. —

Sinä kesänä, jolloin Sunnikki ensi kerran laskettiin toisten lehmien kanssa laitumelle, tuli huono heinävuosi; kuivuus ensin keväällä näivetytti ruohon oraan ja heinäkuulla taas alkoivat ylettömät sateet. Heiniä ei tullut latoihin kuin nimeksi.

Isä jutteli äidille että elukkain lukua oli vähennettävä, jos tahdottiin talven yli päästä, ja Eliina kuvitteli mielessään miten autio ja kolkko navetta on, kun ei siellä ole muita lehmiä kuin Sunnikki yksin. Hänen oli paha ja ikävä olla ystävänsä tähden, jonka täytyisi pitkät, talviset yöt yksin viettää pimeässä navetassa. Mutta olihan sekin sentään parempi kuin nälkä, jota Sunnikki-polosen täytyisi kärsiä, jos muita lehmiä eloon jäisi. Muilla lehmillä ei Eliinan mielestä ollut mitään arvoa, ne olivat tavallisia elukoita vain, nautoja, joita ruokittiin maidon takia ja tapettiin aina

tarpeen tullen. Toisin oli Sunnikki. Se oli olento, jolla oli sydän, tunto, sielu ja ymmärrys.

Tuli syksy.

Eräänä syyspäivänä äiti houkutteli Eliinan korpisuolle karpaloita poimimaan. Se oli aina ennen ollut hauskaa työtä. Oli niin mukavaa kulkea routaisella suolla, jossa korret ratisten taittuivat jalan alla ja jossa tuokkonen pian täyttyi kovista, ympyriäisistä marjoista.

Mutta tällä kertaa Eliinaa ei mikään huvittanut. Hän tunsu painostusta sielussaan ja metsä niin sanomattomasti pelotti. Se tuntui kuolleelta, susien asuin-sijalta ja jos miltä. Hän lähti pian kotiin.

Kun hän saapui pirttiin, näki hän miten isä ja kaksi muuta miestä kauheasti ärjyen tepastelivat Sunnikin kanssa. Heillä oli nähtävästi aikomus kaataa Sunnikki liisterekeen, joka oli permannolla. Äiti istui pankolla sanko kädessä ja odotti.

— Mitä, mitä te teette minun Sunnikilleni, kysyi tyttönen hätäisesti ja pirtti alkoi samassa pyöriä hänen silmissään.

Sunnikki äänen kuultuaan riuhtasi itsensä irti ja meni ystävänsä luo. Eliina tarttui sen kaulaan ja alkoi itkien vakuuttaa:

— Oma, hyvä Sunnikkini, sinulle ei kukaan saa tehdä mitään pahaa niinkauan kuin minä elän. Pieni Sunnikki-parka, elä pelkää, minä olen tässä ja minä puolustan sinua, soo, soo . . .

Isä tarttui lasta olkapäähän ja talutti nurkkaan.

— Ei, ei, ei! Sunnikkia ei tapeta niin kauan kuin minä elän, kirkasi tyttö kauhun ja tuskan valtaamana ja juoksi Sunnikin ja isän väliin.

Syntyi taistelu elämästä ja kuolemasta. Isä koetti saada tyttöä nurkkaan, mutta tyttönen ponnisti kaikkiin voimin vastaan, kirkui, repi ja polki jalkaa. Mutta mikään ei auttanut, isä ja äiti olivat väkevämmät.

— Siinä sikiössä asustaa itse paha henki, sanoi isä ja heitti Eliinan tukasta nurkkaan.

Miehet sitoivat Sunnikin jalat; se ei enää tehnyt vastarintaa, vaan kaatoi itse itsensä rekeen. Isä otti pankolta käteensä suuren, terävän veitsen ja oli juuri pistämäisillään sitä Sunnikin kurkkuun, kun Eliina jälleen hyökkäsi esiin ja tarttui murhaajan käteen:

— Isä-kulta, isä-kulta, älkää tappako Sunnikkia, minä vien sen muualle, ettei se syö heiniä . . . isä, minä olen niin hyvä, rakas, kulta isä . . .

— Onko tuo kakara riivattu! oli isän vastaus.

— Isä, valitti tyttö kasvoillaan kuoleman tuska, jos ei se pääse taivaaseen kun, kun . . .

— Hyvänen aika tuota tyttöä, nauroi äiti, eihän elukoilla ole sielua!

Sunnikin kaulasta virtasi veri. Viimesen kerran se loi katseensa ystävään, rakkaan, surullisen, avuttoman silmäyksen. Sanomaton kaiho, tuska ja kostonhimo täytti lapsen sydämen.

Isä piti verisankoa Sunnikin kaulan alla ja äiti hämmensi verta. Isän kädet olivat veriset ja verinen oli puukko lattialla.

— Älä ole milläsikään, Eliina, lepytteli äiti, huomenna sinä saat oikein makeita verilättyjä . . .

Rahaa.

Se tapahtui kolmekymmentä vuotta sitten. Koli-seva oli silloin metsämökki, josta lähimpään naapuriin oli pari penikulmaa.

Kolisevan Aatami palasi kirkolta kotia. Hän oli kovin harmistuneella tuulella sen vuoksi, että oli unoh-tanut pyytää kauppamieheltä lapsilleen rintasokeria. Ei ollut hauska tulla kotiin ilman tuomisia.

Aina silloin kun Aatami oli suutuksissaan, mork-kasi hän Maijaliisaa, eukkoaan. Niinpä hän nytkin kulkiessaan maantiellä riiteli itsekseen:

— Senkin akka, kun opettaa ne lapsensa niin persoiksi . . . sekö niiden kanssa tässä elämässä toi-meen tulee, kun ne aina ovat suut lerpallaan otta-massa! Toista oli minun äitini. Ei ollut pyytämistä, — eikä sitä mitään osannut odottaakaan, kun ei ollut siihen tottunut. Mutta nämä! . . . Hitto kun tuli unohdettua! Muuta siinä vaan höpisin puodissa, enkä muistanut tenavia. Nyt ne nenät akkunalla odottavat ja pieni Iida hyppii kimpussani . . . Senkään akka kun ei opeta lapsiaan paremmille tavoille! Hampaat-kin kuulema, mustuvat rintasokerista ja vatsa pilaan-tuu . . . Voi minua höperöä, kun unohdin . . . Toi-nen komento siitä tulla pitää, ei se kelpaa, että ne aina kimpussa, jos jostakin tulee! . . . Mikä hitto pani minut unohtamaan rintasokerin . . . Mutta mikä tuo on?

Maantiellä oli nahkanen laukku. Aatami jäi het-keksi sen ääreen seisomaan, ennenkuin otti sen ylös.

Hänellä oli lapsuudesta asti periytynyt vaistomainen epäluulo keskellä maanteitä olevia kukkaroita, nyyttejä ja ruutteja vastaan. Hän oli itse niitä poikasena usein asetellut tielle, täyttänyt kivillä ja lialla ja piiloutunut sitte pensaan taakse odottamaan, kuka korjaa, ja näkemään löytäjän hämmästyttä.

Aatami vilkasi ympärilleen. Paikka oli kaukana kylästä, — lasten tekoa tuo ei ollut. Ehkä joku miehen veitikka . . .

Hän tarkasti välinpitämättömän näkösenä laukkuja. Sitä iloa hän vekkulille ei suo, että se näkisi hänen ihastuvan. Ei! . . . Mutta laukku oli lähemmin katsoen jokseenkin hyvä. Eihän kukaan leikin vuoksi sellaista tielle heitä. Varoen otti hän sen ylös, teki muotonsa entistäkin tyynemmäksi ja kuletti laukkuja hetkisen aikaa sormissaan ikäänkuin poisheittämissä aikeissa.

Vihdoin, kun ketään ei piilopaikasta ilmestynyt, alkoi hän lähemmin tarkastella löytönsä. Se oli hyvässä kunnossa oleva, syrjistään hiukan kulunut, paljon käytetyn näkönen nahkalaukku. Hän aukasi sen. Sisällä oli aivan irrallaan kolme markkaa hopeata, sekä kaksi viiden ja yksi kymmenen markan seteli. Lisäksi suuri tukku koreita papereita.

Paperit pisti Aatami palttoonsa lakkariin, — ne antaa hän lapsilleen sokerin sijasta, lapset pitävät sellaisista, — rahat taas, kaksikymmentä kolme markkaa ynnä laukun hän visusti kätki poveensa.

Kotona lapset odottivat, kuten hän aavisti, nenät akkunassa hänen tuloaan. Jos ne eivät nyt tyydy koreisiin papereihin, tuumi Aatami, niin selkään minä

niille annan. Mutta sittekin häntä harmitti, että oli unohtanut rintasokerin.

— Itä, itä, tokeria . . . pikku Iida kävi jo kynnyksellä isänsä kimppuun ja isommat säestivät minkä ennättivät.

Mutta isä ei ollut leikkituulella ja lapset alkoivat aavistaa, ettei hän sokeria tuonutkaan. Heidän silmänsä kävivät vetisiksi, huulet venyivät ja pieni Iida alkoi ankarasti itkeä.

— Opettaisit nuo lapset ihmisiksi, neuvoi Aatami vaimoansa, etteivät ne aina suuna päänä joka paikassa! . . . Jos ette ole hiljaa, niin ette saa mitään! Isä osti kauppiaalta koreita kuvia, mutta jos itkette, niin ette saa.

Sen jälkeen isä veti lasten suureksi riemuksi palttoonsa taskusta niin, niin kauniita kuvia ja jakeli ne kullekin tasan.

Lapset eivät olleet turmeltuneita kuvien suhteen, sillä harvoin heille sellaisia osui. He levittelivät ihas-tuneina papereitaan. Se vain harmitti, että ne olivat kaikki aivan toistensa näkösiä.

— Oikeinko sinä olet ne ostanut? kysyi äiti pilkuttaen isälle silmää.

Isän pitäisi lasten takia uudelleen vakuuttaa ostaneensa, että lahja tuntuisi arvokkaammalta.

Mutta Aatami, jota rintasokerin unohtaminen yhä harmitti, ei pilkuttanut silmää vastaukseksi, vaan virkkoi vakavasti:

— Ostin minä ne kun ostinkin.

Tavallisesti hän ei koskaan valehdellut, mutta milloin hän sen teki, ei hän liioin häikäillyt. Miehen

pitää tehdä kaikki, mitä tekee, täydellisesti ja reilusti, oli Aatamin mielipide. Siksipä hän varmuuden vuoksi vielä vahvisti:

— Ostin minä ne, kun ostinkin ja viisikolmatta penniä ne maksoivatkin.

— Viisikolmatta penniä, ihmetteli vaimo. — Viisikolmatta penniä! Sillä rahallahan sinä olisit saanut rintasokeria koko vuodeksi.

Se oli kipeä muistutus. Vaimo aivan säikähti, niin punaseksi Aatami lensi.

— Rintasokerillako sinä sikiöitäsi elätät, karjasi Aatami vihdoin. — Rintasokeria, rintasokeria! Opettaa lapsensa persoiksi kuin sudet . . . mutta minä sanon, että se pitää loppua ja paikalla, kun minä sanon!

— Itsehän sinä sitä tavallisesti olet lapsille tuonut, harvoinhan minä, rohkeni vaimo huomauttaa.

— Ole vaiti ja tule kamariin. Minulla on tärkeitä asioita sinun kanssasi keskusteltavana, vastasi Aatami.

Kamariin tultua hän veti povestaan laukun, näytti sen sisältöä vaimolleen ja kertoi löydöstään.

— Voi, voi sitä raukkaa, joka tuollaisen summan on kadottanut, surkutteli Maijaliisa.

— Mitä meidän on tämän kanssa tehtävä, kysyi Aatami. — Pidetäänkö se itse vai annetaanko kuuluuttaa?

— Kuinka me toisten ihmisten rahoja pidettäisiin? Mutta jos sentään annetaan hukuttajan kuuluuttaa.

— Niin onkin, myönsi mies ihastuneena vaimonsa terveisiin oikeuskäsitteisiin. — Tässä tapauksessa on hukuttajan velvollisuus ensin kuuluuttaa ja vasta sitten, jos hän sen laiminlyö, löytäjän.

— Luonnollisesti, sillä hukuttajahan tässä on pääsyyllinen!

— Ei löytäjää voida lainkaan laskea syylliseksi, selitti Aatami, sillä eihän löytäjä sille mitään voi, jos raha hänen eteensä tielle ilmestyy. Ei hän ole velvotettu jättämään sitä siihen varkaiden ja ryöväreiden saaliiksi. — Mutta sitten tulee toinen kysymys siitä, miten voimme kuuluutuksia seurata, sillä kirkkoon on pitkä matka. Kuka meiltä sinne joka pyhä lähtee?

— Kyllä minä lähdän, vastasi Maijaliisa, sittehän tulee kerrankin kuultua jumalansanaa talvenkin varaksi.

Seuraavana sunnuntaina odotti Aatami hartaasti vaimoaan kirkosta palaavaksi. Kun vaimo vihdoin palasi, ei Aatami malttanut häntä huoneessa odottaa, vaan meni lasten kanssa vastaan.

— Kuuluutettiinkö? huusi hän jo kaukaa vaimolleen.

— Kuuluutettiin, kuuluutettiin, oli Maijaliisan vastaus.

— Kuka hukutti?

— Annahan olla, kyllähän kerron, kun lähemmäksi pääsen.

Sitte vaimo kertoi:

— Kyllähän siellä kuuluutettiin, vaan ei sinun löytöäsi. Joku on kadottanut laukun, jossa oli kymmentuhatta puhdasta rahaa ja rehelliselle löytäjälle luvataan kahdensadan markan palkinto, jos ilmottaa löytönsä pitäjän nimismiehelle.

— Saakeli, virkkoi Aatami korvallistaan raapien. Se teki onnen retken, joka sen löysi. Hitto vie, oli sinpa minä sattunut löytämään!

Tihlä, Metsäkyliltä. — 8

— Kunpa olisi rehellinen ihminen sattunut löytämään, tuumi vaimo.

— Niinpä niin, mutta jos roisto löysi, niin omaan piti ja rikkaaksi jäi, vaikk'eihän se heti uskalla ruveta niitä käyttämään . . . Jos oli viisas niin matkusti toiseen valtakuntaan ja elää siellä herrana rahoillaan.

— Hirveää luulisi sentään olevan sellaisia rahoja pitää, joita ei ole itse ansainnut, arveli vaimo.

— Heh, niin se on, myönsi Aatami, eikä sitä moni poika kykene tekemäänkään; mutta maailmassa on ihmistä monenlaista ja jos huonoin laji kohdalle osui, niin kyllä meni rahat sen siloisen tien.

Pitkäksi aikaa kesti puolisoille keskustelua suuren rahasumman katoamisesta ja monena sunnuntaina kulki vaimo kirkolla kuulemassa, tulisiko ilmotusta Aatamin löytämisestä rahoista. Vihdoin, kun kadottaja ei ilmoittanut, lähti Aatami itse tekemään kuulutusta kahdenkymmenen kolmen markan löydöstä. Pappi kiitti Aatamin rehellisyyttä ja jutteli samalla sen suuren summan katoamisesta. Se oli mennyt kaiken maailmantietä, löytäjää ei ollut ilmaantunut.

— Olipa se rohkea mies, joka uskalsi omaan pitää sellaisen summan, ihmetteli Aatami.

Lapset aikansa ihailtuaan koreita papereitaan liisteröivät ne vihdoin tallin seinään, missä heidän leikki-paikkansa oli. Mutta pikku-Lida, joka usein tahtoi katsella omiaan, teki ruisjauhoista pöperöä ja kiinnitti omansa pirtin seinään.

Aika kului tavalliseen tapaansa hiljaa ja rauhallisesti. Kauniit paperit unohtuivat seinille mustumaan ja olisivat siihen jääneetkin, ellei niiden määrä olisi ollut jälleen joutua maailmalle.

Aatamin vaimo nimittäin sairastui ja halusi puhutella pappia mahdollisesti sattuvan kuolemantapauksen varalta. Pappi oli siitä saakka, kun Aatami kävi tekemässä ilmoitusta rahalöydöstään, pitänyt Aatamia rehti miehenä ja sen vuoksi hän mielellään lähti sairaan luo. Lohdutettuaan sairasta jumalansanalla ja virvotettuaan häntä sakramenteilla, istahti pastori penkille ja alkoi katsella ulos akkunasta. Hänen silmänsä sattuivat silloin paperiin, joka akkunan luo seinään oli kiinnitetty. Hän katsoi lähemmin koreata paperia . . . silmäili vielä tarkemmin . . . sitte aivan likeltä.

— Mikä paperi se tuo on, kysyi hän välinpitämättömästi.

— Aatamihan se niitä tässä viime kesänä osti lapsille viidenkolmatta pennin edestä, vastasi vaimo.

— Kuka niitä möi? kysyi pappi Aatamilta.

Aatami naurahti häpeissään ja sanoi:

— Pois se, että minä yhden asian takia kahdesti valehtelin. Se nyt on sillä tavalla, että nuo kuvat olivat samassa laukussa, jossa ne kaksikymmentä kolme markkaakin, jotka löysin ja jotka minä sain itse pitää, kun omistajaa ei ilmaantunut. Annoin nuo kuvat lapsileni tuomisiksi.

— Onko näitä enemmän kuin tämä yksi, kysyi pappi varoen, aivankuin olisi pelännyt niiden hukuttavan äkillisestä puheesta.

— Onhan niitä lapset tahrineet tuonne tallin seiiniin.

Pappi halusi nähdä niitä ja Aatamin kanssa hän lähti talliin. Siellä oli kulmistaan seiniin kiinnitettyinä samallaisia papereita kuin se, mikä tuvasta oli löytynyt.

Pastori alkoi varovaisesti irrottaa niitä seinästä.

Kun hän vihdoin oli pirtin seinästäkin saanut irti sen, jonka hän ensin oli nähnyt ja pari muuta sen lisäksi, laski hän niiden luvun. Niitä oli kaikestaan kaksikymmentä. Hän otti yhden niistä, asetti sen Aatamin nenän eteen ja sanoi:

— Lukekaapa leikillänne, mitä tuohon on painettu?

Aatami, jonka heikoimpia puolia oli juuri lukeminen, tunsu tuskan päivän tulleeaksi. Ponnistaen itseään maineensa takia äärimmäisyyksiin asti sai hän hiki otsassa vihdoin selväksi:

— Suomen pankki maksaa tästä se te-lis-tä viisisataa Suomen markkaa.

— No, kysyi pappi, tiedättekö, mikä lappu se on?

Aatami tarkasteli ja luki seteliä ja luki uudestaan.

— Suomen pankki maksaa tästä setelistä viisisataa Suomen markkaa.

— Ettekö vieläkään tiedä?

— Eihän tämä vaan liene rahaa, tuumi Aatami.

— Rahaa se on. Se on viidensadan markan seteli.

— Entä ne toiset.

— Samallaisia jok'ikinen.

— Vai on tämä niin paljon rahaa, ihmetteli Aatami. Jos sen olisin tiennyt, niin olisinhan niitä paremmin varjellut . . . On aina, rahaa se on, ei siitä mihinkään pääse . . . Jos tuon olisin tiennyt, mutta

enhän minä osannut niitä lähemmin tarkastaa. Kyllä minä heti viiden ja kymmenen markan setelin tunsin ja olisinpa kai tuntenut sadankin markan, jos joukossa olisi ollut. Onhan minulla kerran itsellenikin ollut sata markkaa.

— Milloin? kysyi vaimo, joka pelkäsi Aatamin jälleen rupeavan valehtelemaan.

— Olipahan kerran nuorena miehenä, vastasi Aatami. — Mutta katsopa sinäkin, Maijaliisa, minkä näkönen viisisatanen on, tuskin sinä sellaista olet ennen nähnyt.

Vuorotellen Aatami ja Maijaliisa katselivat rahaa, joka vuosikauden oli ollut tallin seinällä. Vihdoin antoi Aatami sen takaisin pastorille ja sanoi tyynesti:

— Jos minä olisin tietänyt tuollaisen hirveän rahasumman olevan seinieni sisällä, en olisi saanut yön enkä päivän rauhaa.

— Teille tulee kaksisataa markkaa löytöpalkkaa, niinkuin näiden rahojen omistaja on luvannut, ilmotti pappi.

Aatami tuumi hetkisen ja sanoi sitte vaimolleen:

— Mitä ajattelet siitä, Maijaliisa? — Jos paranet ja jos Jumala elonpäiviä suo, niin kyllähän raha hyvää on, vai kuinka? Ja tarvitsevathan lapset, jos niinkuin mekin kuoltaiisiin.

— Kyllähän raha on hyvää, myönsi Maijaliisa, eikä minulla mitään ole itseään rahaa vastaan, vaan kun niitä on tullut niin huonosti säilytettyä, niin . . .

— Oikein sanottu, keskeytti Aatami. — Näistä rahoista ei minun sovi ottaa löytöpalkkaa, koska minä en niitä rahoina korjannutkaan. — Mutta, — hän pap-

piin kääntyen lisäsi, — ne kaksikymmentä kolme markkaa minä pidän, joiden omistajaa ei kuulunut.

Kolisevan Aatami ei lähtenyt nimismieheltä löytöpalkkiotansa hakemaan. Myöhemmin se kuitenkin hänelle annettiin.

SISÄLTÖ.

1.	Kulkuri	1
2.	Noidan neuvo	71
3.	Tellu	94
4.	Kaupustelija	100
5.	Ystävän murha	104
6.	Rahaa	109

HINTA 1: 75.

Suom. kannoks. 1.

Tihlä

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 9946

7

